

România literară

15

SALA DE LECTURĂ

20 aprilie 2007 (Anul XXXIX). 32 pagini. 2,5 lei

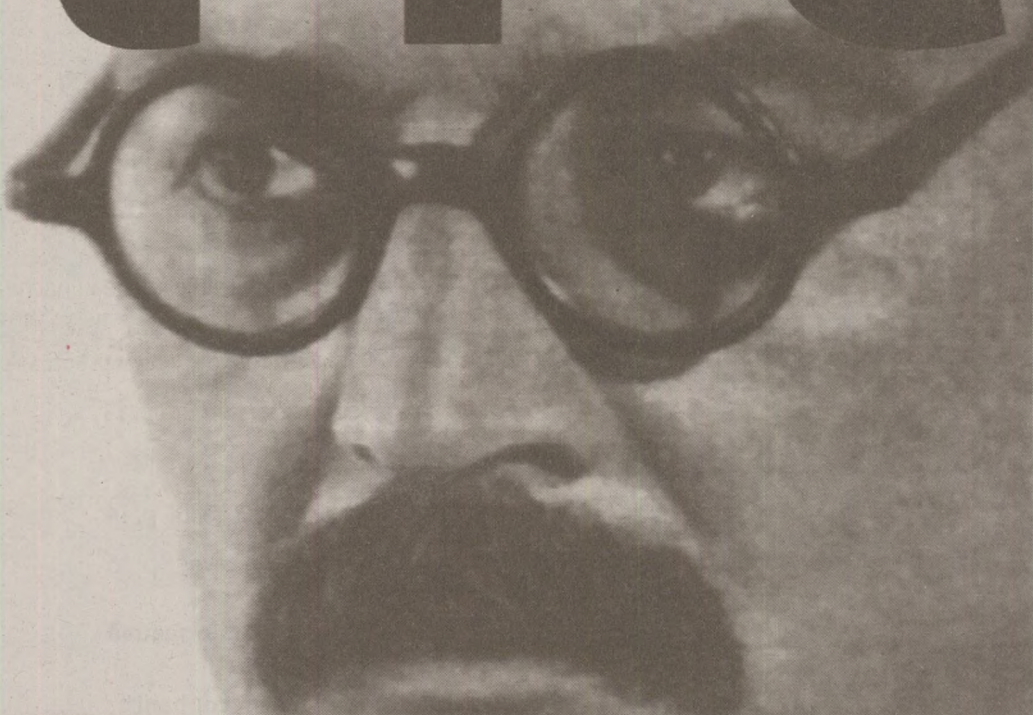
Din Arhivele CNSAS

p. 16-17

Pandrea Petre

C.N.N.
30-0
SERVICIUL

ROMANIA
SECRET
10.23
16
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
SERVICIUL SECURITATII STATULUI
SECURITATII ORASULUI BUCURESTI
112/SG/060313 - 9⁰⁶ 1-1 11 1968
DOSAR Nr.
C.A.T.E.
110.348
M.A.I. DIRECTIA I-a
- Serviciul 4 -

Alăturat vă înaintăm o notă informa-
tivă primită de la informatorul "Ion Marian"
despre PANDREA PETRE urmărit prin acțiune
informativă de tov.mr.Albescu Mircea.-

LOCT.SEF DIRECTIE
Lt.col. *[Signature]*
Iancu Constantin

SEFUL SERVICIULUI
Lt.col. *[Signature]*
[illegible]

PANDREA

urmărit de Securitate

un documentar de Ioana Diaconescu

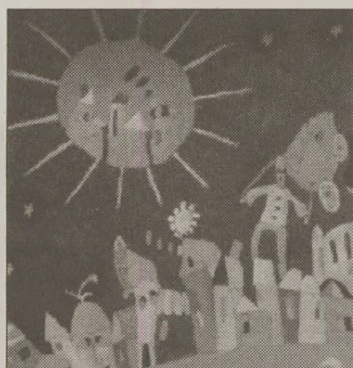

La Clubul
Prometheus
în dezbatere

DRAMELE BUCUREȘTIULUI ISTORIC

s u m a r

Dramele Bucureștiului istoric de Cosmin Ciotloș - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Chirurgia indirectă

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Vocile amintirii

Zaharia Stancu, în luptele cu „înalta societate”
de Cornel Ungureanu - p. 6

LECTURI LA ZI de Cosmin Ciotloș - p. 7
Codul lui Alexandru Robe

Poezii de Ion Lazu - p. 8

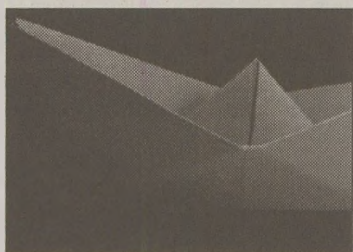
SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu - p. 9
Râsul filosofilor

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Proza lui Aurel Dragoș Munteanu
de Marian Victor Buciu - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Oameni de piatră

Din ianuarie '70 până-n mai de Constanța Buzea - p. 12

Modelul călineșcian de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Flatulența socială

Petre Pandrea în urmărire informativă
de Ioana Diaconescu - pp. 16-17

„Vedetele sunt mașini de făcut bani”.
Interviu cu Vasile Andru realizat de Angela Baciu-Moise - p. 18

Din Carnetul unui Pierde-Țară de Paul Diaconescu - p. 20

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 21
Țări în original

CRONICA DRAMATICĂ de Marina Constantinescu - p. 22
Unsprezece povești

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici - p. 23
Ticăloșii și România „care este”...

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 24
Mimesis și Transparență

Oamenii Blajului de Ion Buzași - p. 25

Avanpremieră editorială - pp. 26-27
Jonathan Safran Foer - *Extrem de tare și incredibil de aproape*

Din poezia avangardei ruse - Marc Chagall
Prezentare și traducere de Leo Butnaru - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache - p. 30
Orașe care au fost

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

Correspondență din Stockholm
Mătușa povestitoare de Gabriela Melinescu - p. 31

Ochiul magic - p. 32

Pescuitorul de perle - p. 32

România literară®

Revistă editată
cu sprijinul
Fundăției
ANONIMUL

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 4, 8, 9, 15, 18, 20, 24, 30),

SIMONA GALAȚCHI, ECATERINA IONESCU (pag. 3, 5, 6, 7,
11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 21, 22, 28, 32), **NINA PRUTEANU** (p.
1, 2, 23, 25, 26, 27, 29, 31)

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Semne în cafea (partea I)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania)
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 1
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincai,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
Agenția Șincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81
Imprinat la **TIPOGRAFIA ROMÂNIA LIBERĂ**

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, prin Admi-
nistrația Fondului Cultural Național. Sponsorizare de la Banca
Română de Dezvoltare – Groupe
Société Générale

Revista **România literară** este
editată de S.C. Satiricon S.R.L. - București, str. Fabrica de
Glucoză, nr. 21, parter, sector 2. Tel. 2424243

Conform prevederilor Statutului, Uniunea
Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politic
editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor
publicate.

România literară este membră a Asociației Reviste
Imprimeriilor și Editorilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

a c t u a l i t a t e a

Dramele Bucureștiului istoric

Probabil că titlul acestui material – preluat întocmai după cea mai recentă dintre edițiile întâlnirilor **României literare** – va poate face să visezi în voie la povești de capă și spadă, la răpiri misterioase, la prăbușiri neașteptate sau la urmăriri la pas pe străduțe întunecate. Ceea ce nu e tocmai alături de adevăr. Numai că în rolurile principale nu se află floretiști reductibili ori vânători de recompense, ci din ce în ce mai numeroase monumente urbane amenințate de masivele și inesteticele construcții corporatiste. Printre monumentele și zonele cu semnificație culturală prejudiciate se numără: Catedrala Sfântul Iosif, Biserica Armenească, zona vechii Curți Domnești, Piața Palatului, Berăria Gambirinus etc. Adică aproape toate reperate prime ale oricărui individ îndrăgostit de București. De – o știm de la Mateiu – **adevărații București**.

Acestea fiind datele problemei, discuția desfășurată la Clubul Prometheus în 11 aprilie, la ora 19.00, la inițiativa revistei **România literară**, nu ar fi putut oferi – practic și instituțional – soluții categorice. Nici nu ar fi fost de dorit așa ceva: de când lumea, nuanțările strategice au fost cu mult mai eficace decât orice revoluție zgornotoasă și bine intenționată. Iar participanții la dialog au demonstrat-o cu asupra de măsură: Barbu Cioculescu, Simona Cioculescu, Victoria Dragu-Dumitriu, Ștefan Cazimir, Andrei Pippidi, Mihai Zamfir, Peter Derer, Nicolae Noica, Doina Jela, Pavel Șușară. Plus un public care umpluse sala. Plus *in corpore*, redacția **României literare**: Adriana Bittel, Daniel Cristea-Enache, Simona Vasilache, Cosmin Ciotloș. Plus – și mai ales – moderatorii discreți și avizați ai întâlnirii: Ioana Pârvulescu, Gabriel Dimisianu, Alex. Ștefănescu.

Este evident că o asemenea provocare stătea sub umbra destul de riscantă a militantismelor și a partizanatelor emoționale. Este, în schimb, admirabil că întâlnirea s-a salvat excelent de această amenințare. Soluțiile fățișe, de protest deschis sau de marș civic, se dovedesc, în anii din urmă, contraproductive. Atât la nivelul teoriei, în care *advertising*-ul a pierdut deja competiția cu *PR*-ul, cât și la acela, zdrobitor, al faptelor. Civismul – oricât de nobil ar fi el – rămâne, pentru autorități, un banal și neconvingător exercițiu romantic.

Aproape imposibil de rezumat, intervențiile invitațiilor au izbutit să configureze, atât independent & complementar, cât și global & reticular, câteva traiectorii pe de-a-ntregul pragmatice. Neavând nici pretenția unei reproduceri exacte (infructuoasă, în fond), nici pe aceea a sistematizării unor puncte de vedere relativ eclecticice (la fel de lipsită de efect) să încercăm un minimal tur de orizont. De dragul atmosferei și al numelor grele care s-au pronunțat în această problemă aparent epidermică. Specificul destul de instabil al Bucureștilor, etalând – de când lumea – case mici locuite de oameni tihniți, a fost invocat încă de la începutul serii de Barbu Cioculescu. Linii de forță sau linii mediatore erau, se pare, greu de găsit chiar și în idilicul interbelic. Că uniformizarea produsă în anii regimului comunist a fost extrem de nefastă, nu e un secret sau o revelație pentru nimeni. De-a dreptul tragic mi se pare a fi faptul că dărâmarea bisericilor sau raderea completă a unor cartiere (Evreiesc, Izvor) a dat startul unui soi de iconoclastism istoric și arhitectonic.

Profesorul Ștefan Cazimir a nuanțat – cu exemple și cu umor, desigur – rădăcinile tuturor acestor anomalii prin depistarea a trei tipuri de crize care destabilizează drumul unui proiect de la autoritățile publice până la societatea civilă. Succint, putem vorbi despre o criză de transparență, despre una de autoritate și despre una de bani. Periplul documentar al celebrei statuii a lui I.L. Caragiale mutată periodic din Piața Universității în scuarul de pe Maria Rosetti. Credeți-mă pe cuvânt, procesele verbale întocmite de oficialii Primăriei par ieșite direct de sub mână autorului *Scrisorii pierdute*.

O altă criză, mai subtilă, dar având consecințe mai concrete, semnalată de Victoria Dragu-Dumitriu, se arată a fi aceea a formelor clasice de protest. Fie că sunt inscripționate pe *bannere*, fie că sunt lipite pe stâlpii Capitalei, lozincile se dovedesc tot mai greu operante. Tot astfel cum, din relatările lui Nicolae Noica, cunoscut specialist în istoria construcțiilor, în fața unor investiții de zeci de milioane de dolari, posibilitatea refuzului de-a elibera o autorizație de construcție se evaporă pe loc. Problemele financiare nu înseamnă numaidecât deficit, ci și – glumind puțin – exces.

Și tot ca o butadă trebuie luată observația criticului literar Mihai Zamfir, care vede în degradarea Bucureștilor o șansă oferită scriitorilor citadini. La urma urmelor, multe dintre zonele pe care le îndrăgim le-am întâlnit, pentru prima oară în câte-o carte. Pomite din literatură, unele se vor întoarce – din păcate – pentru totdeauna, acolo.

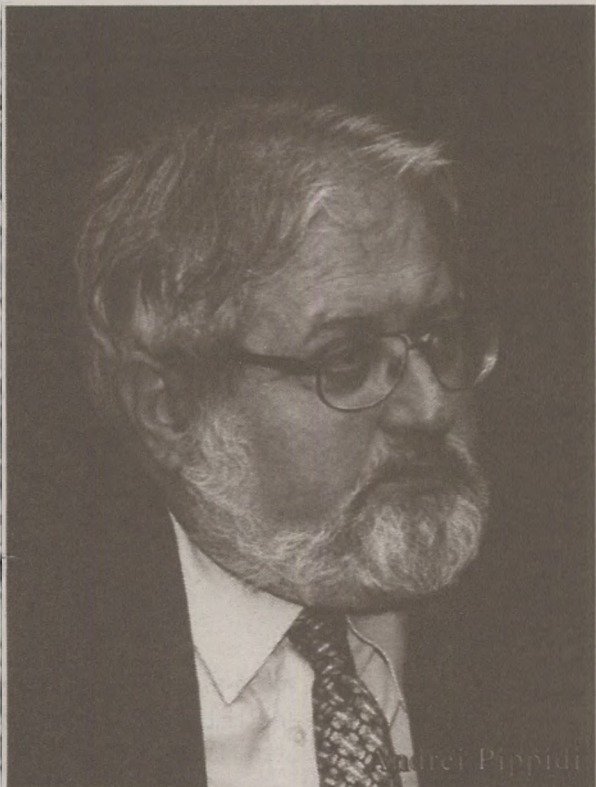
De la arhitectul Peter Derer a pomit remarca potrivit căreia, paradoxal, nu de specialiști are nevoie Capitala, nu de arhitecți care să aprobe sau să inoveze, ci de o solidarizare civică și (obligatorie această conjuncție) instituțională. Bucureștilor le lipsesc bucureștenii. Adică acea categorie definită de Ioana Pârvulescu după un cu totul alt criteriu decât buletinul de identitate: acela al iubirii pentru acest oraș. Nu e de mirare că, dintr-o atare perspectivă, majoritatea bucureștenilor sunt adesea născuți și trăiți altundeva. Știm doar, dragostea se cultivă în timp.

O poziție prin forța lucrurilor interesantă ocupă Ministerul Culturii, reprezentat la întâlnire de Virgil Nițulescu, secretar de stat. Și nu neapărat, așa cum folclorul tinde să acrediteze deja de multă vreme, din pricina eternei lipse de fonduri, ci pentru că în asupra clădirilor pe care nu le deține în proprietate, numitul ministru nu are nici un drept. Nici măcar pe acela al restaurării sau al supravegherii din urmă. Cazul statuii Regelui Carol I, care nu poate fi reamplasată în Piața Palatului din pricina litigiilor existente între moștenitorii lui I. Mestrovic, e emblematic.

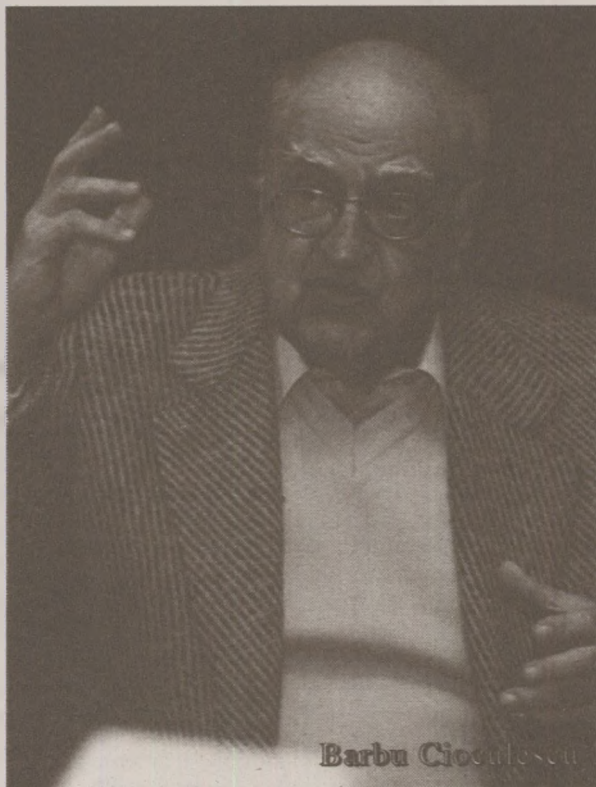
Altminteri, ce se întâmplă, se cam știe din auzite sau din presă: clădiri vechi și elegante, ținând de memoria culturală a acestui oraș, sunt lăsate în paragină sau ascunse după sediile înalte ale unor companii multinaționale. Pe locul fostului Teatru Național s-a construit un hotel vitros care nu mai respectă decât minimal cerința de a reproduce modelul inițial. Centrala Piață a Revoluției se va procopsi cu o nefastă parcare subterană. Și tot așa. Toate acestea se petrec după un sistem, dar nu cu o rigoare și cu un bun-simț la fel de sistematice. Ce e, după toate acestea, de făcut?

Singura cale eficientă (s-a observat exact și unanim) este aceea a strategiilor bine calculate, a unor campanii întemeiate pe argumente și cercetări, nu pe sloganuri. Fie că va fi vorba despre amplasarea unor plăci memoriale, fie că se vizează crearea unor hărți *online* ale Bucureștilor de odinioară, fie că se vor edita albume sau se vor restaura clădiri, fie că se vor pune la punct instituții și proiecte tot mai puternice, lucrurile arată a se mișca, fără nici o îndoială, în direcția corectă.

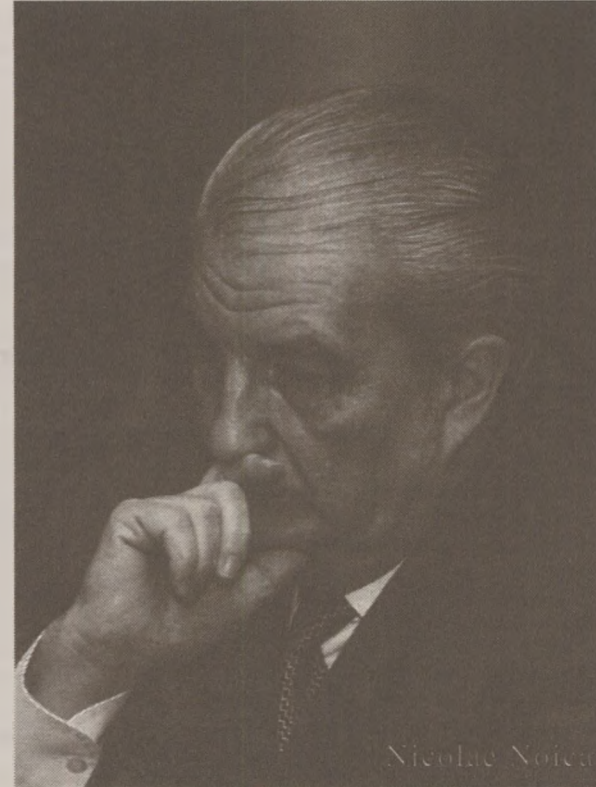
Cosmin CIOTLOȘ

Andrei Pippidi

Barbu Cioculescu

Nicolae Noica

Deși suspendarea sau alegerile prezidențiale anticipate scot din buzunarul contribuabilului aceeași sumă – 50 de milioane de lei noi –, nimeni nu pare îngrijorat că acești bani s-ar pierde pe-un referendum inutil.

actualitatea

Chirurgia indirectă

Întrebarea esențială – pe care n-o pune nimeni – este următoarea: ce dorește, în fond, majoritatea parlamentară? Să-l suspende sau să nu-l suspende pe Traian Băsescu? Până de curând, această întrebare era, poate, sufocată de mazăga mingicărelilor, a perdelelor de fum, a calculelor mai mult sau mai puțin meschine. După declarația lui Băsescu, potrivit căreia își va da demisia dacă va fi suspendat, lucrurile au luat o turnură dramatică. Liderii de opinie s-au inflamă, jurnaliștii aserviți oligarhilor au intrat în sevraj – pe de o parte, mișcarea e spectaculoasă, pe de alta, a admite că „marinerul” le-a luat-o cu un pas înainte ar însemna să-și supere stăpânii. Așa că se mulțumesc să înjure îndesat.

Strict tehnic vorbind, nu e nici o deosebire, prin consecințele lor, între suspendarea și demisia președintelui. Inițiatorii procedurii de suspendare au sperat, desigur, că prin votul lor îl vor „termina” pe Traian Băsescu. Cu alte cuvinte, au luat în calcul nu doar suspendarea temporară, ci și eliminarea definitivă a lui Băsescu, după referendum. Dacă n-au mizat pe așa ceva, ticăloșia e enormă, un act de politicianism născut dintr-o ură irepresibilă. Ce au urmărit, însă, atunci?

Tot strict tehnic vorbind, pe ambele uși – suspendare sau demisie – se ajunge în același punct: la votul popular. Că el se numește referendum sau alegeri anticipate, nu are absolut nici o importanță. Marea diferență constă în faptul că în primul caz Traian Băsescu e lăsat să candideze singur, făcându-se de râs, pe când în al doilea partidele anti-prezidențiale sunt obligate să-și prezinte propriii candidați. Neluând în serios a doua posibilitate, șandramaua complotiștilor a început să se zguduie îngrozitor. Nici Geoană (se vede din culoarea vișinie pe care-a dobândit-o în ultimele zile), nici Tariceanu nu au nici cel mai mic chef de-o confruntare directă cu Băsescu. Ei au sperat că vor putea rezolva problema printr-o chirurgie indirectă, eliminând în sala de operații a parlamentului, fără să-și murdărească mâinile, personajul care a ajuns să-i scoată din minți.

Soluțiile de ieșire din starea de pre-mat sunt două, ambele costisitoare pentru scenariștii acestui complot pomit anapoda, continuat catastrofal și gata să se termine într-un fiasco răsunător pentru democrația românească. În primul caz – și atunci daunele sunt mai mici –, pesediștii se pot da un pas înapoi, invocând decizia Curții Constituționale. Probabil că n-o vor face. În al doilea, sunt obligați să ducă batalia până la capăt, escaladând în mod demential conflictul. Vor încerca să aducă dovezi pentru învinuirile fluturate în fața oamenilor, de la cele privind dosarul „Flota”, la dosarul de securitate. Probele trebuie să fie, însă, mult mai solide decât motivația textului de suspendare elaborat de ridicolul personaj numit Iorgovan. Altminteri, pesedeii se vor afla într-o situație groaznică.

Coșmarul complotiștilor e că un Traian Băsescu lăsat să zburde trei luni prin țară, dezlănțuit într-un discurs de tip populist, ar putea să-și spulbere cu ușurință adversarii. Așa după cum pesedeii își „amintesc” tot felul de lucruri despre Traian Băsescu, și acesta s-ar putea să-și amintească, oportun, despre miracolul financiar al „bursierului” Geoană, care în perioada washingtoniană a acumulat mai mulți bani decât a câștigat legal. După cum ar putea să-și aducă aminte de un anumit general cu același nume și de isprăvile sale.

Probabilitatea de a-i oferi lui Traian Băsescu, pe tavă, șansa de a face ceea ce știe cel mai bine – să atace – n-a fost luată în calcul de prea mulți din strategii partidelor. Se pare că până și consilierilor plătiți cu milioane de euro le-a scăpat ceva extrem de important: culoarea locală. Nu tot ceea ce se mănâncă pe post de trufă în Minnesota are trecere la Botoșani. Agorafobia de care dau dovadă

liderii partidelor oligarhice s-ar putea să-i coste mai mult decât își închipuie. Când un înalt liberal vorbește (luându-l, firește, gura pe dinainte – dar așa e mereu cu gura păcătoșului) de „excesul de democrație” pretins de Traian Băsescu, fiți siguri că lucrurile nu rămân nesancționate.

O dată cu trecerea lui Ion Iliescu la partea sedentară, doar Traian Băsescu, din întreaga clasă politică actuală, mai deține sperașul vorbeii aducătoare de voturi instantanee. Ignorând cu trufie electoratul – cum naiba să nu-l ignori, când există pericolul, în orice moment, să-ți șifonezi costumul Armani și să-ți innoroezi pantofii Bally?! –, politicienii români s-au izolat într-o nacelă de unde găinățează abundent peste capetele unei mulțimi pe care o disprețuiesc profund. Faptul că Traian Băsescu își bazează discursul exact pe suportul popular, le dă politicienilor de cabinet vertijuri vecine cu nebunia.

Traian Băsescu nu poate fi anihilat, așa cum o încearcă mult prea palidul domn Cristian Diaconescu, prin încercări irresponsible de a crea conflicte diplomatice cu Ucraina. Degeaba sare purtătorul de cuvânt al pesedeilor cu gura, reproșându-i președintelui că nu l-a luat de chimir pe metropolitul Vladimir al Kievului, prezent la slujba de canonizare a sfântului Pahomie de la Gledin, pentru cele două sute patruzeci de biserici românești scoase din circuitul religios și pentru refuzul ucrainenilor de-a returna rămășițele lui Petru Movilă. Dacă ar fi avut măcar un dram de onestitate, dl. Diaconescu s-ar fi întrebat, înainte de-a tâșni ca mușcat de șarpe: s-au produs toate aceste acte revoltătoare în anii de când la conducerea țării se află Traian Băsescu? Nicidecum. E vorba de-o acumulare istorică. Și atunci? N-au avut pesedeii la dispoziție cincisprezece ani, lungi și lați, de conducere autoritară a țării, pentru a face toate demersurile? Singurul lor demers a fost să cedeze ca niște lași Insula șerpilor. S-a auzit vreun păs din direcția „liber-cugetătorilor” lui Iliescu? S-o fi auzit, dar probabil că vorbeau în batista. Iar batista era pe țambal.

Culmea nerușinării, în toată această afacere murdară, o constituie faptul că pompierii care-au dat foc clădirii se plâng acum că apa necesară stingerii incendiului e prea scumpă. Deși suspendarea sau alegerile prezidențiale anticipate scot din buzunarul contribuabilului aceeași sumă – 50 de milioane de lei noi –, nimeni nu pare îngrijorat că acești bani s-ar pierde pe-un referendum inutil, dar toți sunt îngroziți că la prezidențialele anticipate, pe aceeași bani, alde Geoană ar trebui să iasă din bârlogul sediului de partid spre a da ochi cu oamenii. Prestația jalnică din timpul campaniei pentru primăria generală a Bucureștiului a lăsat, însă, urme atât de adânci în memoria sa, încât probabil că acum face tratamente psihanalitice pentru a uita umilinta suferită.

Fariseismul actualilor guvernanți e mai mult decât o stratagemă: e o transpirație urâtă ce le iese prin pori. Amintiți-vă argumentul suprem invocat la amânarea alegerilor: promisiunea demarării de urgență a unui program de informare a populației asupra noii identități a țării. Ați mai auzit, de două luni, de când s-a luat decizia, vreo silabă în acest sens? Cunoașteți vreun program guvernamental menit să deschidă ochii românului neinformați? Mai mult chiar: ați auzit de o campanie începută de vreunul din partidele care speră să-și trimită candidați în inima Europei?

Totul e, firește, o farsă. Asistăm, de câteva luni, la un proces înspăimântător, antidemocratic, dictatorial: încercarea unor formațiuni politice organizate mafiotice de a ține deciziile politice cât mai departe de electorat. Obișnuiți cu cifra sofisticată al caselor cu banii, pentru actualii parlamentari urma votantului e o amenințare la fel de înspăimântătoare ca tămăia pentru drac. ■

CLVBVL PROMETHEVS

20.04.2007	21:30 Concertele KISS LIVE JUL BALDOVIN & FRIENDS Ovidiu Mihailescu, Alina Manole, Cristi Ionescu, Sorin Minghiar
21.04.2007	21:30 STAND - UP COMEDY live on stage trupa DEKO STAND - UP MUSIC NIGHT
22.04.2007	21:00 LIVE NIGHT JAZZ MIRCEA TIBERIAN QUARTET Cristian Soleanu, Arthur Balogh, Vlad Popescu si Mircea Tiberian
25.04.2007	19:00 PREMIILE DE DEBUT ale ROMANIEI LITERARE acordate cu sprijinul FVNDATIEI ANONIMVL
26.04.2007	20:00 Seara de TEATRU TEATRU JOINT prezinta: „La Dumnezeu in chirie” de: Corneli Udrea cu: Viorica Geanta-Chelbea regia: Viorica Geanta-Chelbea

Zilnic de la ora 14:00, în Piața Națiunilor Unite nr 3-5
- INTRAREA LIBERA -
informații și rezervările
tel. 33.666.38 și 33.666.78

Dacă există un nivel sublim al existențelor terne, un ieșit-din-comun al normalului și insignifiantului, o ligă de onoare a marilor *loser-i*, ele și-au găsit în Daniel Vighi autorul perfect.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

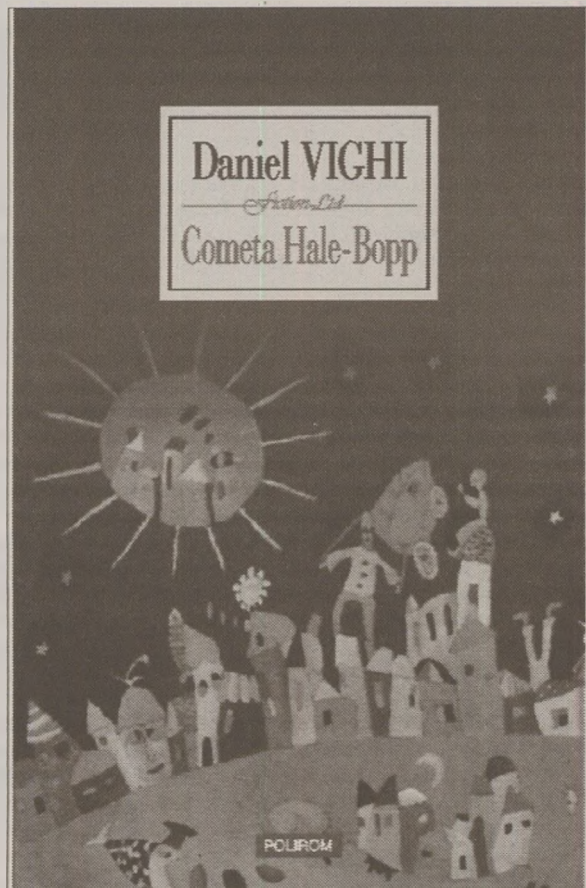
Vocile amintirii

literatură

În anul 1989, când a debutat cu volumul de proză scurtă *Povestiri cu strada Depozitului*, Daniel Vighi a șocat prin capacitatea sa cu totul specială de a surprinde profunzimile sufletului omenesc prin descrierea sentimental-ironică a obiectelor din arealul celor în cauză. Prozator mitteleuropean prin definiție, Daniel Vighi scrie o literatură a oamenilor slabi, fără însușiri și a faptelor minore, de o năucitoare și, în același timp, fascinantă banalitate, în care însă obișnuitul, omenescul stău să plesnească la fiecare pagină. Dacă există un nivel sublim al existențelor terne, un ieșit-din-comun al normalului și insignifiantului, o ligă de onoare a marilor *loser-i*, ele și-au găsit în Daniel Vighi autorul perfect. Oamenii care ne înconjoară, cu speranțele lor mărunte și existențele lor lipsite de orizont, cu replicile anodine și ticurile lor verbale, în spatele cărora se ascunde nu vidul, ci plinul existențial, cu poveștile locului și micile întâmplări intrate în conștiința colectivității, formează lumea fascinantă a lui Daniel Vighi. Totul este de o dezarmantă simplitate și de o greu definibilă frumusețe.

Scrișul prozatorului timișorean oferă un mare paradox. Povestirile lui Daniel Vighi au o tentă existențială evidentă, fapt oarecum surprinzător pentru un autor căruia analiza îi este, la prima vedere, complet indiferentă. Ceea ce rămâne în mintea și sufletul cititorului, la sfârșitul fiecărei proze, este o stare de spirit, o intensă emoție și/sau o revelație în planul existenței, un nou mod de a privi și de a descifra înțelesurile vieții. Or, pentru a ajunge la acestea, autorul se folosește de simpla descriere, nu de analiză. Behaviorismul și descrierea lucidă, amănunțită, a obiectelor din universul casnic al unui om pot spune despre personalitatea acestuia mai multe decât multe pagini de analiză. În plus, Daniel Vighi filtrează acele fapte și acele obiecte prin poveștile celor din jur sau prin ochii copilului care era în urmă cu patru, cinci decenii.

Cu volumul *Cometa Hale-Bopp*, Daniel Vighi face un adevărat tur de forță naratologic. Povestirile care îl compun sunt scrise în formă fixă (toate au în jur de 1330 de semne). Ele reușesc însă performanța de a alcătui, din amintiri aleatorii și povești din alte vremuri, revenite mai mult sau mai puțin întâmplător în memoria autorului, o fascinantă monografie a unui spațiu (zona Rodnei și localitățile de pe malul Mureșului) și a unui timp (anii '50-'60 ai secolului încheiat) trecute. Oamenii au murit demult sau au îmbătrânit, realitățile sunt cu totul altele, dar acel timp și acei oameni continuă să trăiască în sufletul covârșit de amintiri și încărcat de nostalgie al prozatorului. Firește, nu este vorba despre nostalgia după regimul politic anterior, despre care s-a făcut atâta caz în anii din urmă, ci despre cu totul altceva. De nostalgia după un anumit ritm de viață, al unor oameni care știau să-și savureze țigara și pahărelul cu țarie, a căror minte era plină de poveștile trăite, imaginate sau auzite, și care erau priviți prin ochii inocenți și plini de admirație ai copiilor (între care autorul însuși) ca niște mici eroi ai comunității, adevărate repere ale locului. Aproape fiecare om avea mica sa poveste și, prin aceasta, locul său în tabloul viu al localității. Rememorând astăzi chipurile acestor oameni și poveștile legate de ei, Daniel Vighi se pune uneori în pielea copilului care era în momentul în care a

Daniel Vighi, *Cometa Hale-Bopp*, *Povestiri*
În ± 1.330 semne, Editura Polirom, Iași,
2007, 206 pag.

auzit pentru prima dată respectivele istorii. Maturul de azi îl privește pe copilul de ieri ca pe eroul unui film văzut cu mulți ani în urmă, narațiunea este scrisă la persoana a II-a singular, dar printre rânduri se citește simpatia afectuoasă pentru copilul de odinioară și o imensă nostalgie: „Te uitai fascinat la napolitanele Delia, la sticla de esență de rom cu o corabie cu pânzele umflate pe etichetă. În dulapul din bucătărie se afla o carte de bucate de la editura Cartea Rusă. Tot acolo, o alta care istorisește viața familiei de șoareci Roademult, trăitoare într-un pantof dezafectat al unei babe sovietice, nemurită grafic cu scufie de noapte pe cap. (...) Ne atrăgeau și borcănașele cu șerbet de trandafir, în care vâram lingurițele pe rând. Ne adunam pe malul Mureșului înarmați, cum zic, fiecare cu câte o linguriță și apucam din borcănaș porții de șerbet, pe care-l savuram trântiți în iarbă, cu ochii pironiți pe bolta cerului“ (pp. 51-52).

Unele dintre poveștile de demult sunt la limita bancului. Rememorându-le azi autorul re trăiește întregul context al momentului în care le-a auzit inițial, inclusiv mimica povestitorului și naivitatea copiilor de atunci. În *Ce i s-a întâmplat lui Lenin* este descrisă invidia uimită a copilului de ieri față de șansa unui vecin de-al lor, care făcuse o vizită în URSS. Admirabil este, încă o dată, mecanismul amintirii. Autorul își amintește cum, elev fiind, citea dintr-un manual o nuvelă de Tolstoi, în care învățătorul din carte semăna puțin cu Lenin, pentru că era subțire, cu ochelari pe nas și bărbuță. Involuntar gândul îi zboară la vecinul Păscălie care a făcut o vizită la Moscova și a relatat

un episod legat de Lenin. Hazul relatării stă, odată în plus, în lipsa comentariilor. Ironia este subînțeleasă, momentul este decupat *tel-quel*, dar tocmai naturalețea povestirii, lipsa oricărei analize sau tentații didactice oferă fragmentului caracterul nostalgic și încărcătura existențială. Autoironia duioasă este evidentă: „L-a întrebat careva dacă a fost să-l vadă pe Lenin. Păscălie Ion ne-a privit cam încurcat și ne-a spus că nu au putut să meargă la Mausoleu deoarece li s-a spus că Lenin era într-o operațiune cosmetică. Mumia lui, adică, trebuia din când în când analizată cum se prezintă. Păscălie ne-a mai spus, aproape rușinat, că el crede că poate l-or fi bărbierit, așa ne-a spus, și noi l-am privit cu toții cam intimidăți de treaba asta neașteptată ce i s-a întâmplat lui Lenin.“ (p. 130)

Vârsta unui om se poate calcula și în atitudinea pe care o are față de eroi. În primii ani ai copilăriei monumentele care marchează sacrificiul eroilor produc emoții vii și autorul își amintește că în clasa a III-a a compus chiar o poezie „plină de simțire“ pentru cei aflați în cimitirul eroilor din Radna. Apoi, prin clasa a șaptea tensiunea meciurilor de fotbal din curtea școlii, „drama unor înfrângerii fără drept de apel“, au făcut ca interesul pentru tinerii eroi de la Paltiniș să dispară definitiv.

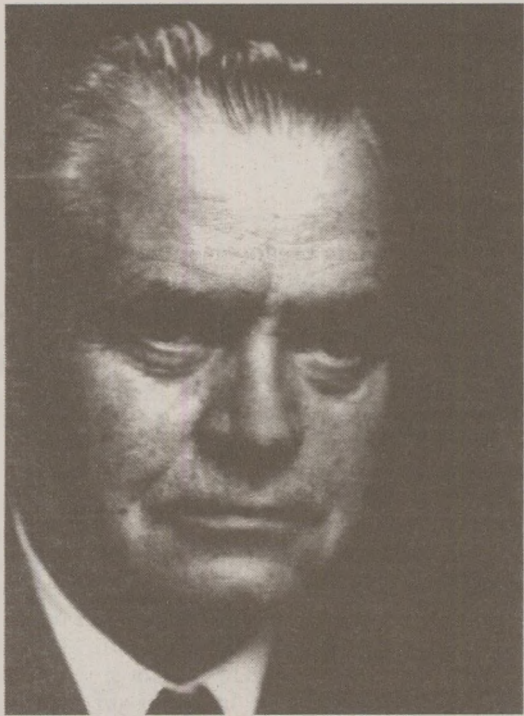
Aerul mitteleuropean al cărții este amplificat de drama lui Pubi, ultimul conte Teleki. Alungat din casă după venirea comuniștilor acesta trăiește în mizerie și anonimat. Practică munci degradante, doarme prin gară, își îneca nefericirea în alcool. Copilul născut și crescut în mediul aristocratic își asumă noul destin în mod firesc, fără a face vreodată caz de originea sa și fără a exprima vreun regret pentru pierderea definitivă a castelului și a luxului de altădată. În anii '80 când dezastrul existențial al lui Pubi atinsese apogeul, puțini mai erau cei care să bănuiască originea nobiliară a individului sărăcăcios și veșnic băut care își făcea veacul în jurul gării. Dramei lui Pubi îi este dedicat și superbul film-reconstituire aflat pe CD-ul care însoțește cartea. În felul acesta se poate spune că Editura Polirom a realizat o premieră. După cărțile cu variantă auditivă publicate de editurile Humanitas și Cartea Românească, *Cometa Hale-Bopp*, de Daniel Vighi, este prima carte editată la noi, ilustrată cu un filmuleț documentar. Iar rezultatul este unul de toată isprava.

Daniel Vighi este un excelent stilist și un iscusit arhitect al textului. Fiecare povestire semnată de el poate face subiectul unui studiu naratologic. Schimbarea continuă a perspectivelor – inclusiv în plan temporal – și a vocilor narative, finețea observațiilor și sentimentalismul retro care îi irigă în permanență textul, sensibilitatea de a descoperi viața în spatele celor mai banale obiecte, pe lângă care trecem cel mai adesea indiferenți, o anumită candoare vag ironică, disponibilitatea sa permanentă de a-i înțelege pe ceilalți, sunt elementele care conferă specificitatea scrisului său. Toate se regăsesc în micile povestiri care compun volumul de față. *Cometa Hale-Bopp* a fost în altă vreme o minune așteptată cu sufletul la gură, șansa istorică a unor oameni de a observa un fenomen unic, repetabil la câteva mii de ani, care a trecut ca o părere, în câteva secunde și peste care s-a așternut, inevitabil, nemilos, uitarea. În fond, destinul fiecărui om este o cometă *Hale-Bopp*, pe care ai sau nu șansa să o întâlnești și să o observi. ■

Zaharia Stancu devine scriitor oficial al literaturii realist-socialiste odată cu *Desculț* și multă vreme scriitorul și-a interzis și a interzis orice referire la trecutul său literar.

istorie literară

Înfierea de către partid

Pe data de 10 mai 1962 Biroul Politic al P.M.R. ia în discuție posibilitățile de primire sau de reprimire în partid a unor intelectuali de seamă. Ar fi vorba, între alții, de Tudor Arghezi, Mihail Ralea, G. Calinescu, Zaharia Stancu (care de mult a făcut cerere, spune Gheorghiu-Dej), Jalea, Gheorghe și Ion Dumitrescu. Dacă Gherman Titov, cosmonautul a fost primit în partid direct de conducerea PCUS, de ce n-ar fi primiți intelectualii de seamă direct de către conducerea partidului? Sunt de față cei mai bravi dintre conducătorii PMR ai anului 1962: Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Alexandru Drăghici, Ion Gheorghe Maurer, Alexandru Moghioroș, Dumitru Coliu, Leontin Salăjan, Leonte Răutu și Ștefan Voitec. Și Gheorghiu Dej începe arătând că Zaharia Stancu n-a fost chiar agent, așa cum arată hârtiile cadrelor, a fost un simplu funcționar. Îi este favorabil, vrea să-l înfiereze, dar fiecare dintre cei prezenți știe mai multe despre scriitor. Fiecare are documente compromițătoare. „Dacă e să luăm realitatea, el a fost angajat ca agent de siguranță”, precizează Maurer. „El a fost agent. Noi avem și ce a dat el”, intervine vigilant Ceaușescu. Cum fiecare vrea să arate că știe mai multe, sare și Drăghici: „El a avut o activitate scurtă la Teleorman și pe urmă a lucrat ca agent acoperit”. Și Bodnăraș știe tot, așa că poate și el să participe la discuție: „El a lucrat ca agent de siguranță”. „La verificări a fost exclus”, adaugă tartorul Coliu. Și revine iar vigilantul Ceaușescu: „A fost efectiv agent de siguranță, până după 23 august. Avem documente în acest sens”. Și pentru că Răutu este înțeleptul Biroului Politic trebuie să demonstreze că doar el e la curent cu toate, și vrea să tragă concluziile necesare, fără a-l supăra prea tare pe Marele șef: „El (Zaharia Stancu, n.n.) are două momente în ceea ce privește activitatea informativă. Primul moment la Teleorman și altul în timpul războiului, când el a avut o activitate informativă, însă nu în rândul comunistilor. El era solicitat mai mult cu informații din rândul unei anumite părți a intelectualității (...). În perioada războiului ruso-finlandez, el a publicat niște lucrări împotriva Uniunii Sovietice, însă după 23 august el a avut numai activitate democratică”. Nicolae Ceaușescu nu vrea ca ultimul cuvânt să-l aibă antipaticul de Răutu, așa că el trebuie să dea dovadă de adevărată vigilență:

„În ceea ce privește calitatea lui de agent, lucrurile nu stau numai așa. El chiar de când era elev a început această activitate”.

Teribila ședință are loc în 1962, an în care prozatorul publică *Jocul cu moartea*. Ar putea fi prima dintre concluziile pe care Stancu le trage privind destinul său: viața lui n-a fost altceva decât un joc cu moartea. Privite evenimentele în afara contextului istoric, este greu de crezut că scriitorul Zaharia Stancu a fost, încă din adolescență, agent secret,

Zaharia Stancu, în luptele cu „înalta societate”

om al Siguranței, iar mai târziu, ins care primea ordine când de la Siguranța statului, când de la partidul comunist. Dar nimic nu ne împiedecă să credem că războiul lui Zaharia Stancu cu Înalta societate nu a folosit toate mijloacele cu putință.

Dosare și autobiografii

Zaharia Stancu devine scriitor oficial al literaturii realist-socialiste odată cu *Desculț* și multă vreme scriitorul și-a interzis și a interzis orice referire la trecutul său literar. *Desculț* este prima sa autobiografie, primul moment al ficționalizării pus în slujba „noii societăți”. Zaharia Stancu știe că liderii comuniști au hârtiile compromițătoare, dar vrea să-i convingă că lucrurile au stat altfel. Adevărata sa autobiografie poate demonstra că el a fost, de mic, „condamnat” să fie un luptător împotriva „vechii societăți”. Acesta nu era deloc neimportant pentru partidul comunist în curs de înfiripare, de vreme ce scriitorul fusese un adevărat lider al generației tinere, atât prin revistele pe care le-a condus (*Azi*, *Lumea românească*), cât și prin jurnalistică violentă din anii treizeci.

Dar e greu să-i tragi pe sfoară pe cei care posedă dosarele. Într-o convorbire cu N. Prelipceanu, Zaharia Stancu declară că „Programul nostru: să publicăm scriitori tineri, cât mai mulți scriitori tineri, iar materialul publicat să fie legat de prezent, de actualitate, de Azi... Nu intenționăm să ne batem cu generațiile mai vechi, ci să ne facem și noi un loc, fiecare după meritele sale. Revista se deschidea cu un articol de Mircea Eliade, după care urmau Radu Boureanu, George Doru Dumitrescu, Cicerone Theodorescu, George Mihail Zamfirescu, Petre Dinu, Petre Comarnescu, Nae Constantinescu”. Celebrul scriitor nu spune despre ce tineri era vorba: comuniști, legionari, de stânga sau de dreapta, mistici sau atei, de la *Gândirea* lui Crainic, de la *Cuvântul* lui Nae Ionescu sau de la publicațiile finanțate de Moscova. Dacă primul număr se deschidea cu *Crepusul*, al doilea număr e inaugurat de Mihail Sebastian, cu *Modernism artistic și revoluție spirituală*:

„Actualitatea este un câmp de observație atât de divers și bogat, încât să refuzi a o vedea, pentru motivul că spiritul tau e torturat exclusiv de viziuni seculare, înseamnă să te dispensezi de experiențe elementare, simple, imediate, autentice. Nu se întâmplă nimic în lume – nici căderea unui cal pe asfaltul înghețat într-o seară de ianuarie care să nu se încheie într-un sens ca într-un sămbure”, poematizează Sebastian. Ca să adauge:

„Acum vreo patru sau cinci ani, la data la care debutau cei mai mulți dintre scriitorii cărora pentru ușurință li s-a spus *generația tânără*, și care, în bună parte, se află între aceste coperti, necesitatea unei revizuirii critice era evidentă. Mari confuzii prezidau atunci viața noastră literară. (...) între document și critică, între afirmare și comentariu, noi alegem documentul”. S-au lămurit confuziile? Fiindcă documentele sunt și instrumente de propagandă. Lângă Stancu nu erau doar oamenii stângii (Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu etc.), ci și vedetele legionare. În primul număr al revistei din 1933, Mihail Polihroniade, ideolog al extremei drepte, publică un articol cu un aer la fel de programatic:

„Generația tânără, adică grupul de scriitori și publiciști care începe cu echipa lui Petre Comarnescu, Mircea Eliade, Romulus Dianu, Șerban Cioculescu, Mircea Vulcanescu, Zaharia Stancu, Nicolae Roșu etc., continuă cu echipa lui Eugen Ionescu, Mircea Grigorescu, Octav Șuluțiu, Arșavir Aterian, Alexandru Sahia, Alfons Adania, Lucian Boz și se sfârșește cu ultimii veniți, Horia Groza, Robot,

Horia Liman, Dan Petrașincu, Ieronim Șerbu este stăpân vieții culturale românești. (...) Editurile singure rezistă mângâindu-se să publice diverși Topârțeni, Minulești, Petrești, Stănoi perimați și de proastă calitate. Totuși, ei și ele au început să cedeze...”

Să bănuim că Zaharia Stancu a realizat revista *Azi* la vreo sugestie a Siguranței? Sau la ordin? Dacă nu știm dacă în 1933 ordinul a venit de la Moscova sau de la Siguranță, începând cu 1937 și cu *Lumea românească*, altă revistă a lui Stancu, e sigur că ordinele vin mai întâi de la Moscova. E drept că gazetarul nu e disciplinat și că în *Naționalul Nou* și *Credința* susține campanii de presă care arată că scriitorul e încă imprezvizibil. Tot ofensivele jurnaliste i-am putea încadra primele sale romane. Cel două romane, *Taufun* (1937) și *Oameni cu joben* (1941) nu vor fi considerate de scriitorul consacrat ca aparținând „operei”. În primul, se ocupă de „cazuri”; naratorul pictor suferind de epilepsie. Autorul încearcă sondaje subconștient – e moda epocii. În rest, se acumulează perversiuni și crime. E o carte făcută pentru a șoca și să se vinde. Nu calitatea literară interesează, ci subteranele violențe atacurilor, regimul aluziv pe care îl percepem greșit azi. Literatura „aluziilor” e prelungită în *Oameni cu joben* carte scrisă cu mai multă grijă pentru „literatură”. Romanul lesne încadrabil în moda licențioasă a prozei comerciale apare la Editura *Cultura Românească*, alături de alte cărți comestibile, deschse către pomografie, ca *Pentru o femeie* de Alex. Bilciurescu, *Sanda* de Mihail Șerban, *Fani Diki*, de Mihail Arțăbașev. *Oameni cu joben* conține toate ingredientele pe care le conțin cărțile de serie: se face sport, se fac călătorii, se desfășoară reuniuni mondene într-o înaltă societate abjectă. În centrul romanului se află familia Manolescu, cu inginerul Manolescu, multiplu încornorat și soția sa Fani, nimfomana, precum și cu cei trei copii, Lida, Judith și Livian. Fratele inginerului este încornorat de o aventuriera, un Israil Gold este, la rândul lui, înșelat de tânăra soață. Sub numele de Balea s. Hillmu prozatorul ar „demasca” aventurile reale ale lui Holban și Șuluțiu, în conflict amoros. Poate că *Oameni cu joben* nu inaugurează, în literatura română, speciile romanului de șantaj. Dar este unul dintre „romanele de șantaj” care au avut ecou (și consecințe) în epocă. Istori Lidiei Manolovici, fiica unui potentat al epocii, a familiei Manolovici ni-l arată pe încă tânărul scriitor într-epocă a agresionilor ferine, greu controlabile. Fiindcă e greu să credem că romanul este scris „la ordin” (fiindcă în centrul cărții e o familie de evrei bogați, sugerează ar fi putut veni, totuși, dinspre dreapta). Sau să înțelegem că tânărul viril, pur și demn care intră în conflict cu destrăbălății impotenți, cu nimfomanele înaltei societăți încearcă să se diferențieze, cu mânie proletară, de „prietenii săi din înalta societate”? Și că acest roman îi deschide gustul pentru autobiografiile în care pune la zid „clasa exploataătoare”? Urmează *Zile de lagăr* (1945), un jurnal al zilelor petrecute în lagarul de la Târgu Jiu. Scriitorul profită de confuzia care l-a aruncat în lagăr (e trimis acolo fiindcă e confundat cu altcineva), simte pulsul vremii și își rescrie biografia. După cum și-o rescrie și în *Secolul omului de jos* (1946) carte care adună articolele pe care jurnalistul Stancu le publică în primii ani ai angajării sale politice categorice. Așa cum spune, în cunoștință de cauză Leonte Răutu, după 23 august 1944 opțiunile sale politice sunt clare. Cum Partidul are mereu nevoie de autobiografii, Zaharia Stancu le oferă fără întârziere.

Cornel UNGUREANU

(continuare în pag. 12)

Un strălucit profesor de istorie, Adam Adam, e răpit de o organizație ultrasecretă (nu e o exagerare) exact înaintea unei conferințe pe care urma s-o susțină în problema intervenției hazardului în deturnarea constantă a tuturor momentelor faste ale omenirii.

literatură

Cosmin Ciotloș

LECTURI LA ZI

Codul lui Alexandru Robe

Mu știu, chiar nu știu dacă în România anului 2007 existența literaturii de consum chiar poate fi pusă sub un major semn de întrebare. Aș spune, mai degrabă, că avem de-a face cu un sensibil deficit de literatură de consum într-adevăr lizibilă. Ca un paradox, genul acesta de produs editorial se dovedește a fi, în cele mai multe cazuri, imposibil de consumat.

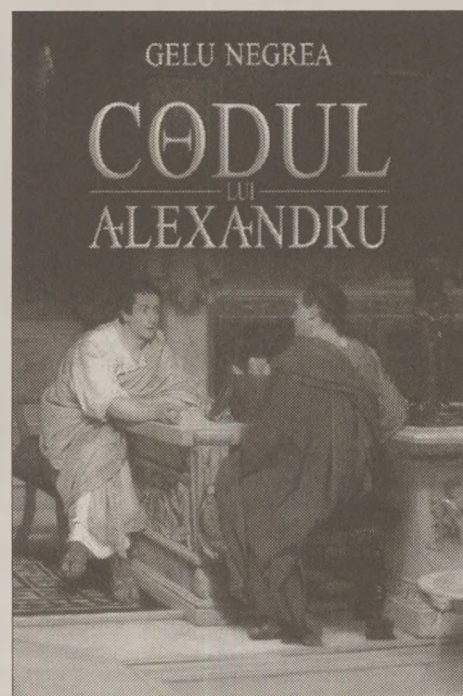
Greu digerabil. Scrise prost, cu mâini neîndemânate, după rețete adeseori clasicizate, asemenea cărți nu prea șesc să ne hrănească nici măcar micile frivolități de lectură. Dintr-un anumit punct de vedere, speculativ, faptul că nu se citește literatură în general este determinat de acest inacceptabil deficit – de eficiență, în primul rând – al tomurilor de consum. Făcute pentru a se vinde și pentru a se devora, ele zac de multe ori neatinsse într-o masă omogenă, împărțindu-și statutul cu plachetele subțiri de poezie.

Se prea poate ca acestea să fi fost premisele care l-au determinat pe Gelu Negrea (cunoscut pentru subtilele sale eseuri despre I.L. Caragiale sau Marin Preda) să se aventureze în construirea unui roman cu un titlu, de ceva vreme, tentant: *Codul lui Alexandru*. Se poate să arăși, cu tot atâtea șanse, ca intenția proaspătului romancier să vină dintr-o tentație întru totul cerebrală de a pastșa o formulă de *bestseller* și un fenomen media de dată recentă. Înclin să dau câștig de cauză acestei din urmă posibilități, în vreme ce pe cea dintâi o situez sub zodia unui eventual accident fericit.

Despre ce e vorba, în câteva vorbe? Un strălucit profesor de istorie, Adam Adam, e răpit de o organizație ultrasecretă (nu e o exagerare) exact înaintea unei conferințe pe care urma s-o susțină în problema intervenției hazardului în deturnarea constantă a tuturor momentelor faste ale omenirii. Absolut întâmplător, respectiva organizație secretă – Centrul – deține și gestionează, de mii de ani secretul tuturor acestor accidente: Pământul e doar un mediu de simulare pe care entități extraterestre

superioare l-au creat pentru a-și urmări, în mic, propriile traiectorii evolutive. Că Alexandru Macedon pusese la cale, împreună cu mentorul său, Aristotel, elaborarea unui cod de legi extrem de avansat pentru secolul acela, aflați acum. Că, din acest motiv, același Centru a pus la cale asasinarea tânărului monarh, e surprinzător. Că în acest regim de teroare profesorul este curtat să devină membru al Centrului, puteți intui și singuri. Că se aliază cu o reputată cercetătoare în psihologie – Eva, bineînțeles – pentru a se feri de comploturile intestinale, e întrucâtva previzibil. Că, iarăși, la mijloc se află și o comoară a Cavalerilor Templieri, era de așteptat. Și așa mai departe. Toată această poveste e livrată de Adam Adam (internat într-un sanatoriu dubios) chiar naratorului-autor Gelu Negrea, care își asumă riscurile enorme de a o transcrie și de a o publica. Finalul și lămuririle istoriilor acestora secrete trădează jocul de autentificare filologică, intertextuală, practicat de prozator. Dacă până în acest moment l-am fi putut lua în serios, felul în care el își certifică întâmplările nu ne mai lasă nici un dubiu.

„O discuție, ceva mai lungă, am avut cu dna M., redactor la o editură bucureșteană. N-am apucat să vorbim despre text, nici acum n-am habar ce crede despre el. Când a auzit ce trufandale îmi circula mie libere prin creier, cât era ea de doamnă, dna M. și-a făcut cruce. Cu stânga. I-am spus că n-aș vrea să semnez cartea cu numele meu, ci cu unul străineț, George Blake, de exemplu, traducerea aproximativă a numelui meu din buletin. Mai mult, mi-ar fi plăcut să facem o glumă de genul: autorul e american, este vorba despre o traducere pe care am executat-o, chipurile, eu, și tot eu am obținut, nu importă cum și prin ce mijloace, copyrightul. Dacă treaba ține și cartea înregistrează succesul bubuitor în care sper, după un an scoatem o nouă ediție și dam în vileag toată mișcultația. Pentru ce toate astea? Uite- așa, ca un bobârnac, ca o leapșă trasă fandoselilor strepezite ale criticilor noștri, care fie o vor ignora, fie o vor expedia din vârful buzelor

Gelu Negrea, Codul lui Alexandru, Editura Cartea Românească, 2007, 464 p.

în derizoriul literaturii comerciale.“

Exclus să se întâmple și una, și alta. Fiecare rând al acestui volum (până și acestea, liminare, pe care le-am reproduș aici) e încărcat de o ironie când delicată ca un păienjenis, când destul de groasă pentru a elucida pe deplin pastșa. Avem un fals roman de conspirație universală. Sau, ceva mai precis, falsificat. Pentru că, prin dublarea continuă a perspectivei, Gelu Negrea nu cade în nici una din numeroasele capcane ale literaturii comerciale. *Codul lui Alexandru* e, dintru-nceput, un exercițiu de virtuozitate și de imaginație. Așa cum, pentru secolul al XIX-lea este *Catastihul amorului*, roman de început și de sfârșit de tehnică.

În schimb, atunci când jocul se termină și îi urmează expunerea detaliată a regulilor sale complicate, Gelu Negrea nu mai rămâne impasibil în fața clișeelelor de gen. Un alt gen, de data aceasta. Demascarea lui seamănă – în spirit, firește – cu zeci de alte demascări mai mult sau mai puțin livrești, înțesată cum e de manuscrise pierdute, furate și regăsite. Ceea ce urmează să trăiască naratorul, începe să semene, în paginile acestea, circular, cu peripețiile istoricului Adam Adam. Ceea ce visează el să facă, în acest epilog, e o repunere în context a poveștii, folosind criterii exclusiv și excesiv literare. Un mecanism care-l îndepărtează de simpatia oarecum ipocrită pentru Dan Brown și îl apropie nepermis de mult de utopiile gratuite practicate de Ion Manolescu în *Derapaj*. Aceeași deferență pentru literatură și pentru misterele ei îi tutelează pe Alexandru Robe și pe Gelu Negrea, aceleași deprinderi de a transforma senzaționalul în literatură (și invers) îi fac să alunece în situații greu de anticipat și ușor de imaginat. Mai complex prin însăși structura lui fractalică, rezultat al câtorva algoritmi succesivi, Robe are, totuși, câștig de cauză. Chiar și din punctul de vedere al *marketing*-ului, de vreme ce tirajul inițial s-a epuizat surprinzător de repede pentru piața românească.

După ce survolează bine toate zonele minate ale romanului comercial, Gelu Negrea își întoarce, prematur, ochii către romanul pur și simplu. Și, din păcate, o carte savuroasă de la un capăt până aproape de celălalt își pierde inexplicabil autonomia și secretele. Codul ei de redactare și legea de compoziție internă se vădesc a-i aparține unui alt Alexandru. Alexandru Robe. ■

Fototeca României literare

Constantin Toiu, Tudor George, Victor Felea, Cornel Regman, Vladimir Colin, Constanta Buzea, Maria Banus, Al. Balaci, Geo Bogza – 1984

Foto: Ion CUCU

l i t e r a t u r ă

*Cît am plîns pînă la urmă
Într-o viață plină ochi de dureri?
Un pumn de lacrimi –
să le termini din trei sorbituri...
Nici măcar n-au ajuns pe pămînt
Să le înghită țărîna să ajungă la rădăcina
unui fir de iarbă – s-au uscat pe obraji
Ori pe reverul cămășii
Le-a disipat aerul ca de iad
Al acestei lumi meschine –
Le-a orbit răutatea, sora mai mică a
sălbaticiei...*

*

*Mama: Trebuie să aibă vreun rost și mirosul
de tămîioară, că prea e din cale-afară de plăcut
omului. Bagi nasul, aspi
parfumul neasemuit,
și se încălzește sufletul. Vrei să te bucuri
în continuare
de farmecul lui, tragi încă o dată pe nări, însă
deja mirosul s-a pierdut. Doar atît a fost –
un semnal scurt,
parcă anume pentru tine, la dezmorțirea primăverii
într-o clipă norocoasă...*

*

*Cum aş scrie fără ochelari, bazîndu-mă doar
pe iscusința mîinii, ca într-o noapte a văzului –
ci mintea își urmează drumul, mîna poartă
condeiul abstract
pe hîrtie, sub ceața unui rînd încerci să adaugi ceața
altui rînd –
se adună pe cerul orb al coalei un nor vinețiu.
Ce s-a condensat acolo
din sufletul tău neîmpăcat cu sine?*

*

*Vin valuri spre mine parcă-ntr-adins
Dar nu le iau în seamă
Fierbe spuma-n pietrișul sărat dar n-o aud sfîrîind
Explodează soarele pe-o cărare spre linia ferată, dar
ochii mei
sunt orbi mai demult
Scoicile putrezite, iod, aerosoli – nu-mi spun nimic
nimic
De data asta, slavă Domnului, nu am de scris
nici un poem
Îl scrie marea la nesfîrșit
Nisipul, pietrișul fin prefîrîndu-se
Scoicile... o pîslă de alge
Zegras, o saltea pentru cortul iubirii.*

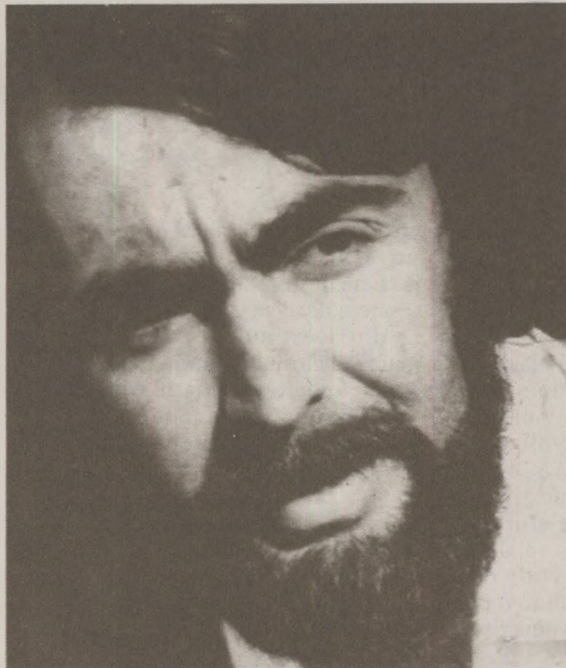
*

*Poezia visată în zori:
Tu să-ți afli un loc pe streășina casei
De unde ai aluneca în orice clipă
Un loc unde să nu poți adormi,
nici să te odihnești, nici să pleci
Un loc de unde să vezi și să auzi tot,
să știi și să îți minte
tot ce se-ntîmplă
În casă, în ogradă, în drum
Mereu treaz și mereu gata să luneci
Dar să nu poți ajuta pe nimeni –
Mai mult duh decît ființă
Mai mult pasăre decît om
Pe marginea dintre timp senin și furtună
Dintre soare și ploaie
Dintre zbor și cădere –
Aninat în locul unde se pune
Cana cu apă pentru sufletul celui dus.*

*

*Ziua mea se despica
Dintr-un cuvînt, din niște cuvinte
De la creștet pînă-n rărunchi
Ca de-un fulger fierbinte*

Nu-mi fac speranțe, nu-mi e nici frică

Ion Lazău

Trăind prin largi ocoale
și brusc viața mi se despica
Doar citind vechi cuvintele tale.

*

*Nici nu apucă aerul să-mi ajungă în nări
și îmi furi trei sferturi din el,
Lumina mi-o stăvilești cu umbra-ți ovală
Privirile mi le smulgi dintre stele
și mi le cufunzi ireversibil în irișii tăi
Mă desparti de miresele primăverii
De aromele toamnei
Pentru mirosul tău de pămînt de flori
Îmi furi ziua, timpul, viața
Îmi abați gîndul din drum ca un magnet
și nu-mi dai nimic decît leac contra morții
și nu-mi ceri decît
Să te iubesc iubito.*

*

*Pe sub poarta închisă, zărești zbatîndu-se
umbrele celor ce trec
încolo și încococe pe trotuarul însorit. O
enigmatică lume
pulsatilă, peste care abia ai închis poarta. Ai ieși
din scenă, ai rămas
în fundul gangului întunecat.*

*

*Cu patria la tîmplă
Pot să nici nu ascult șoapta rîului
Cîntecul luncii încropite
Pot să ignor mireasma sălcioarei
Risipită pe coastă
Pot să nici nu mă uit pe geamul compartimentului
Cu tîmpla sprijinită de canat.
Cu patria la tîmplă pot să uit că e zi sau
s-a făcut demult seară
cu patria la tîmplă pot citi mai departe
pot visa, pot amîna oricît –
cu patria la tîmplă
poate sunt mort demult.*

*

*Vorbească-se despre cei mulți și sărmani
Despre văduve și bătrîni și copii
și am să lacrimiez, oprimat –*

La fiecare cuvînt o lacrimă la fiecare
Obidă un hohot și un nod în gît, amar –
Așa-mi duc viața la finele
Acestui mileniu cumplit, la sfîrșitul acestei
Lumi haine, atît de prinsă-cetluită în ticăloșia ei
În zădărnici și deșertăciuni
Că moartea o va surprinde cu gura plină
De vorbe calpe –
Fără un gînd fără
o lacrimă...

*

*Îmi închipui pe pămînt locuri
Unde nu ajunge raza de soare
Locuri unde nu adie vîntul
Locuri oarbe și surde, fără căldură
Fără memorie, fără timp –
Dar nu am destulă putere să-mi închipui
Locuri unde să nu ajungă și să nu te ajungă
Durerea.*

*

*Cumnatul gazdei, venit în vizită de la Sibiu
îmi spune, printre altele: Îl văd uneori trecînd
prin cartier
pe Mircea Ivănescu, citind în mers. Are haina roasă
în coate,
citește pe stradă și ca să nu se izbească de ceva,
șterge zidul cu cotul –
așa se face că are coatele roase.
Citind mereu, pierdut pentru lume...*

*

*Or, aceste cuvinte care rămîn scrise, care vor
persiste
în aerul vostru – ce ar fi decît boarea sufletului celui
le-a izvodit?
Fiecare își închipuie în felul său dănuirea
sufletului celui ce s-a dus – reprezentări ciudate și patetice
care nu ajung, oricît s-ar strădui, la atenția
și înțelegerea noastră; or, acele cuvinte notate sub
dictarea imperativă a clipei, fiind mai mult decît
simple fotografii sau înregistrări mecanice, sunt
singurele care pot păstra suflul vieții – ele sunt suflet
risipit în
clipe de viață.*

*

*Busuioc mai vechi de un veac
Pus în grinda casei de cine știe ce mîna
Pentru iubire sau moarte. În casa părăsită
De pe dealul Măgura unde m-a alungat ploaia –
Prin crucea ferestrei sparte am fotografiat vijelia
Ce răscolea nucul bătrîn și zguduia scrînciobul
Legat de o creangă uscată.
Instinctul meu a găsit adăpost într-o odaie
Fără sobă și fără peretele către celarul
Cu două butoaie din care exală
Damf de podgorie. Cu straturi de var fără număr.
Busuioc uitat în grindă
Pipăit de mine cu fereală, mirosit cu evlavie
Cînd ploaia fu să mă prindă
În cătunul Săliște – ca un manuscris sfînt
Sub doasca de șindrilă...*

*

*Poezia, să-ți spun,
Se întîmplă s-o scrii în genunchi
Răstignit peste muchia patului
Însă nu din umilință,
Ci ca să-mi astîmpăr cumva
Viscerele arzătoare – presîndu-le pe stinghie –
Așa se estompează durerile trupești
și nu rămîn decît eu, în coate
și în genunchi, scrutînd peretele
Foaia, nimicul. Poemul.
Dacă-ți spun, mă vei crede? ■*

lectură a lui Cioran invariabil „distructivă”, una care „tună și fulgeră” fără pauze de îngândurare – și de intensă poezie – este o lectură falsificatoare, mărginită, neinteligentă.

l i t e r a t u r ă

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Râsul filosofilor

Exclamația lui Cioran, într-o înstelată noapte de vară, pe când traversa podul de peste Sena din Place de La Concorde, în automobilul de un prieten, după ce luaseră împreună până târziu masa în oraș: „și să-ți spui că în curând va trebui să părăsești toate acestea – *tout ça*”. Cuvinte relatate de Christine Tacou într-o

scris contrazice exclamația de încântare, o „hărțuiește” fără milă și totuși, cam bizar, o lasă intactă. Cel puțin sub durata încetinitei traversări a podului de pe Sena, în orașul pustiu, sub cerul înstelat...

O lectură a lui Cioran invariabil „distructivă”, una care „tună și fulgeră” fără pauze de îngândurare – și de intensă poezie – este o lectură falsificatoare, mărginită, neinteligentă.

Mărturiile de pe France Culture se opun și ele, dacă mai era nevoie, unei astfel de lecturi. O persoană inteligentă (traducătorul operei în limba italiană) depune mărturie că „era o plăcere să stai de vorbă cu Cioran”, reproduce fraze din conversațiile cu el – și o face răsând cu poftă. Frazele sunt uneori „teribile”, de pildă aceasta : n-am „făcut” niciodată nimic, nu „fac” nimic, poate doar o prostituată fără de clienți este la fel de neocupată ca mine... Fraza trebuie – și desigur nu trebuie – luată „la propriu”, înțelegi ce vrea să spună, dar percepi și distanța, zâmbetul, teatralitatea din ea... Fraza este emblematică, ea sugerează cum trebuie citit Cioran... Dacă nu ții seama de această sugestie cazi ușor într-o „lectură” falsă, ce să mai lungim vorba – o „lectură” prostească...

Treceam de curând prin fața unei importante librării de pe boulevard Saint-Michel, bogată vitrină Cioran, cărți, manuscrise, fraze decupate, una din ele suna cam așa: „Am preferat să duc o viață de parazit decât să exercit vreo meserie”. Punct. Două-trei persoane oprite în fața vitrinei o citeau pătrunse de respect sau poate de uimire sau poate de revoltă... Cert este că nimeni nu zâmbea... Un exemplu de lectură așa-numit serioasă, „pătrunsă”. De lectură, repet, prostească... Unii comentatori îi citesc așa toată opera – o citesc ca vai de lume, în crispate, mohoreală, stridentă.

Mărtorii de încredere relatează că după ce vorbea, cu fraze „teribile”, parcă scoase din cărțile sale, ei bine, Cioran izbucnea în râs, într-un foarte sănătos – și complice cu interlocutorul – hohot de râs...

Asta parcă, parcă spune ceva... Sau poate nu, mă înșel complet, nu spune nimic, este ceva indiferent și neimportant, acest râs...

Râsul filosofilor – nu înțelegi nimic din ei dacă nu-ți răsună în urechi... Uneori un râs de râsfaț, ca în cazul lui Cioran, încântat de „cât de bine a spus-o”, savurând dinainte Efectul.

Lucian RAICU
septembrie 1995

Asemenea mie și tu...

Asemenea mie și tu
Trăiești într-o singurătate
Pe care doar îngerii știu,
Umili, între aripi s-o poarte

Prin rai sau alături de noi,
Cei blînd prea dedați la
plăcere,

Cu ochii legați în trifoi
Și-n cîrpe prelinse din miere;

Și tot ce-i lumesc pe sub fulgi
Ascund. Ei n-au sîni și nici
coapse,

Ci numai de legi și porunci
Li-s gurile strîmte lin arse.

Asemenea mie și tu
Trăiești într-o singurătate
Pe care doar îngerii știu,
Umili, între aripi s-o poarte... ■

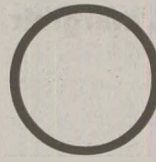
Scrisoare din Paris

Exclamația lui Cioran, într-o înstelată noapte de vară, pe când traversa podul de peste Sena din Place de La Concorde, în automobilul de un prieten, după ce luaseră împreună până târziu masa în oraș: „și să-ți spui că în curând va trebui să părăsești toate acestea – *tout ça*”. Cuvinte relatate de Christine Tacou într-o emisiune pe France Culture, dedicată deunăzi autorului *Tratatului de descompunere* (mai participau și mărturii despre autor Jean D'Ormesson, Gabriel Licașcu, Gabriel Matzneff). Exclamație șocantă pentru un „nihilist” intratabil, pentru un pesimist radical. De natură să modifice puțin, dar într-un mod esențial, imaginea acreditată. Vorbeam de prietorii, filozofii care spun „Da” lumii și de ei care spun „Nu” aceleiași lumi. Cioran desigur înscris printre cei din urmă, cu un dezgustat „nu” global, dar iată că această „globalitate” importă nuanțe și accente care o cam contrazic. Exclamația de pe podul de la Concorde nu e deloc neașteptată. Nihilismul din scrierile lui Cioran e sumbru, nu e posomorât, e mai curând – paradoxal – somptuos, spectaculos, luxuriant. Un „nu” rostit cu stil, un frumos și seducător stil, pe care știu să-l articuleze doar cei fascinați de spectacolul lumii. Pe care n-ar vrea să-l părăsească la repede.

Am ascultat și vocea profetului „descompunerii” Fragmente dintr-un interviu. O voce deloc avernoasă – ci firesc precipitata, amestecând niunea cu umorul, nu neapărat cu dezgustul, cu apreciația, cu sarcasmul. Filozoful negației elemente trebuie citit altfel, trebuie citit în nota mai „temperată”, mai „pașnică” – în ritmul, tonalitatea acestei „voci”. Anumite cuvinte – înscrise în operă cu o gravă încărcătură, scandalosă, plozivă – vocea aceasta le rostește cu un accent special, ca și cum le-ar pune între ghilimele, ca cum ar vrea să se „joace” cu ele, nu neapărat le ia în serios până la capăt...

Spune de altfel undeva – și de mai multe ori să scrie împotriva sa – scrie pentru a se contesta, și contraria natura... Ar fi de ajuns pentru a omnia o lectură univocă a textelor sale. Exclamația dată – una de încântare dureroasă față de toate astea, *tout ça*, față de priveliștea orașului rezărită la traversarea podului de pe Sena – nu mai puțin în natura, în autentica sa natura decât cea pagini și cărți întregi ale sale, saturate de dicte necruțătoare la adresa lumii, pline de rozăvii... Se poate spune că mai tot ce a

N.R. Scrisoarea aceasta este ultima din setul pe care l-am primit spre publicare. Le mulțumim d-nei Sonia Larian și dlui Vasile Popovici pentru că ni le-au încredințat. Ne primim încă o dată convingerea că, adunate într-o carte, *Scrisorile din Paris* ale lui Lucian Raicu ar reprezenta o apariție editorială de mare interes.

umanitate de o semnificativă insignifianță și de anumită distincție, în lipsa ei de anvergura omogenitate, alcătuită din mărunți meseriași, mercianți sau intelectuali bovarici, are ca particularitate generică neputința de a comunica, mutual sau perso-

literatură

Proza lui Aurel Dragoș Munteanu

Într-o atitudine modernă, în primul și singurul său volum de proză scurtă, *După-amiază neliniștită*, 1967, pregătind o scurtă serie de romane dificile, Aurel Dragoș Munteanu (1942-2005) complică până la ambiguitate și inautenticare modalitățile structurante și stilistice de observație aplicată la existența comună. Prozatorul era și – mai ales – avea să devină un eseist și un critic informat.

Dar și epatant, cu ambiția diversității tematice, metodologice și canonice. Din păcate, cu fundamente neașezate și derutante. Inițiere sa culturală pluridisciplinară, artistică și conceptuală, s-a făcut cunoscută prin medierea (meta)ficțiunii, a narațiunii eseistice, încorporând constelații de idei. Era foarte limpede intenția sa de a fi sincron cu mersul elevat al literaturii și de a înnoi structurile literare, pornind de la suportul unor teze constante, obsesive.

În micul roman de debut, *Singuri*, 1968, autorul introduce, în condițiile obișnuite ale defazării literaturii române, de clivaj sporit și datorită noii societăți orientate antioccidental, o poetică a romanului existențialist, bizar, absurd, enigmatic și patetic, în universul minor și sentimental al prozei provinciale, cu puternice urme rurale, regionale, ardelenese. O umanitate de o semnificativă insignifianță și omogenitate, alcătuită din mărunți meseriași, comercianți sau intelectuali bovarici, are ca particularitate generică neputința de a comunica, mutual sau personal. Sunt făpturi infraumane, chinuite ori strivite de gândirea care le îndepărtează de existență. Premisa tematică și teoretică a autorului este aceea că există o fatalitate a complicației și doar o aparență a simplității umane. Mediul umil, ales pentru demonstrație, devine, în acest fel, polemic într-un mod aproape ostentativ. Oamenii de prisos, roși de idealuri nu doar nerealizate, dar și nelămurite, niște îngândurate firi involutare, ajung incapabili de a începe ceva, dar se trezesc continuându-și din inerție, demobilizați, viața agonică. Ei sunt niște înfrânți nostalgici, care își văd viitorul și chiar dorințele doar prin retorică stereotipă a utopiei. Lumea oamenilor singuri este doar prin filosofia narativă care îi este aplicată, la nivelul stărilor psihologice și al relațiilor sociologice. Perspectiva devine idee. Iar ideea capătă virtutea de a deforma. Așadar, de a conferi o identitate în anomie, proprie ființelor cu o individualitate vulnerabilă, condamnate la o singurătate colectivă. Personajele, concepute pentru o suficiență acoperire a umanului biologic, a ipostazelor existențiale și a unor tipuri de relație afectivă și spirituală,

sunt stereotipuri bine reliefate, memorabile, legitimate literar prin lexicul și sintaxa care le locuiesc într-un fel stăruitor și, prin aceasta, semnificativ. Oamenii viețuiesc solitari sau în cupluri care „comunică” rareori direct și de cele mai multe ori la distanță, plini de o secătuitoare îngrijorare afectivă. Romanul este livresc, camusian sau sartrian, prin deturmarea de la ficțiunea *mimesis*-ului, deși cu referențialitate asumată realist și obiectiv. El apare la noi într-un moment de deschidere spre experimentul structural. Acesta este cam eclectic și strident. El pune în relație directă pe Proust, Joyce, V. Woolf, ori pe unii reprezentanți în vogă ai Noului Roman Francez. Sunt, astfel, cumulate, nu întotdeauna într-un mod adecvat și convingător, tehnicile de simultaneizare temporală, de captarea fluxului conștiinței, obiectualismul, proliferarea punctelor de vedere, glisarea focalizării narative. Fragmentarismul, o nouă proximitate a modurilor de expunere omogenizate (indistincția între monolog, dialog, relatare, descriere), elipsa unor categorii ale narațiunii realiste (intrigă), ilustrarea unui realism fenomenologic, al esențelor, reconfigurarea tipologică (personajul ca ființă retorică, definit așadar prin ce exprimă și nu prin ce este), osmoza document-ficțiune, într-o teleologie narativă urmărind configurarea unei atmosfere prezente în tot ceea ce se petrece – iată alte particularități ale retoricii romanului.

Scarabeul sacru, 1970, este un roman reflexiv, eseistic, experimentalist, sofisticat și aproape criptic. El își asumă, de aceea, și traseele descifrării, în armonie și adecvare cu structura narativă fundamentată pe oblicvitate și amfibologie. Pleacă de la condiția umană figurată de scarabeu, cunoscut, în ordine simbolică, drept zeu solar cu geneză nocturnă, telurică, degradată, dar figurând perenitatea, abilitatea, perfecțiunea, identitatea autonomă, asigurând circularitatea vieții, traversând boala și moartea, într-o infinită reîntoarcere. Romanul forțează limitele verosimilului, este structurat idealistic și nu realist, pe tema morții ca proiect oniric deopotrivă subiectiv și obiectiv, sau a vieții gândită din perspectiva morții; nu doar a celei viitoare, dar și a prezente, ca înșoțitoare permenită a existenței. Scrierea are ambiție aspiranță reformatoare. Este un proiect eseistic și poetic de tip existențialist, al vieții în(spre) moarte, trăită exclusiv în tensiune contemplativă. Cartea este un (meta)roman al unei noi subiectivități și obiectivități, al unui nou protocol narativ și reflexiv, inițiat, între personaje și narator, întâlnite într-o perspectivă absolută cu aparențe relativiste. Roman al necesității și libertății conștiinței, al unei lucide și dramatice conștiințe existențiale

și thanatice, el a fost privit de critici cu suspiciuni un mod de evaziune din referențiale, din „obiectivitate” – în fapt, cum știm, manipulate ideologic, utopic –, un formalism structural exhibiționist, eliberat de orice control și motivare extraestetice. Un nonconformism roman ideologic, spiritualist și nu materialist, simbolic, parabolic, hermeneutic și nu tezig, psihologic, social sau politic, cum se impusese orizontului literar așteptare, este evident în concepția lumii ficționale a personajelor, prin care este prezentată. Personajele aflate pe patul de boală și de moarte al existenței, configurate revelator, ca resorturi conceptuale, cu accente de grijă, din primul roman, pentru reprezentativitate biologică, a vârstelor, de la bătrânețe la copilărie spirituală, ca experiență religioasă, creștină, a asumării morții pentru pregătirea vieții eterne, sau de inițiere budistă, în cazul scriitorului Georges Fotiade (probabil o replică ficțională la biografia intelectuală, eseistică literară, a lui M. Eliade), ori ca experiență etică a demersului solidarității în solidaritate, în cazul lui Eugen Bulgaru. Boala, ca inițiere în moarte și în viața figurată ca o viață perpetuă, este și la A. D. Munteanu un revelator moral ca la Hortensia Papadat-Bengescu, dar și existențialist văzută ca eliberare și renaștere.

Mai steril și, probabil, într-un anumit fel, intimidabil, critic și ideologic, decât Ivăsiuc, se pare că A. D. Munteanu a renunțat la acest tip de roman în perioada A compus o variantă personală (*Marile iubiri*, 1970, romanul „politic”, „(auto)critic”, despre epoca de stalinistă, a deceniului 6, larg promovată în epoca ceaușescu). Și aici orientarea istorică este validată. Epoca învinovățată este, în fapt, într-un fel filistin și pervers reabil, potrivit tezei doctrinei și practicii superioare, într-un sistem, ci de intruși strecurăți în aparatul politic. Și așa, vina lor ar fi minimă, aproape completă, absolută, prin recunoașterea bunei lor intenții. Există destui critici care să urmeze această atitudine, în forma oficială, calificată drept curajoasă, profundă și originală, „filozofică”, „materialist-dialectică”, marcată clarificatoare din punct de vedere politic, moral și de față de istoria noului spațiu românesc postbelic, de anumite prefaceri revoluționare. Raportul necesității libertate este reluat în formă marxist-ortodoxă. Conștiința intelectuală, înstrăinată în relația ei cu utopia, deși în grad maxim deopotrivă pozitivistă și idealistă. Personajele apar ca niște caricaturi prăbușite sarcinilor sub apăsarea conștiinței narcisistice, dar confiscate seducția pentru un potențial politic al culturii oficiale comuniste, *tovarășul* Mierlă. Ele au date biografice sumare. Se văd angrenate într-o figurație epică reală la căutarea simultană, așadar în contratimp, și de adevăr, a unor de către ceilalți. Vizitele lor nefinale au pretexte culturale. Totul se desfășoară într-un labirint slabiciunilor tragice. Fostul universitar și politician Nicu Dăner, nu poate da, în București, de urma culturii comuniste Mierlă. Ei ratează profesional și sentimentale Sfârșesc prin autodizolvarea conștiinței în marș individualistă și nebulă clinică, pentru că bovarici lor au alte temeuri ale gândirii, sleindu-le personalitatea decât utopia întemeiată în realitate. Disoluția vine devine în cazul lor disoluția gândirii și a ideilor mortificatoare. Victimele n-au origine de clasă apartenență de sistem politic. Posedă numai un fanatism care nu este suficient de atent la realitatea utopiei comuniste. Chiar și un slujitor al aparatului comunist gazetarul autoritar Dumitru Bejan, sfârșește în conștiință neelucidată, ca un personaj existențialist al lui Sartre în fundul mării al Dâmboviței. Nu știm cât de voluntar construit de către romancier, destinul său este un scarabeu. Cum menționează simbologiei, scarabeul în descendență mitică mayașă, substanță și sens teluric. Romanul, de reorientare realist-naturalist, al regresului umane, al vârstelor de criză biologică și psihologică articulat cu abilitate narativă și înțelegere reflexivă, adăugând o conformistă și înșelătoare înțelegere a istoriei umanului.

Marian Victor BU

Punctul de vedere e spart și multiplicat, apar unghiuri diferite de mărturie, depoziție, confidență subiectivă. Adevărul, cu majusculă, nu mai există, iar minciuna cea mai ordinară se poate modula subtil și persuasiv.

literatură

Oameni de piatră

Tristă și instructivă se dovedește, adesea, dinamica receptării unor scriitori! Când aceștia se află pe valul unui anumit moment socio-cultural, deținând o poziție importantă, o funcție, acel nimb al puterii derivate în reprezentativitate, admiratorii se strâng în progresie geometrică. Recenziile și interviurile, cronicile și studiile ample, monografiile și premiile prestigioase curg, copleșindu-l pe fericitul autor. După care sunt suficiente un declin biografic sau o întorsătură istorică pentru ca atât de importantul scriitor să se vadă, deodată, lipsit de orice merit, calitate artistică și morală, audiență critică și publică. Astfel, receptarea lui Petru Dumitriu se împarte în două mari faze: înainte și după fuga acestuia în Occident, în ianuarie 1960. Iar a lui Dumitru Radu Popescu, în mod analog: înainte și după revoluția din decembrie 1989. Dacă înainte, despre romanul său de vârf, *F*, scriseseră (în ordinea apariției textelor în volume) C. Stănescu, Mircea Iorgulescu, I. Negoieșcu, Ion Vlad, Nicolae Balotă, Anton Cosma, Gabriel Dimisianu, Mioara Apolzan, Mirela Roznoveanu (o întreagă monografie), Valentin Tașcu (o alta), Laurențiu Ulici, Nicolae Manolescu, Cornel Ungureanu, Alex. Ștefănescu, Eugen Simion, după, sunt consemnate numai trei referințe în *Dicționarul analitic de opere literare românești*: Irina Petraș, Ion Simuț, Gheorghe Perian. Critici din generația intermediară cărora le putem adăuga două nume: al Sandei Cordoș, care semnează articolul de Dicționar, și al lui Mihai Iovănel, care a realizat cronologia și postfața la ediția de față. Nume, altfel, foarte bune; dar nu sunt cam puține?

La aproape patru decenii de la ediția princeps, *F* merită un alt tratament decât această indiferență ignorantă și snoabă, prin care așa-ziși analiști literari încearcă să oculte trecutul, pentru a reface canonul. Desigur că acesta nu îngheață în formele cristalizate de experimentalismul modernist și că autorii postmoderni de calibrul avansează către centru, într-un joc axiologic cu reguli clare. Dar am auzit de prea multe ori clamată teza „adevărului cu voie de la poliție”, aplicată otova, și colaboraționiștilor, și rezistenților, și disidenților, pentru a mai crede că este o firească, naturală reasezare a valorilor literare. Din păcate, nu e vorba despre așa ceva, ci despre *politică* literară, care, orice semn ar avea (de stânga, înainte, sau de dreapta, după), nu-mi inspiră nici o încredere...

Citit fără prejudecăți și idiosincrazii, cu acea seninătate pe care ar trebui s-o recăștigăm ca regim al lecturii, *F* apare ca un mare roman. Nu este o operă epică perfectă, inatacabilă. Există în cuprinsul său „burti” românești și denivelări artistice, câteva personaje cu rol, dar fără funcție, precum și dialoguri lungite ori inutile. Dar toate aceste scaderi nu fac decât să sublinieze și mai pregnant extraordinara forță a romancierului de a crea o lume bolnavă și o umanitate coruptă. O lume și o umanitate – iar nu imaginea lor. Aici cred că a fost miza scriitorului: să depășească suprafața gelatinoasă a lozincilor, a clișeelelor din anii *democrației populare* și să ajungă la miezul oamenilor sufocați de ele. Nu atât să „redea” atmosfera obsedantului deceniu, cât respirația stricată, de bolnav, a individului integrat într-o comunitate rămasă fără repere. Regatul Danemarcei este putred și adevărul umblă cu capul spart; dar important e să trecem dincolo de această amară constatare, adâncind problema, ridicând miza, ajungând înăuntrul Omului disputat între bine și rău. Număr trei modele tutelare pentru scrisul lui D.R. Popescu: Dostoievski, Faulkner și – deasupra tuturor – Shakespeare. De la primul încearcă să ia adâncimile moral-psihologice ale fiecărui personaj și intriga accelerată; de la al doilea, tehnicile sofisticate de compoziție și expunere; iar de la marele Will: experiența completă a umanului.

Revenind la lozinci: *pro* sau *anti*, ele asigură inserarea și funcționarea mecanică a individului în societatea care

i le impune. E chiar esența totalitarismului: X sau X nu mai au personalitate, se topesc într-o masă (o clasă) de cetățeni deposedați de atributele gândirii și deciziei pe cont propriu. Transformarea lozincilor în „literatură” a fost specialitatea realismului socialist: eroii au un schematism care îi face absolut neverosimili în epocă și de-a dreptul comici, ulterior. Citim astăzi producțiile din anii '50 cu un uriaș hohot de râs. D.R. Popescu, ca și Marin Preda în *Morometii*, II (apărută cu doi ani mai devreme), desface în bucăți această imagine furată, „colectivizată”, „naționalizată”; desprinde personaje de sine stătătoare, negative ori pozitive. Calificarea lor morală nu apare de la bun început, nu predetermină conflictul și nu e confirmată, la final, de evoluția acestuia. Ea se face „din mers” și, mai important, din unghiurile celorlalte personaje. Naratorul impersonal, întru totul creditabil, dispare, iar autorul omnipotent trece voit într-o condiție de failibilitate. Cititorului nu i se mai servesc concluzii deja stabilite; și nu i se oferă o perspectivă supraetajată, de înălțime epică și morală, pe care aceste concluzii să fie sprijinite. Punctul de vedere e spart și multiplicat, apar unghiuri diferite de mărturie, depoziție, confidență subiectivă. Adevărul, cu majusculă, nu mai există, iar minciuna cea mai ordinară se poate modula subtil și persuasiv. Cu ea se construiesc discursuri coerente, convingătoare, seducătoare. Moise și Ică sunt marii manipulatori, alături de mai mici ticăloși din Pătârlagele, Celce, Cicerone Stoica, Dimie; în timp ce Maria și Horia Dunărințu reprezintă personajele luminoase și tragice. Însă nimeni nu poate fi așezat cu deplină certitudine într-o categorie sau alta. Ca la Dostoievski, oamenii nu sunt integral răi sau integral buni, nu sunt puri, ci amestecați. Chiar bestiile apar câteodată într-o lumină diferită, în timpul vieții sau, dacă nu, după moarte. Cel ce putrezește de viu în patul conjugal, fără satisfacția de a fi atins-o măcar o dată pe frumoasa-i nevastă, Ileana, care îl pedepsește la nesfârșit culcându-se cu tot satul. După ce temutul Ică moare, cadavrul lui este dezgropat și profanat de sătenii dintr-odată, „curajoși”. Pe Moise, care poate totul, îl vedem, într-o scenă, cu lacrimi de disperare pe obraji: pentru că nu poate *chiar* totul, pentru că lăcomia lui de a posedea e uneori neputincioasă. Oamenii de piatră, demonii sunt, *nolens-volens*, umanizați. Nu sunt niște ticăloși „de manual”, așa cum propaganda comunistă îi înfațișa, în caricaturi de presă și în romane involuntar-caricaturale, pe dușmanii regimului: burtoși, urduși și gușați, cu ochi în care sticlesc poftele. Iar mediul lor de existență și acțiune, Pătârlagele, Câmpuleț, Turnușeu (geografia imaginată a scriitorului, infiltrată în cea reală), nu are valoare de fundal contrastiv. Colectivitatea, comunitatea ce numără deja atâtea victime ale noului regim este mai mult – mai puțin – decât inertă. E lășă, ușor de supus și de manevrat, colaboraționistă. Ică, Moise, Cicerone Stoica, Celce fac absolut ce vor pe scena unui sat care, departe de a-i sancționa în vreun fel, baremi prin delimitare, îi asistă cu o adevărată voluptate a docilității. Când profesorul Horia Dunărințu este scos din școală și din casă, pentru culpe imaginare, nimeni nu se solidarizează cu el. Ar putea fi Nicolae, ruda sa, bețivul schiop disprețuit de toți, dacă acesta nu s-ar lepăda de el în mai multe rânduri. La botezul fetiței lui Horia, Victoria (numele sună ironic, în context), scaunele invitaților sunt goale. Altfel spus, comunitatea s-a grăbit să pună propria stampilă acolo unde a scuipat, cu ură, Moise. La priveghiul Mariei se va strânge tot satul; dar înainte, când fiii-săi erau omorâți de Ică, iar ea, alungată din sat, mai nimeni nu era de văzut prin preajmă.

Nici aceste aspecte ori elemente de contrast nu sunt subliniate în vreun fel de către autor. Acesta nu vrea să fie didactic nici în direcția răului, nici în cea a binelui. Justiția, dreptatea nu sunt alterate ireversibil, astfel încât romanul să poată fi prins în imaginea cadru a *lumii*

CARTILE CIVILIZATIEI ROMANEȘTI
lecturi esențiale

F

EDITURA INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

Dumitru Radu Popescu, *F*, roman, cronologie și postfață de Mihai Iovănel, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, 404 p.

înțoarse. Nefiind o distopie, întrucât unele dintre faptele relatate sunt de o atrocitate imediat perceptibilă, *F* nu este nici un roman negru, de atmosferă gotică în Pătârlagele. E un excepțional roman realist, cu structurare modernistă și irizări poetice; un text polifonic și ambiguu, derutant și impredictibil. Până la ultima propoziție din carte, D.R. Popescu se încapățânează să nu-și amestece vocea printre cele ale personajelor sale; să le lase, în exclusivitate, dreptul de exprimare a ceea ce au trait și trăiesc. Naratorul prim, Tică Dunărințu, e înjunghiat de Nicolae (vom vedea de ce) și, în clipele dinaintea morții, are în continuare cuvântul, apuca să spună ce vede. Inclusiv punctul final și-l refuză autorul, lăsându-l pe seama... unui cal. Iată întreaga scenă, de o rară poezie: „Nici nu strigai, atât de străin și de nefiresc mi se părut totul și-l auzii pe Dionis strigând și-l văzui repezindu-se din pragul ușii pe care o deschisese spre Nicolae care a doua oară mă lovi. Era ciudat cum ninge imperturbabil afară și cum luna ce răsărise rotundă făcea să se vadă fiecare fulg legănându-se în aer și stingându-se în nisip. Auzii la fereastră nechezând calul jumătate alb și jumătate negru al lui Ucsnit Sedescu și anotimpurile începură să se încurce în mine ca într-o joacă, probabil datorită frigului ce intra pe fereastră și căldurii din sobă ce-și căuta loc afară (...) călare am pomit galop pe străzi și pe câmpul plin de zăpadă și cu cât mergeam mai departe el gonea mai lin și se ridica în zbor trecând prin locuri cu verdeață și pline de lumină. Dar de-abia atunci am simțit un miros de baltă stătută și am simțit în gură gustul apei de baltă clocită, de-abia atunci când o apă mare a început să ne înconjoare (ca și cum toată zăpada se topise) și să se apropie marea de noi și să vad că era o mare atât de mare că de mare ce e țărături n-are. Calul începu să cânte pe nas și apoi spuse: Amin”. ■

(Va urma)

jurnal
literar

Constanța DUZEA

Din ianuarie '70 până-n mai...

Ivasiuc, fericit + jenat, caută autori cărora să le dea o pâine. Adică hârtie, spațiu tipografic și onorariu, cu alte cuvinte să le scoată cărți, cu toate că "pâinea", față de anul trecut, e mai mică cu 40%. Spune că până la sfârșitul anului ar putea să editeze, cu ce are, vreo 15 volume. În lista lui figurează deocamdată Breban, Matei Calinescu și Cezar Baltag. Îmi solicită și mie o carte de versuri, dar fără convingere. Uns de curând la Editura Uniunii (director adjunct) și membru în juriul care va decide premiile pe '69. Nu am avut carte anul trecut, cred însă că îi voi da sonetele, adunate sub titlul *Sala nervilor*...

Adrian nu ține jurnal și rău face. Geo Dum. e bolnav și speriat. L-a lăsat pe Adrian cu toată revista în brațe. Acesta se simte ca pește în apă, dar am câteodată impresia că mai e puțin și face explozie. Și-a pus toată presa în cap, polemizează cu toți, vrea să le dovedească cât este el de capabil și curajos.

În jurul *Reconstituirii* lui Pintilie! Colegul Grigore Arbore descoperă un fapt uimitor și ne telefonează. Tirajul **României literare**, cel pentru provincie și care se trage mai devreme, publică comentariile la film mai puțin austere. În schimb, tirajul tras pentru București, publică comentariile mai sobre, fără elogi și entuziasme. În situația asta, Zaharia Stancu le transmite cenzorilor, prin telefon, că sunt porci și slugi...

Discuție ca-n pâslă cu Violeta Zamfirescu, la „Eminescu”. Că a primit „de sus” un telefon în legătură cu titlul cărții ce stă să-mi apară. Cum adică, *Agonice!* Că să-l schimb. Altfel nu-mi apare cartea...

Zaharia Stancu, în elegantul său birou de la Uniune, din Kiseleff: „Știți de ce am rezistat eu de 30 de ani incoace? Pentru că n-am ținut morțiș să obțin în octombrie ce eram rugat să fac în mai”. Fraza e ușor defectuoasă. Oricum, se înțelege că octombrie trebuie să fie anterior lui mai...

Timiditate amestecată cu un efort permanent de a se exprima cu orice preț, la Vasile B. Prețul atrage un dispreț abia camuflat de buna creștere a celorlalți

colegi. Geo Dim. reușește să-l fâstâcească pe secretarul său de redacție. Dacă ar tăcea, poate că și-ar atrage, dacă nu stima, măcar un minim confort securizant. Tepe neag îi reproșează lui Adrian faptul că se inconjoară de oameni fără personalitate. De un V.B., de pildă, care funciamente este „un inapt pentru cultură”, un zăpăcit. Sau de un Stoiciu, care este „o nulitate”. La care Adrian a conchis, autoliniștindu-se, că Stoiciu nu este un prozator mai prost decât Tepe, doar că S. a făcut mai puțin scandal...

Adrian în vizită la Titus Popovici, care stă în același bloc cu noi, la un etaj superior, află că acesta a primit în cutia poștală un bilețel în care e amenințat cu moartea, dacă nu renunță la scrierea romanului (?). Cu câteva zile în urmă, familia colonel Romanescu primise și ea un bilețel terifiant, prin care preveniți să nu intervină când vor auzi la 2, 30 noaptea o împușcătură. Colonelul stă pe același palier cu noi. Adrian a luat cu el o sticlă de vin auriu de Brăila și urcând, se amuză destul de gânditor. Locatarii de la 5 au primit și ei copia la indigo a bilețelului destinat Romanștilor. Poate că e doar o glumă stupidă făcută de vecini. Suntem panicați...

Adrian transferat la *Lucașfarul*, tot ca adjunct. Despre *Lucașfarul* se spune că e „siciul” cu un tiraj de numai 8-9 mii de exemplare, care nu se vinde și nu se citește, dar de care rădem săptămânal. „Mă voi instala în acest *cavou* – patetizează Adrian, afectat profund de îndepărtarea lui de la **România literară**, cea mai vie și mai serioasă revistă din România. Acuzat într-o ședință de birou, la Uniune, că ar fi făcut „greșeli”, Marin Preda i-ar fi luat apărarea. Și că i-au propus postul de adjunct la „Albatros”, cu un salariu enorm, numai să plece din presă. Dar el a cerut să fie lăsat în presă. Cum la **România literară** a fost numit Breban (interimar), a rămas liber doar postul de la *Lucașfarul*. Geo ar fi cerut un răgaz, pentru a primi de la N. C. o casă, după care o să-i salute din mers. Dimi, amabil, îl îndeamnă pe Adrian să-și predea în continuare seria de interviuri, dar acesta nu mai are nici un chef,

rezervându-și energiile, poate, pentru a ridica nivelul *Lucașfarului*. Bănulescu i-ar fi sugerat să vină pe la redacție numai când va vrea, fără nici o obligație alta decât să-și ridice salariul. Dar Adrian e ferm în hotărârea de a face din etajul doi al sediului din Ana Ipătescu, un punct de atracție al celor mai buni colaboratori, *Lucașfarul* urmând să concureze **România literară!** Breban să se descurce fără acele spirite tinere, polemice, nemulțumite, pe care le-ar polariza Adrian la *Lucașfarul*...

Toată lumea remarcă o infatuare accentuată a Ivasiuc, uns la Editură de curând. Se agită, vorbește preocupat de propria imagine, plângându-se că de când e la editură, n-a mai scris un rând. Infatuat, n-a sesizat într-o seară, la Capșa, zeflemeaua lui Preda. Prin dialog: Ivasiuc – „Și cum, domnule Marin Preda, mi-ați citit cărțile și nu v-ați plictisit?” Preda – „Nu. Ai oarecare facilitate la scris”. – „Da, scriu repede aproape în transă. Sunt nervos”, vine Ivasiuc cu detaliile: Marin Preda: – „Dar dumneata nu-ți pui niciodată manuscrisul la frigider?” Ivasiuc: – „Cum adică?” Preda: – „Să-l lași un timp să se răcească”. Ivasiuc recunoaște că nu, iar Marin Preda închide dialogul cu: – „Păi, fi bine să încerci...”

S-a răs la masă trist, enorm, copilărește. MRP trimitea ocheade către o negricioasă din sală. Tășu Gheorghiu îl ironiza ușor. Cei doi nu se inghit, își poartă de colo-colo o iritare ranchiunoasă străveche, o ironie reciprocă ce se rupe pe la cusături. În limitele unui frumos bun-simț, duc pe umerii lor spectacolul disperat al bătrâneții, grija de a nu se face de răs dar și gustul aventurii...

În fine, în același birou elegant de pe Kiseleff Zaharia Stancu își continuă o investigație. Secretarul îi prezintă o hârtie. După ce o parcurge, ni se adresează mie și lui Adrian, invitați la o cafea: „Iată cât a câștigat Eugen Barbu. Iată cât a câștigat și mai pe cărți, ultimul cincinal, domnul care se interesează atât de mult de prestația scriitorilor români! Un milion de sute de lei! Numai pe cărți, una mie lei pe Bașca articolele, poeziile, scenariile”. Dar când mână atâția bani, trebuie s-o faci în țară, nu să-i pui muncitori, pe strungari, cu ciocane pe capul scriitorilor români!”

(din Pagini de povestit)

Zaharia Stancu, în luptele cu „înalta societate”

(urmare din pag. 6)

Desculț (1949) îl absolvă de un șir de păcate și îi asigură un statut de excepție în noua societate. *Confesiunile* lui *Darie* detaliază:

„Încă de la începuturile mele literare – începuturi la care am ajuns cu povara atâtor amintiri și cu suflul atât de mohorât – m-am gândit că într-o zi va trebui să scriu o carte despre țărani de pe lungă, îngustă și săraca vale a Călmățuiului, carte în care să-i arăt pe țărani așa cum i-am văzut și cum i-am cunoscut. Zăgrăvindu-i pe acești țărani, planuiam firește să mă zăgrăvesc pe mine. Planuiam, de asemenea, să-i zăgrăvesc în culorile adevărului în primul rând, pe cei din imediata mea apropiere”.

Autorul continuă, arătând că citise multe cărți despre țărani, dar autorii lor nu ajunseseră „la adâncimea cuvenită”. Foarte des sunt divulgate de autor împrejurările în care apar în *Contemporanul* primele capitole ale romanului. În primăvara anului 1947 scriitorul participă în județul Ilfov la o campanie de însămânțări alături de importanți oameni politici. În loc de articolele promise

autorul va trimite (în lipsă de inspirație, scrie Z.S.; de teama de a nu fi „pe linie”, precizăm noi) amintiri care au succes.

Strămoșii săi cu tulnice și ghioage...

Felul în care Zaharia Stancu va coborî în vremuri „imemorabile” pentru a-și construi un arbore genealogic pe măsură merită un studiu temeinic. El este deposedat de locul său, de spațiul său, de geografia înaintașilor săi. **Jocul cu moartea, Pădurea nebună, Ce mult te-am iubit, Șatra**, romanele sale majore, sunt cărțile unor mari frustrări. El se trage dintr-un loc care aparține „pădurii”, dar pădurea nu mai există. Dispariția pădurii reprezintă momentul magic, dar și clipa inaugurală a „celeilalte civilizații”, în care nimic nu se mai întâmplă sub protecția zeilor. Sau aproape nimic. Totul este deconspirat, așezat sub luminile necruțătoare ale soarelui sudic. Personajele cu sânge fierbinte, cunoscute nouă din povestirile lui Panait Istrati sau Gala Galaction lasă loc altora, istovite de nedreptăți. Istovite sau deformate, schilodite de viața pe care o duc. Dar au o rezistență extraordinară. În *Desculț* sau în *Constandina* (complinită târzie a romanului) toți au o rezistență neobișnuită. Suferă bătăi cumplite, șiruri de umilințe, dar nimic nu-i abate de la drumul lor. **Ce mult te-am iubit** e opera care lasă cel mai mult senzația unei risipe de energie vitală. Lumea se prăbușește, ea nu-și mai poate recupera valorile. Celebrul

Darie s-a întors acasă, la înmormântarea mamei. Fiecare dintre prietenii, cunoscuții de odinioară îl întreabă, vrea să afle, dar cel întors acasă nu poate să răspundă; marile întrebări rămân inexpugnabile. Lumea de odinioară, copleșită și importalizată în celebrul său roman, nu mai e. Și o dată fost uitat. „Din satul de odinioară nu a rămas decât cimitirul și Călmățuiul... Cine a fost misterioasa femeie care a dus pe lume pe tatăl meu și care a murit îndată ce-l născu? Veni în casa bunicului meu cu un barbat de la întâiul bărbat. Băiatul acela e fratele vitreg al tatii... Și cum erau ciudații frați ai misterioasei mele bunici după tată? acei frați care veniseră călări, încruntați și înarmați și luaseră trupul ca să-l îngroape, unde? Când avusesem pe cine să întreb, nu întrebam, iar acum, acum nu mai am pe cine să întreb, pentru că toți cei ce ar fi știut să răspundă întrebărilor mele au murit.” În **Ce mult te-am iubit** (cea mai pură carte a lui Zaharia Stancu – G. Dimisieanu) moare un membru al colectivității. Cartea nu-i decât un ritual funerar. De altfel, în paralel cu opera de gazetă de romancier, Stancu va publica poezii: e un act purificator sau un ritual purificator care îi validează/salvează cealaltă identitate, cea sustrasă imediatului politic. Nimic nu e mai important pentru Zaharia Stancu decât identitatea pe care în ultima instanță, poate să și-o asume. Și o face demnitare, în vremuri grele pentru breasla scriitoricească.

Cornel UNGUREAN

G. Călinescu face distincție între faptul de a fi cronicar literar, a fi critic și a fi istoric literar, deși, bineînțeles, între aceste preocupări există o fructuoasă interdependență.

comentarii critice

Modelul călinescian

Personalitate unică, G. Călinescu nu poate deveni un model, pentru că este inimitabil și irepetabil. Cunoscută această opoziție de principiu la ideea de model, instrumentalizată periodic împotriva lui G. Călinescu. Nu cred nici eu că un critic tânăr își construiește o carieră pe baza de modele, dar cu termeni de comparație trebuie să lucreze. Titu Maiorescu nu a fost un model, ci un reper pentru E. Lovinescu. După cum E. Lovinescu a fost pentru G. Călinescu un termen de comparație, ocazie de polemică sau dialog al ideilor, pentru formarea propriei gândiri critice. De la debutul lui Nicolae Manolescu și Eugen Simion din anii '60, G. Călinescu nu mai are aparatori la fel de statornici și de convingători. Dacă nu cumva greșesc, G. Călinescu nu se află astăzi printre referințele criticilor tineri. Ei continuă o simptomatice atitudine de repudiare a modelului călinescian, persistentă de vreo trei decenii, din mai multe pricini declarate, alcătuit un adevărat rechizitoriu: clișeizarea unor formule critice transmise pe cale didactică până la sașițate, absolutizarea criticii estetice într-un moment de expansiune a culturalului postmodern și a relativismului, prea marea libertate de expresie a criticului ce duce interpretarea spre o literaturizare excesivă, în dauna conceptualizării și a scientizării, lipsa de ancorare a călinescianismului într-o metodă unanim acceptată, posibil a fi racordată la una din căile „acreditate” de cunoaștere în domeniul științelor umaniste. Virtuțile criticii călinesciene sunt astfel convertite în vicii și argumente de inactualitate. Nu pun la socoteală pactizarea cu regimul comunist, căci acesta este un motiv secundar (exterior, nu intern) de uzură morală a călinescianismului. Există deci suficiente argumente pentru ca E. Lovinescu și G. Călinescu să fie declarați inactuali și repudiați ca modele. Din câte s-ar părea, ei nu sunt un bun exemplu pentru generația tânără. Nu-mi aduc aminte ca vreunul dintre tinerii în curs de afirmare să fi scris ceva semnificativ despre ei în ultimii douăzeci de ani. E un foarte lung interval de eclipsă pentru a nu putea fi considerat un simptom al actualității.

Un bun prilej de reflecție la ce mai reprezintă astăzi călinescianismul îl constituie inițierea ediției critice integrale a publicisticii, în colecția de „Opere fundamentale” coordonată de Eugen Simion. Au apărut primele două volume, însumând aproape trei mii de pagini, din cele nouă mii câte se estimează că vor fi cuprinse în final în cinci sau șase volume. Restituirea este realizată de un colectiv alcătuit din Nicolae Mecu, Oana Soare, Pavel Țugui și Magdalena Dragu, condus de cel dintâi; la transcriere și alcătuirea indicelui de nume a colaborat și Virgil Tiberiu Spănu. Nicolae Mecu a dovedit deplina cunoaștere a subiectului când a realizat prima parte a ediției critice din opera lui G. Călinescu, îngrijind cele patru romane, aparute cu note, comentarii, variante și repere critice tot în colecția de „Opere fundamentale” în 2004 (ediția are antecedente la Editura Minerva, în 1993-2002, datorate aceluiași îngrijitor). Nicolae Mecu reprezintă, indubitabil, o garanție a acestei ediții critice integrale a publicisticii. Ea este însoțită de o prefață a lui Eugen Simion, care semnaleză câteva dintre problemele receptării actuale a publicisticii G. Călinescu, și de o cronologie meticuloasă, detaliată, prima de aceste proporții, realizată de Nicolae Mecu ca un indispensabil ghid de lectură. Nota asupra ediției aduce toate explicațiile necesare despre organizarea sumarului, așezarea strict cronologică a tuturor textelor publicistice și modul de transcriere filologică. Aparatul critic este completat cu note și comentarii bine documentate, la care și-au adus contribuția, pe secvențe temporale, toți cei patru cercetători menționați. Ediția este pusă sub patronajul simbolic al Academiei Române, fiind realizată în colaborare cu Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, care în acest fel își onorează cum se cuvine întemeietorul.

Primele două volume din publicistica lui G. Călinescu acoperă intervalul 1920-1935. Este activitatea criticului între 21 și 36 de ani. Începuturile sunt ale unui posibil italianist. Debutează în 1920, în ziarul „Dimineața”, făcând rezumatul unor conferințe. Toate articolele din anii 1920-1925 sunt pe teme de literatură italiană și sunt publicate mai ales în revista „Roma”, cu sprijinul lui Ramiro Ortiz, mentorul studentului G. Călinescu. (Colaborarea la revista

„Roma” va continua până în 1931.) În 1923 publică traducerea romanului *Un om sfârșit* de G. Papini. În 1926 debutează ca poet în „Universul literar”, frecventează cenaclul lui E. Lovinescu, iar în 1927 publică numai de două ori recenzii în revista „Sburătorul”. Apropierea de Lovinescu încetează repede. 1927 este anul unei lansări semnificative în critica publicistică: apare revista „Sinteza”, cu o existență efemeră (la începutul anului următor își încetează apariția), unde este redactor, colaborează rodnic, cu unul sau două articole săptămânal, la „Viața literară”, desfășurând primul stagiul de cronicar literar, până la sfârșitul anului 1929. Tot în 1927 începe colaborarea intermitentă la revista „Gândirea” (cu articole despre V. Pârvan, Hortensia Papadat-Bengescu, E. Lovinescu, I. Teodorescu, L. Blaga, Em. Bucuța, M. Ralea, Nichifor Crainic), sistată în 1929. Din aprilie 1930 până la începutul anului următor colaborează la „Vremea”. În 1930 face o experiență nouă: scoate revista proprie „Capricorn”, din care însă nu apar decât două numere. Cea mai glorioasă activitate publicistică a sa se desfășoară la „Adevărul literar și artistic”, din 1931 până în 1939, unde semnează săptămânal cronică literară și „Cronica mizantropului”, devenind unul dintre cele mai importante repere în presa literară interbelică. În 1932 apare *Viața lui Mihai Eminescu*. Biografia și monografia operei eminesciene sunt încununată în 1935 cu Marele Premiu „Hamangiu” al Academiei Române. După ce fusese o vreme colaborator la „Viața românească” (1931-1934) și la „România literară” a lui Liviu Rebreanu (1932-1934), din 1935 și până în 1940 colaborează constant la „Revista Fundațiilor Regale”. Aceasta ar fi pe scurt și cu lacune dinamica activității și diagrama colaborărilor lui G. Călinescu în anii 1920-1935. La mijlocul deceniului patru, scriitorul (critic și istoric literar, prozator și poet) este o personalitate notorie a vieții literare, la numai 30-35 de ani. Delimitările sale succesive de E. Lovinescu, de „Gândirea”, de avangardiști și de „noua generație” vor constitui un ferment activ al clarificărilor estetice atât pentru sine însuși, cât și pentru literatura interbelică în ansamblul ei.

G. Călinescu face distincție între faptul de a fi cronicar literar, a fi critic și a fi istoric literar, deși, bineînțeles, între aceste preocupări există o fructuoasă interdependență. „Sunt foarte mulți cronicari, dar foarte puțini critici, fiindcă puțini sunt aceia cari pot renunța la ispita legăturilor sociale” (I, p. 450; II, 484) – e o constatare pe care publicistul o reia de mai multe ori. Cronicile literare nu trebuie să facă un serviciu particular sau de grup, ci să exprime un adevăr cât mai detașat de conjuncturi; altfel, critica, o privire de sus și de la distanță, nu ar fi posibilă. Critica nu se confundă cu cronică literară: „Critica este o atitudine de sus, dintr-un turn bine așezat pe temelia culturii, dar foarte înalt” (II, 659). Ea se bazează pe o cultură ideologică și istorică și năzuiește să explice esențialitatea unui fenomen literar: „Numai o privire de sus, dintr-o conștiință aproape metafizică a sufletului liric, și dintr-o competență erudită a desfășurării formelor unei culturi, totul bineînțeles în funcție de intuiție artistică poate feri de haosul unei culturi artificiale, fără osie tradițională” (II, p. 740). Acesta este sensul confesiunii criticului în *Ascensiune*, publicată în „Gândirea” din mai 1928 (I, 332-338). Autoritatea în critica se dobândește pe calea unei ciudate, religioase abstrageri din lume, înlăturând orgoliul și încrederea în sine până la „umilinta față de non-eu”: „Arta este acolo unde mă rănește desăvârșita libertate a lumii față de conștiință, desăvârșita minune fără prevedere. Iar cine nu se poate ridica cu spiritul până la nevăzut, neprevestit și rugăciune, nu știe prețui”. Treptele unei desăvârșiri spirituale a criticului, pentru a-și câștiga „demnitatea etică” („Artiștii sunt eroi, criticul trebuie să fie rege”), înseamnă ascensiune pe calea unei detașări de sine, o continuă ridicare în sus, pentru a depăși „orgoliul de a judeca”. E un mod de a evita, nu numai teoretic, relativismul impresionist. G. Călinescu se disocia în acest fel de modul subiectiv lovinescian de a înțelege critica. O va face uneori explicit, alteori indirect, ca în această afirmație din 1927: „Un critic este raportor al umanității, o monadă cu fereastră a eului universal. Autoritatea lui decurge din obiectivitatea

G. CĂLINESCU OPERE

I, II. Publicistică

ACADEMIA ROMÂNĂ

Fundația Națională
pentru Știință și Artă

G. Călinescu, Opere. Publicistică. I (1920-1932), CXXXVI+1606 p., Publicistică. II (1933-1935), 1344 p., ediție coordonată de Nicolae Mecu, text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Oana Soare, Pavel Țugui și Magdalena Dragu, prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2006

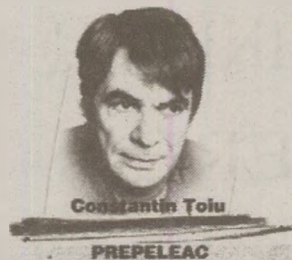
spiritului, din putința de a anticipa adevărul ca sentință a vremii. Altfel frumosul devine ceva relativ la moment și prin aceasta și relativ la individ” (I, 130). Instabilul impresionism lovinescian este substituit de permanența clasicismului. Definiția memorabilă a criticii este repetată într-un interviu din 1932, cu o țintă anti-lovinesciană explicită: „Criticul trebuie să fie un raportor al umanității, iar nu un reporter al oportunității. A admite mutația valorilor este a nega posibilitatea criticii” (I, 1416).

G. Călinescu va evita să afirme statutul de artă al criticii, declarând că ea este creație sau, cum va specula mai târziu, în 1947, declarând că istoria literară este „știință inefabilă și sinteză epică”. Se cunoaște prea bine o altă condiție pe care o impunea criticii, aceea de a fi practică de un creator care a eșuat într-un gen sau altul, proclamând critica „o activitate de înaltă simpatie între creatori pe diferite planuri ale spiritului”, iar „obiectivitatea ei se bizuie pe cultură și pe simțul organic de valoare, refuzat celor sterili” (II, 204). Exigențele călinesciene față de critică sunt copleșitoare și la ele trebuie să luăm aminte: „Ca un critic să nu poată să fie artist într-un chip oricât de modest, ca el să nu aibă nici o competență într-un domeniu de erudiție, să nu poată face un studiu de filologie generală sau de istorie literară, sau de filosofie etc. este un lucru cu totul regretabil. Iată de ce nu prețuim mare parte din critica de azi, profesată de oameni fără cultură sau cu o informație superficială de gazete” (ibidem) sau de Internet, cum am putea adăuga, cu aceeași tristețe, pentru situația actuală.

Poate că tinerii critici de astăzi n-ar merita această ingratitude (cu care am început acest articol) de a fi raportați la G. Călinescu, dar trebuie semnalată o inaptitudine a lor, cu valoare de simptom: indiferența față de clasici. Frecventarea criticii lui G. Călinescu poate reda „bucuria de a trăi în intimitatea clasicii” (II, 661), poate reinventa acel atât de necesar sentiment de „contemporaneitate în clasicitate”, care ne lipsește astăzi într-un mod atât de păgubitor pentru integralitatea și integritatea literaturii române. Uitându-l pe G. Călinescu sau refuzându-i arogant posteritatea, noile promoții de scriitori și critici nici nu știu ce pierd: simțul valorilor clasice, permanente, ca rațiune a existenței umane. ■

actualitatea

Constantin Toiu
PREPELEAC

Marele drog, foamea

În general, se spune că, fără sare, nimic nu dă gust. Despre un tip care nu dispune de nici un haz, se zice că-i nesărat...

Și altele... Dacă lipsește, în orice, substanța în chestiune, se spune, iarăși, că lucrul nu are... *sarea pământului*.

Nișcă sare, acolo, ce-o fi, nu strică, așadar. Totuși, dacă suferi de maladia numită în zilele noastre aproape muzical, *dia-berii*... hm-hm... *diabet*, se schimbă povestea.

Cum mi s-a întâmplat și mie, nu de mult.

Când cumpăr ceva, care nu trebuie să conțină sare, zic imediat... *fără sare, vă rog*...

Și ce are, strică? – face vânzătorul – puțințel, așa...

Nimic, domnule, că-i foc!... Lumea crede că sunt exagerat.

Până ce nu-l lovește pe individ diabetul – categoria I sau a doua, Doamne fereste!

Pâinea fără sare cam lipsește, și, ca un făcut, *alimentările* respective o ocolesc, - cică nu se fabrică așa ceva că ies în pierdere etc.

Ba, în ultimul timp... *ca un alt făcut*, prăvăliile astea se transformă în bănci, în cazinouri... în absolut tot ce nu se mănâncă... Auzi că *aia cu sare* se găsește la... și te crucești de atâtea distanțe.

În orice caz, e ca un produs rar... rar. Uneori, mă aprovizionez ca în timp de asediu.

Dar să vedeți ce întâmplare...

Am cinstea și plăcerea să fiu vizitat uneori de tineri scriitori - poeți, prozatori, critici.

De cele mai multe ori, îi cunosc prima dată.

Cum s-a petrecut cu tânărul M. V. din Oradea, de origine moț din Câmpeni, un băiat deștept, bine, înalt cu o figură... nu știu de ce mi se pare mie, de neamț.

Tânărul a fost invitat la mai multe instituții din capitală, datorită cunoașterii, studiilor, făcute la Cluj, și în general talentului său de critic literar.

Vizita are loc după ora opt seara. Vine băiatul încercat de cărți și manuscrise, se vede că-i nemâncat, și mai are un tren pentru Oradea pe la orele 22 și ceva, cu sosirea a doua zi dimineața.

Vă dați seama, ce corvoadă pe el!... De mâncat, nu am nimic ce să-i ofer, doar să-i fac ceva, un ceai.

Propun și cafea, ...decafeinată.

Nimic! Refuză totul. Ce-nseamnă tinerețea! Nu se poate, insist, ceva, până a doua zi, trebuie să mănânce, - îl apucă foamea pe la Predeal, ... Brașov...

Și-atunci, mi-aduc aminte că am în frigider, nu știu cum *capturată* o pâine fără sare, și mai găsesc și un măr mare, verde, acrișor, nu dulce, de care vânzătorul s-a lăudat că ar fi olandez...

Îi explicasem lui M. starea mea, - dându-i aceste două lucruri care să-i țină de foame până la Oradea: o pâine albă-albă, fără sare, și-un măr, care e drept că ți se strepezeau dinții dacă mușcai din el.

Și pleacă la gară bunul Marius încercat de manuscrise și cărți, abia le ducea...

Mașină, ioc. A doua zi seara primesc un telefon de la tânărul din Oradea ajuns cu bine.

A doua vreme mă infioară. Aud în telefon: „Pâinea și mărul au fost formidabile!”

- Ei! fac în pâlnia telefonului, și cred că râsună în tot orașul de la Vest, unde și D.R.-ul a făcut liceul. Cum a fost?

- Bine, cum să fie. Am avut noroc cu pâinea și cu mărul.

- Dar asta nu este mâncare, fac eu pe modestul.

- Ba efectul a fost colosal!

- Efectul? zic... - și rămân pe gânduri. Nu-mi închipuiam că astâmpărarea foamei se poate numi *efect*... Dar cine știe, cu generațiile noi și cu limba vorbită azi de tineri acum...

- Dacă nu aveam pâinea și nu le dădeam pâinea, se aude vocea lui Marius tocmai de la Oradea...

- Cum!? nu înțeleg, cui să le-o dea?

- Erau trei băieți drogați-drogați, și mi-au cerut pe drum *ceva de mâncare*, eram pe la *Muzeul literaturii*, că mă văzuseră încercat cu atâtea bagaje, crezuseră că duc niște alimente, și că dacă nu le dau ceva să mănânce, îmi bagă cuțitu-n burtă, și-atunci, le-am dat... pâinea dumneavoastră fără sare.

- Și!...
- Și-atunci au strigat deodată cumiști, de treabă, tustrei, *Bogdaproste!* - cred că erau moldoveni. ■

Martie 2007

Verbul *a (se) tira* și substantivul *tiră* sînt destul de vechi în lexicul argotic românesc. Se pare că au aparținut inițial limbajului „tehnic”, al hoților de buzunare; apoi, cum se întâmplă adesea, verbul a intrat în circulația mai largă, argotic-familiară. În cele mai recente înregistrări on-line ale argoului

românesc, verbul e prezent (deși, cu sîngăcii de redactare, nu numai la litera T, cum ar fi normal, ci și la A: *a se tira*); este ilustrată mai ales construcția cu pronumele reflexiv și cu sens de deplasare, „a pleca”: „io mă tîrez acas”; „S-a tirat prostu’ aseară când a văzut că iese cu scandal” (123urban.ro). Într-unul din dicționare sînt cuprinse și alte sensuri ale verbului, „a fura” sau „a ascunde” un obiect: „Tîrează și tu țigările că aștia nu au niciodată, da’ ne fumează pe noi!” (dictionarurban.ro). Ambele sensuri apar și în presă: „Tîrează (ia portofelul)” (RL = *România liberă*, 2455, 1998, 6) sau în memoriile lui „Fanfan, rechinul pușcărilor”: „Îl bungheșc pe nea Cazacu tîrînd o carte la saltea” (M. Avasilcăi 1994: 29). Alte atestări recente, culese din Internet, confirmă răspîndirea verbului, mai ales cu sensul „a pleca”: fie în construcția cu pronume reflexiv - „io mîne mă tîrez până în Grecia” (connect.co.ro); „mă tîrez cu fruntea sus!” (animale.ro), fie, mai rar, cu pronumele expletiv *o*, „cu o tîrez în bloc” (mitnick.weblog.ro); „Marea Britanie o tîrează din Irak!” (dannitablog). Rar, verbul apare chiar ca intransitiv, neînsoțit de nici o formă nominală: „De ce nu se duc, toți cei care tîrează de la ore, să caute un loc de muncă și să lucreze?” (linkmania.ro). Desigur că structurile au apărut prin analogie cu cele ale altor verbe familiar-argotice cu sens apropiat: *a se căra*, *a se ușchi* vs. *a o ușchi*, *a o șterge*, *a o tuli* etc. *A se tira* e prezent în toate dicționarele noastre de argou (Tandin 1993, Croitoru Bobârnice 1996/2003, Volceanov 1998/2006), nu și în DEX; în *Micul Dicționar Academic* (MDA, IV, 2003), este înregistrat ca regional (?) și cu etimologie necunoscută.

În studiile mai vechi despre argoul românesc, în dicționarele de argou, dar și în reportaje jurnalistice recente e atestat și explicat substantivul corespunzător verbului: *tiră*. Sensurile acestuia sînt tipic tehnice: *tira* e un instrument sau un adjuvant în operația complexă a furtului. E, adesea, obiectul cu care hoțul de buzunare își maschează mișcările: o haină, o geantă mai mare etc.: „*tira* (geacă, prosop, sacoșă)” (Adevărul, 13.07.2005). Poate fi însă și o persoană care stînjenește mișcările victimei și îi reduce cîmpul vizual, sau care pur și simplu participă la furt avînd un rol secundar (mai ales de a prelua prada). Explicațiile apar în unele reportaje despre lumea interlopă: „*Tira*” (cel care ia banii) stă în spate gata să dispară cu obiectul furat...”; „îi las chiar să mă controleze, căci banii sînt la «*tira*»” (RL 2455, 1998, 6). Una dintre cele mai vechi atestări ale cuvîntului - într-un articol al lui Șt. Pașca din 1934 - indică pentru *tiră* sensul „tovarășie”, care ar putea fi o interpretare aproximativă a unei explicații contextuale (*tira* fiind tovarășul de furt). Textele (în micul glosar argotic al lui V. Cota, din 1936) e și atestarea expresiilor *a ține tira* (sau *a sta la tiră*), încă actuale cu sensul „a asista un hoț în timp ce fura; a-l ajuta distragînd atenția păgubașului; a sta de pază pentru a evita ca hoțul să fie prins asupra faptului”: „În tot acest timp, ceilalți șmenari care «*țin tira*» (adică «de șase») asistă, cu ochii în patru, de la distanță, la schimb” (EZ 582, 1994, 3); „Nicu sălta valize...”, iar Leana lui Briceag... stătea, «*la tiră*», în capătul peronului (RL 1255, 1994, 3). În fine, familia lexicală ar mai cuprinde și destul de rarele nume de agent *tirangiu*

Rodica Zănu
PĂCATELE LIMBII

Tiră

(Croitoru Bobârnice 2003, Volceanov 2006) și chiar *tirator* (Croitoru Bobârnice 2003).

Surprinzătoare - dar foarte probabilă - e legătura cuvintelor românești cu termenii francezi *tirer* și *tîre*. Verbul francez *tirer* „a trage” are chiar sensul argotic „a fura”, atestat de dicționare; în *Trésor de la langue française informatisé* (TLFI) sînt citate trei exemple din a doua jumătate a secolului XX, în care verbul e folosit tranzitiv - „a fura portofele” („J’ai commencé à tirer les portefeuilles à toutes les personnes”, *Libération*, 13.03.1978) sau chiar intransitiv („On était dans le métro, on tirait... *ibid.*). În construcție cu un pronume reflexiv - *se tirer* - , verbul are de multă vreme, în franceza populară și colocvială, sensul de „a pleca, a scăpa, a fugi” (cf., de exemplu, Petit Robert 1991). și substantivul *tîre* este înregistrat de TLFI în expresia „vol à la tîre” - furt „cu tragere”, adică trăgînd din buzunar sau geantă, sau, folosit singur, cu sensul de „furt de buzunare”. În Colin - Mével *Dictionnaire de l’argot*, Larousse, 1990, se indică o primă atestare a substantivului *tîre* la 1829. Într-o carte din 1990 despre lumea hoților de buzunare parizieni - François Abjean, *Pickpockets!*, Paris, Acropole, 1990 - , apar, alături de glosar, cît și în text, termenii *tîre*, „furtul de buzunare” („*voleurs à la tîre*”, p. 33), *tîreur*, *tîreuse*, „cel/cea care fură”, *tîrer*, „a fura”; grupul de polițiști care se ocupă de hoții de buzunare se numește chiar, informal, „la Tîre” (p. 34). Evoluția semantică de la „a trage” la „a fura” e foarte normală: prin concretizare, restrîngere și specializare. La fel, specializarea pentru sensul a se „(re)trage”, a se „extrage” dintr-o situație e destul de previzibilă. În română, s-a putut petrece trecerea metonimică a termenului *tiră* de la sensul general de furt la cel de simplu participant la furt.

E interesantă prezența în argoul interloper românesc a unor franțuzisme, luate probabil direct de la sursă, nu din limbajul franțuzit al elitelor locale (ar fi o ipoteză și evoluția separată, poate din limbajul jocurilor de cărți). Și în italiană există verbul *tirare*, cu sensul „a denunța”, *tira* fiind informatorul, dar legătura acestor cuvinte cu sensurile din română mi se pare mai puțin plauzibilă. Împrumuturile din argoul românesc au ca sursă în primul rînd limba țigănească, rezervorul cel mai apropiat și cel mai firesc din punctul de vedere al condițiilor economice-sociale, apoi limbile din jur, cu care sînt ușor de imaginat contacte directe (turcă, greacă, rusă etc.); în trecut, a jucat un rol important și idișul. Pentru puținele împrumuturi romanice (franceză, italiană, spaniolă) s-a presupus existența unui schimb internațional de oameni și metode, în primul rînd prin contrabandă, în mediul porturilor, în emigrație sau în asocieri interlope care nu țineau cont de frontiere. ■

oți avea o perspicacitate teoretică strălucitoare și în același timp poți să nu depășești pragul deplorabil al unui handicapat social.

cronica ideilor

Sorin Lavric

Flatulența socială

Uvântul „flatulență” nu trebuie să ne sperie, cu atât mai puțin să ne indigneze. Chiar dacă înțelesul lui descinde din fiziologia aparatului digestiv, unde înseamnă chiar actul firesc de eliminare a gazelor digestive, el poate deopotrivă să numească, prin încărcare metaforică, o formă antisocială de comportament uman: atitudinea eminentă toxică de agresare a persoanelor din preajmă. Ceea ce straniu este că agresarea nu se face prin forță, ci printr-un repertoriu impresionant de gesturi aparent defensive, toate culminând cu iritarea oamenilor din jur. La asta se adaugă amănuntul stupefiant că, cel mai adesea, protagonistul nu este conștient de efectul devastator al gesturilor sale. Se poartă stînjenitor și insuportabil, dar totuși nu-și dă seama.

Și astfel, așa cum un nesimțit uită că flatulența este un act al singurătății pe care nu are voie să-l săvârșească niciodată în societate, tot așa flatulentul din cea de-a doua categorie, cea a intoxicației psihice, ignoră înfrurirea pe care o poate avea asupra anturajului. El respinge aerul cu aceeași ușurință cu care o face și cel din prima categorie, cu deosebirea că acum nu de vînturi propriu-zise e vorba, ci de lipsa îngrijorătoare a unei atitudini elementare: inteligența socială. Despre acești producători de aer psihologic este vorba în cartea lui Karl Albrecht, unul din autorii cei mai prizați ai momentului în materie de psihologie a mediului de afaceri.

Dacă ni s-ar cere să definim în genere inteligența, vom poticni destul de repede, și asta pentru că nu avem cu adevărat ce este inteligența. Bănuim că trebuie să fie o facultate aparte pe care o înțelegem cu ușurință la *homo sapiens*, altminteri nu am spune că inteligența ne distinge în chip răspicat de restul ființelor. Deci suntem oameni pentru că, avînd o înțelegere multă inteligență decît animalele, le-am întrecut în competiția vieții. Și cum rivalii de care ne-am mai ocupat în trecut au încetat să mai existe, singurii adversari ai căroră existență încă ne mai împiedicăm suntem noi înșine. Ceea ce înseamnă că substratul inteligenței este agresivitatea, creierul omului fiind forma cea mai înaltă de agresivitate la care viața a putut ajunge de-a lungul evoluției sale.

Rafinamentul acesta poate fi atât de subtil încît inteligența noastră, din nevoia de a se alege cu cît mai multe foloase de pe urma unei situații date, poate mima o lipsă de agresivitate, lepădîndu-se de alura beligerantă și dînd naștere unui simț uman de un fel cu totul straniu, anume simțul social. Acestui simț social îi mai putem pune și *inteligența socială*. Ca să înțelegem ce este aceasta, cel mai la îndemînă este să începem cu ce nu este. În primul rînd, nu este aceea inteligența abstractă în care fiecare exersare se întrec geniile și intelectualii. Nimic din ușurința operațională cu care poți manevra concepte abstracte sau formule matematice nu este de găsit în ea. Dacă ai avea o perspicacitate teoretică strălucitoare și în același timp poți să nu depășești pragul deplorabil al unui handicapat social.

Un astfel de nefericit este incapabil să facă un lucru pentru care nu e nevoie de cine știe ce inteligență: să întrețină niște relații firești cu oamenii din preajmă. Este precum o ființă antedeluviană care, silită să-și găsească nimbe brusc mediul în care s-a obișnuit să trăiască, se simte dezechilibrat și dezechilibrat în cursa vieții. Obișnuit să trăiască în universul interior al fanteziei proprii, el își dorește să se detașeze de dinaintea deopotrivă, adică exercițiul apolinic al izolării solitare, și cînd acolo se pomenește în plin potop, simțind totul irealizabil și irealizabil de împerejurări ce ne alcătuiesc viața, astfel se duce la fund din neputința de a se păstra pe suprafața de plutire socială; asta dacă nu capătă de-a dreptul un comportament antisocial a cărui nocivitate poate fi sporită de inteligența teoretică pe care o are.

Se întîmplă așadar ca în vorba „unde e multă minte e și multă prostie” sau ca în versul lui Macedonski din „Noapte de ianuarie”: „Grași, pedanți, burduf de carte și de-nvățătură goi”. Pedantul a cărui minte e ticșită de cunoștințe livrești pierde examenul vieții închipuindu-și că succesul în relațiile cu semenii depinde de același tip de istețime pe care o stăpînește atât de bine în singurătate: deșteptăciune măsurată prin IQ și examinată prin toată gama imaginabilă de teste de inteligență.

În al doilea rînd, inteligența socială nu e una emoțională. Nu e vorba așadar de cît de bine știi să te folosești de propriile emoții, modulîndu-le și preschimbîndu-le în resorturi interioare menite a-ți asigura un tonus de supraviețuitor, cum nu e vorba nici de arta de a-ți transforma tensiunile psihice în mijloace estetice de încîntare a celor din jur, ci e vorba ceva mult mai simplu: de puțința de a te înțelege bine cu ființele cu care s-a întîmplat să fii contemporan. Emoția nu e o condiție a împlinirii sociale, dimpotrivă, cel mai adesea ea poate fi o piedică. Poți fi neîntrecut în arta de a-ți distila sentimentele, trăindu-le nuanță cu nuanță și despîcîndu-le fir cu fir, și totodată poți să oferi surpriza ca, ajuns în fața unui om, să dovedești lipsa de fler a unui om complet incult sufletește. Cu emoțiile nu te porți cum te porți cu semenii, ceea ce înseamnă că a mistui sentimentele nu e totuna cu a manevra oameni.

Dar dacă nici cu abstracțiuni și nici cu emoții nu avem de-a face în cazul inteligenței sociale, atunci despre ce vorbim de fapt? Ce poate să rămîna din psihicul unui om dacă dam la o parte îndemînarea teoretică și subtilitatea sentimentală? Karl Albrecht enumeră cinci trăsături pe care le consideră definitorii în formarea inteligenței sociale: simțul situației, prezența, autenticitatea, claritatea și empatia.

Simțul situației nu spune decît că orice om, de îndată ce se află într-un anturaj, caută să-și plieze atitudinea pe climatul psihologic ce domnește în interiorul grupului. E ca atunci cînd, intuind apele afective în care se scaldă o mîna de oameni, te străduiești să nu deteriorezi atmosfera, încercînd chiar să-i faci pe interlocutori să se simtă bine în prezența ta.

Un om fără simțul situației ar proceda de-a-ndoaselea: ar tulbura spiritele și ar jigni orgoliile, și asta fără ca măcar să intuiască cît de dăunătoare îi poate fi prezența. Un astfel de om se numără printre acei nefericiți a căroră companie nu e dorită de nimeni. În jurul lui se face gol, iar el nu numai că nu înțelege despre ce este vorba, dar chiar e înclinat să pună boicotul la care este supus pe seama răutății celorlalți. Făcînd parte din acei producători de aer a cărui flatulență psihică încrețește fiecare frunte și înveninează fiecare anturaj, comportamentul lui e unul toxic. Și, oricît de directe ar fi semnalele de retragere pe care le primește din partea celor care au nenorocul să nimerească în raza lui de acțiune, el continuă netulburat să-și exercite efectul perturbator. Lipsit de fler și preocupat excesiv de el însuși, nu realizează că limita suportabilității psihice a fost depășită. Și astfel, acolo unde apare, norii surescitării se adună repede peste capetele tuturor.

La polul opus se află cei a căroră prezență este dorită de toată lumea, descrescitori de frunți și insuflători de energie. Magnetismul lor vine tocmai din tonusul contagios cu care pot să le inducă altora stări benefice. Sînt steniți și încrezători, ajungînd să subjuge oamenii grație talentului cu care le pot insufla o stare de exuberanță interioară.

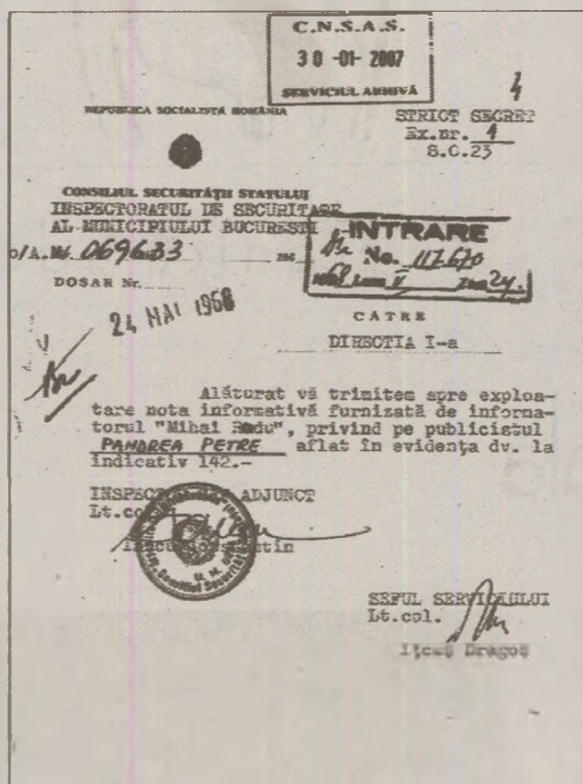
Cît despre celelalte patru trăsături, ele sunt ceea ce înseși numele lor ne spune că sînt. *Prezența* înseamnă intensitatea cu care un om, aflat printre alții, atrage de la sine atenția asupra lui. Și așa cum unii sunt condamnați să treacă neobservați prin viața oricui ar face, alții atrag privirile prin simplul fapt că ocupă un spațiu în

Karl Albrecht, Inteligența socială. Noua știință a succesului, trad. de Adriana Ciorbaru, Ed. Curtea Veche, București, 2007, 336 pag.

mijlocul altora. *Autenticitatea* e gradul de sinceritate cu care îți poți asuma universul interior în ochii altora. Ea nu este recomandabilă decît în măsura în care se potrivește contextului, altfel sinceritatea poate fi un semn de prostie deprimantă. *Claritatea* ține de talentul de a-ți expune limpede și concis gîndurile. Foarte mulți oameni dau greș fiindcă se înconjoară de ambiguitatea fastuoasă a unui limbaj emfatic. Vor să fie profunzi și nu reușesc să fie decît plicticoși și confuzi. În fine, *empatia* e ceea ce știm cu toții: capacitatea de a intra în rezonanță sufletească cu omul din fața ta, punîndu-te în pielea lui și încercînd, pentru o vreme, să vezi lumea cu ochii lui. Fără empatie, dialogul dintre oameni ar fi un schimb intermitent de monologuri paralele. În fond, iadul este acea formă de conviețuire în care oamenii, comunicînd unii cu alții, nu se mai pot regăsi în sentimentele celorlalți. Conviețuire fără compătimitate, aceasta e regula infernului.

Karl Albrecht nu e teoretician, ci practicant al inteligenței sociale. El scrie din experiență, nu din cărți, ceea ce înseamnă că acoperirea biografică pe care o poate da cunoștințelor înfățișate îl scutește de bănuiala că ar pune în pagină litera calpă a unei galimatii sterpe. Exemplele la care recurge au acea verosimilitate firească pe care o înțelegem la evenimentele care s-au petrecut aievea, și, deși îi citești cartea cu plăcere, nu te poți împiedica să nu te întrebi de ce, de vreme ce poți să te descurci în orice împrejurare dacă urmezi întocmai indicațiile din paginile ei, de ce oamenii care citesc astfel de cărți nu reușesc să se descurce în viață? Observația nu se vrea o maliție menită a arunca vreo umbră asupra cărții, ci o nedumerire pornită mai degrabă dintr-o neîncredere personală în efectul pe care îl pot avea cărțile practice asupra vieții noastre. ■

După absolvirea Liceului Militar „Nicolae Filipescu” de la Mânăstirea Dealu și susținerea bacalaureatului „Magna cum laude” la Colegiul Național Carol I din Craiova (1922-1923), Petre Pandrea (1902-1968) își lua licența și doctoratul în Drept la Facultatea de Drept a Universității din București (1923-1926), după care, bursier la Berlin al statului român se specializează în enciclopedia dreptului (1926-1933). Concomitent cu exercitarea avocaturii începe să publice eseuri în revistele literare ale vremii. Astfel se deschide o redevabilă carieră de scriitor, sociolog, mai cu seamă memorialist, dar și traducător.

Este închis, odată cu instaurarea regimului comunist, de două ori: prima dată - arestat, reținut și nejudecat - 14 aprilie 1948-19 noiembrie 1952, a doua oară - arestat, judecat și condamnat, în 1959, la 15 ani muncă silnică. Eliberat prin amnistia din 1964, după anii de ocnă de la Aiud și Ocnele Mari. Moare la 8 iulie 1968, la București.

La 18 februarie 1961, „deținutului c.[ontra] r.[evoluționar] Marcu Pandrea Petre din Penitenciarul Aiud” i se deschide dosar de acțiune individuală (urmărire informativă individuală - n.n.) conform Dosarului I[nformativ] 1525, volumul 1 A.C.N.S.A.S., fila 16: „Ministerul Afacerilor Interne Unitatea Militară 0622 Aiud Caracterizare privind pe deținutul c.r. Marcu Pandrea Petre - din Penitenciarul Aiud [...]

A executat o condamnare de 5 ani în perioada 1948-1952 timp în care a [...] purtat discuții dușmănoase la adresa regimului nostru.

După punerea în libertate a continuat să păstreze legătura cu aceste elemente înfățișându-se cu ele și discutând dușmănos despre statul nostru. De asemenea a desfășurat activitatea de ajutorare a unor legionari, precum și scrieri de note, pamflete și însemnări cu conținut dușmănos, fapte pentru care, la 23 August 1958 a fost arestat și condamnat la 15 ani m.[uncă] s.[ilnică].

În Penitenciarul Aiud, datorită faptului că a continuat să se manifeste dușmănos prin diferite discuții purtate cu alți deținuți legionari, la data de 18 februarie 1961 i s-a deschis dosar de acțiune individuală (urmărire informativă individuală - n.n.).

Fila 18 a aceluiași volum 1 al Dosarului I[nformativ] 1525 este o fișă întocmită de Ministerul Afacerilor Interne, din care redau: „Prin sentința nr. 126 din 15 iunie 1959 a Tribunalului Regiunii a II-a Militară București [Petre Pandrea] a fost condamnat la 15 ani m.s. pentru săvârșirea de uneltire prin agitație [...]

Prin Decizia nr. 403 din 1959 a Tribunalului Suprem al Republicii Populare Române, Colegiul Militar, sentința a rămas definitivă.

Alte condamnări: în perioada anilor 1948-1952 a executat o pedeapsă administrativă.

Sus-numitul a fost arestat pentru că, în perioada anilor 1952-1958 a desfășurat activitate de agitație contrarevoluționară atât verbal cât și în scris, împreună cu o serie de elemente cu care stabilise legături în timpul detenției anterioare. A dat ajutor material numitului Demetrescu Radu Gyr după eliberarea sa din închisoare. Cu ocazia percheziției domiciliare efectuată la data arestării au fost descoperite mai multe scrieri cu conținut dușmănos la adresa regimului democrat-popular din R.P.R., întocmite de Marcu Petre Pandrea.

Executarea pedepsei a început la data de 23 octombrie 1958 și expiră la data de 18 octombrie 1973.”

Să deslușim, în continuare, cu ajutorul documentelor

din volumele 2 și 3 ale Dosarului I 1525 ACNSAS, urmărirea informativă a lui Petre Pandrea. Complexitatea firoasă a acestei urmări se desparte în patru manevre: 1) acțiune informativă individuală în detenție, 2) acțiune informativă individuală după punerea în libertate, 3) urmărirea, interceptarea, oprirea temporară sau definitivă a corespondenței, 4) supravegherea și „arestarea” manuscriselor care nu i se vor mai restitui niciodată.

Dar să le luăm pe rând.

Fila 1 a volumului 2 - Dosar I 1525 - ACNSAS cuprinde Hotărârea de deschidere a dosarului de acțiune informativă individuală asupra deținutului c.r. (contrarevoluționar - n.n.) Marcu Pandrea Petre din Penitenciarul Aiud, din care redau un fragment: „În perioada anilor 1948-1952 în timp ce se afla în detenție s-a înfățișat cu o serie de elemente pe care le cunoscuse anterior ce se aflau condamnate pentru activitate contrarevoluționară ca Radu Gyr, Boantă Ion, Ghinea Simion și alții cu care a purtat discuții cu caracter ostil regimului democrat-popular din R.P.R. [...] Cu ocazia unor discuții purtate la domiciliul său cu diferite elemente reacționare, a sugerat ideea unei coaliții a rămășițelor fostelor partide burgheze și împreună să desfășoare activitate subversivă împotriva regimului democrat-popular.

Paralel cu discuțiile dușmănoase purtate de Marcu Pandrea Petre (sic!), a trecut și la materializarea ideilor sale contrarevoluționare prin numeroase scrieri (note, pamflete, însemnări), cuprinse în diferite caiete ce intenționa să le publice în alte țări din afara lagărului socialist.

Pentru activitatea dușmănoasă desfășurată a fost condamnat la 15 ani m.s. (muncă silnică - n.n.).

Tonul agresiv sporește în informarea de la fila 2:

„Dovezile nelănoșnice (ale materialelor compromițătoare - n.n.) constau din notele informative furnizate [...]

Categoria de evidență operativă

Din datele compromițătoare arătate rezultă că [Petre Pandrea] desfășoară activitate contrarevoluționară în detenție, purtând discuții cu caracter dușmănos la adresa regimului democrat-popular din Republica Populară Română, a Uniunii Sovietice, a Partidului Muncitoresc Român și a comunistilor în general. [...]

Scopul deschiderii dosarului este de a stabili activitatea concretă pe care Marcu Pandrea Petre o desfășoară în Penitenciarul Aiud, documentând astfel activitatea criminală practică și intențiile dușmănoase pentru demascarea completă a acestei activități.

Redactată azi 18 februarie 1961 la Aiud, într-un singur exemplar.

Lucrător operativ
Rădulescu Nicolae.”

Tot la 18 februarie 1961, data deschiderii acțiunii de urmărire informativă individuală, Grupul operativ Aiud - din partea Ministerului Afacerilor Interne - dezvoltă un „Plan de măsuri în acțiunea informativă dusă asupra deținutului c.r. /Petre Pandrea/ din Penitenciarul Aiud:

Din materialele ce le deținem rezultă că Marcu Pandrea Petre, în prezent, desfășoară activitate contrarevoluționară în detenție. [...] am discutat despre necesitatea creării unui partid care să se numească „mișcarea de rezistență” având ca scop să lovească în celelalte formațiuni politice dar mai ales în comuniști. [...]

În scopul stabilirii activității ce o desfășoară în prezent în detenție Marcu Pandrea Petre, cât și a (sic!) elementelor de legătură se vor lua următoarele măsuri informative:

1) Va fi căutat în evidența operativă a organelor noastre în care sens se vor întocmi fișele de căutare la cartotecă și trimise locului în drept. Cu această ocazie se va cere o copie de pe concluziile de învinuire. [...]

2) Se vor cere investigații complexe privind pe Marcu /Pandrea/ Petre și familia acestuia cu scopul de a stabili dacă între sus-numitul și familie (vreunul din membrii familiei) cunoaște ceva din activitatea contrarevoluționară desfășurată de acesta și rămasă necunoscută organelor noastre în timpul anchetei. [...]

3) Identificarea în penitenciar a elementelor cu care Marcu [Pandrea] Petre a desfășurat activitate contrarevoluționară înainte de arestare și gruparea lor pe zarcă în scopul studierii unora din aceștia în vederea recrutării, apoi trecerea la recrutare, ca agent, a celui mai indicat cu care va fi încadrat obiectivul. Ceilalți membri ai grupului, după importanță vor fi introduși în celulă cu obiectivul. Aceasta se va face cu scopul de a cunoaște dacă continuă să desfășoare activitate c.r. (contrarevoluționară - n.n.) nedeclarată în anchetă. [...]

Încadrarea informativă se va face în această perioadă cu agentul [...].

În funcție de rezultatele obținute se vor lua noi măsuri informativ-operative corespunzătoare situației create.

Lucrător operativ,
Rădulescu Nicolae.”

Drepturile pe care și le arogă organele Securității asupra întregii vieți a lui Petre Pandrea sunt inadmisibile. De la anchetarea rudelor pînă la racolarea, în cel mai firos mediu de violență a viitorilor agenți din rândurile deținuților politici, lectura acestor documente îmi evocă scene de diabolică tortură din vremea inchiiziției...

Să mai citim, la fila 15, o „fișă a Ministerului Afacerilor Interne” privind pe Marcu Petre Pandrea: [...]

Prin sentința nr. 126 din 15 iunie 1959 a Tribunalului

Petre Pandrea în urmărirea informativă

Militar al Regiunii a II-a Militară a fost condamnat la muncă silnică pentru săvârșirea infracțiunii de uneltire la ordinea socială.

Prin decizia 403 din 22 iulie 1959 sentința este definitivă.

Alte condamnări: 5 ani ic. (închisoare corecțională) în 1948 pentru uneltire.

În fapt, sus-numitul a fost arestat pentru că în 1948-1952 cît a fost deținut s-a manifestat după adresa regimului din Republica Populară Română eliberare a stabilit legături cu o serie de persoane cunoscute în penitenciare cu care a adus calomnii și regimului din Republica Populară Română a cărui o preconiza și a calomniat caracterul relațiilor R.P.R. Populare Române cu U.R.S.S.

Executarea pedepsei a început la 23.10.1958 și a 18.10.1973.

În urma racolării „pe zarca” a agenților dintre politici, meniți să transmită conținutul convorbirilor dintre Petre Pandrea și cei cu care împărțea celula, deși ne pun la dispoziție depozitia a zeci de informații obligati să dea raportul despre aceste convorbiri către Securitatea Gheorghe Crăciun, cel mai adesea în calitate de ancheta” a penitenciarului.

La 13 mai 1960 acesta primește informările a căror adnotind marginal: „În legătură cu acest lot (în care Petre Pandrea - n.n.) și comandament vom lega în cel al lui M.A. de alte instructaje ale agenților care vor se credea de către șefii leg[ionari] și de [...] că l-am pierdut încrederea în el și din cauza aceasta apar comentele despre care el nici nu știe (...). Scontăm că aceste produse neliniștite între leg[ionari], neliniștite în care vor vorbi despre isprăvile lor, vor începe să vorbim cunoaște faptele lor.”

La Aiud, notele informative se întind pe două pagini. La 29 iulie 1960 o „sursă” (informator) din colonelului Gheorghe Crăciun în „camera de anchetă” „camera de tortură” a penitenciarului. De asemenea sursă la 19 aprilie 1961, și o alta la 12 decembrie 1961 îndeplinesc obligația impusă prin violență: delata așa mai departe.

Începînd de la fila 148 a volumului 2 din Dosarul I[nformativ] 1525 Marcu Petre Pandrea - A.C.N.S.A.S. găsim documente privind urmărirea, interceptarea și confiscarea corespondenței:

„Serviciul F - Strict secret - Supravegherea [Corespondența] - Nr. 64 - Către 307/1/Ministerul de Interne - Nr. F. 03/1 din 1 iulie 1966 (an în care Petre Pandrea se afla în detenție n.n.). Vă trimitem alăturat două note și două scrisori problema Pandrea [...]

- Anexă, 2 note și 2 scrisori - Șeful serviciului (indecifrabil) - Șeful biroului (indecifrabil)

Sunt interceptate, și reținute scrisori de la Alexandru von Humboldt primite sau expediate Pandrea de la sau către Eugen Ionescu, Ionel Jiancu Preda, Alexandru Philippide, trimise mai mult din străinătate cu care Petre Pandrea avea relații de prietenie.

Fila 177 conține un document important emis de Ministerul Afacerilor Interne către Direcția a II-a de Informații. Fragmentele sînt concludente: [...]

„De la interceptarea primei scrisori și pînă în prezent corespondența numitului Petre Pandrea din București este interceptată organizat, pe bază de dosar. Din conținutul interceptat pînă acum, reies unele manifestări ten-

Desen de Radu Bourreau

destinație.

Anexă: 1 notă și 8 scrisori." sau
„23 ianuarie 1965

Vă trimitem alăturat o notă și o scrisoare cu un conținut negativ.

Vă rugăm să ne comunicați dacă scrisoarea poate pleca la destinație.

Anexă: 1 notă și 1 scrisoare."

Adnotarea marginală a acestei adrese, semnată indecifrabil: „Serviciul 7: comunicați Serviciului F [Ministerul Afacerilor Interne] că se confiscă această scrisoare. Luați măsuri de a o bate la mașină și prezentați-mi un exemplar împreună cu o notă despre celelalte corespondențe externe ale lui Pandrea Petre și cu manifestările lor curente."

Spre sfârșitul anului 1966 era pe rol, în plină desfășurare, „acțiunea individuală [de urmărire informativă] «Rinocerul» privindu-l pe Petre Pandrea. În cadrul ei se urmărea și problema manuscriselor din timpul detenției acestuia. Citim fragmente dintr-o Notă, de la fila 323 a volumului 2 Dosar I [informativ] 1525 Marcu Petre Pandrea A.C.N.S.A.S., din 22 septembrie 1966: „Notă privind acțiunea individuală «Rinocerul».

La data de 18 februarie 1961, grupul operativ Aiud a deschis dosar individual numitului Pandrea Petre (care în acea perioadă se afla deținut pentru activitatea contra-revoluționară) deoarece din materialele informative rezultă că și în detenție cel de mai sus purta discuții cu caracter dușmănos.

În aprilie 1964 când elementul a fost eliberat, acțiunea ne-a fost trimisă, împreună cu manuscrisele unor lucrări scrise de Pandrea în timpul detenției. [...]

Atitudinea lui Pandrea după eliberare dovedește că este mai mult un element inadaptabil, decât un dușman, ocupându-se cu fel de fel de reclamații și revendicări. Astfel a cerut organelor noastre manuscrisele din detenție, care i-au fost oprite pentru că aveau un conținut dușmănos. Văzând că nu poate obține manuscrisele s-a adresat tov. Ion Gheorghe Maurer (printr-un raport, tov. Ion Gheorghe Maurer a fost informat asupra motivelor reținerii manuscriselor, [...]) a scris la diverși editori sau persoane din Occident cerând să-i publice lucrările. [...] Multe din aceste scrisori au fost oprite de către noi, deoarece, pe lângă cele solicitate, Pandrea povestește că a stat în închisoare, pentru ce, cît, tratamentul, se plîngea că nu i se publică lucrările în România etc. [...]

Această atitudine a lui Pandrea a fost semnalată conducerii ministerului [de interne] prin câteva informații. [...]

Acțiunea de urmărire informativă a manuscriselor continuă ofensiv. Violența și duritatea comunicării seci, la obiect, exprimă anxietatea și nerăbdarea de a vedea în sfârșit subiectul clasat, dar mai cu seamă dreptul șefului securității de a hotărî, mai presus de însuși președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române; soarta oricui, oricînd, în orice condiții.

Așadar, la cererea lui Petre Pandrea pentru restituirea manuscriselor, adresată lui Ion Gheorghe Maurer, însuși ministrul Afacerilor Interne trimite o *Sesizare*, la 18 octombrie 1965, „Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, tovarășului Ion Gheorghe Maurer (fila 349, volumul 2 Dosar I 1525/2 A.C.N.S.A.S.).

Referitor la scrisoarea adresată dumneavoastră de către numitul Pandrea Petre prin care solicită manuscrisele sale ce se află în posesia organelor Ministerului Afacerilor Interne, din verificările efectuate s-a stabilit următoarele:

«Manuscrisele» solicitate au un conținut net dușmănos de calomniere a politicii partidului și statului nostru, de ponegrire a conducerii de partid și de stat, a organelor Ministerului Afacerilor Interne, Procuraturii și instanțelor judecătorești.

Anterior, aceste manuscrise au fost cerute în câteva rânduri de către Pandrea Petre organelor noastre, comunicându-i-se că lucrările nu-i pot fi restituite, dat fiind conținutul lor necorespunzător. [...] Petre Pandrea și în prezent continuă să se comporte necorespunzător, fiind afirmații dușmănoase la adresa politicii partidului și statului nostru, ponegrește unele cadre de conducere, spunând în diferite ocazii că a fost condamnat pe nedrept. [...]

Față de atitudinea dușmănoasă pe care Pandrea Petre continuă s-o aibă și în prezent, propunem să fie chemat la organele Ministerului Afacerilor Interne și avertizat comunicându-i-se totodată ca avînd în vedere conținutul dușmănos al lucrărilor sale, nu-i pot fi restituite".

Se poate lesne deduce din această „sesizare” a șefului Securității că președintele Consiliului de Miniștri al R.S.R. nu avea dreptul să se exprime în aceasta chestiune, impunându-se fără drept de apel hotărîrea Ministerului Afacerilor Interne, a șefului Securității.

De altfel, un Raport din 24 octombrie 1964 (aflat la fila 351), „privind manuscrisele lui Petre Pandrea și Anania Valeriu, scrise de aceștia în timpul detenției” dezvăluie multe nuanțe ale diabolicei urmăririi informative a manuscriselor scriitorilor aflați în detenție; o adnotare marginală la acest raport: „[D]irecția III - lui Petre Pandrea nu i se restituie nici un manuscris. Să fie lucrat informativ în mod activ. [...]

Fila 352 conține alt raport denigrator: „Considerăm că [manuscrisele] «Memorii universitare» și «Universitatea Aiud» nu pot fi publicate, chiar dacă autorul ar scoate pasajele dușmănoase, deoarece s-ar crea un precedent în publicarea de literatură ce tratează aspecte din pușcărie. În afară de faptul că astfel de aspecte nu trebuiesc popularizate, dar

(sic!) publicarea cărților de mai sus ar stimula cererile multor literați eliberați din detenție de a li se permite publicarea memoriilor din pușcărie.

Datorită conținutului dușmănos, considerăm că cele două lucrări ale lui Pandrea nici nu trebuiesc încredințate autorului."

În cele din urmă manuscrisele rămîn arestate. Cu fragmente dintr-un ultim raport aflat la fila 353, din 21 septembrie, 1965 „privind manuscrisele numitului Pandrea Petre ce se află în posesia organelor noastre” inchei partea de documentar privind urmărirea informativă a manuscriselor lui Petre Pandrea...

„Manuscrisele la care se referă Pandrea Petre privesc «lucrări» întocmite în perioada dinaintea ultimei lui arestări (1959) cît și în perioada detenției în Penitenciarul Aiud. [...]

Aceste manuscrise au fost studiate de un colectiv din Direcția a III-a format din ofițeri cu pregătire de specialitate (filologie, istorie), stabilindu-se că lucrările ce au fost întocmite de Pandrea Petre au, în general, un conținut necorespunzător. Unele manuscrise care datează din perioada dinaintea detenției conțin date cu privire la figuri de politicieni burghezi, cu privire la viața politică și economică a României burgheze, dar acestea altmăcară cu referiri dușmănoase la viața politică, socială și economică a statului nostru.

Subliniem că toate manuscrisele, sînt cele dinaintea (sic!) cît și din timpul detenției abundă de (sic!) expresii dușmănoase, epitețe, calomnii și cuvinte injurioase la adresa regimului nostru, a unor tovarășii din conducerea de partid și de stat, a organelor Ministerului Afacerilor Interne, Procuraturii și instanțelor judecătorești. [...]

Față de cele arătate mai sus

PROPUNEM

Pandrea Petre să fie chemat la organele noastre, să i se spună că lucrările nu-i pot fi înapoiate datorită conținutului dușmănos și să i se atragă atenția de a înceta să trimită memorii revendicative la Comitetul Central al Partidului Comunist Român și la alte instituții."

Urmărit pină-n pinzele albe, hărțuit pină la pragul insuportabil, pină la limita dintre sănătate și boală, cu întreaga corespondență răvășită și arestată, cu manuscrisele de dinainte și din timpul detenției oprite, încarcerate în teritoriul halucinant al coșmarului fără sfârșit, punerea în libertate odată cu decretul din 1964 a lui Petre Pandrea (și a celorlalți ca el) e o minciună. Anchetat, torturat psihic, aproape bolnav, omul se prăbușește, scriitorul rămîne fără o parte din cărțile sale. O viață golită de sens, într-o formulă diabolică permisă doar de schingiuitorii lui...

Un ultim cuvînt despre informatorii (agenții) lui Petre Pandrea. Dacă în timpul detenției au fost racolați prin violență, „pe zarcă”, zeci de informatori ce raportau, „în camera de anchetă a Penitenciarului Aiud”, colonelului de Securitate Gheorghe Crăciun, convorbirile lui Petre Pandrea cu ceilalți deținuți, în „libertate” scriitorul a mai avut parte și de alți informatori tocniți să-i raporteze fiecare mișcare. O dovedește volumul 3 (și ultimul) al Dosarului I, 1525 Marcu Petre Pandrea A.C.N.S.A.S.

N[ota] B[iroului] de la fila 59 a acestui volum: „Petre Pandrea este urmărit pe bază de dosar individual de către serviciul 7 unde se va da o copie de pe prezenta notă.

Agentul a furnizat note în cadrul sarcinilor generale ce le are.

În caz că mai interesează și alte probleme cu privire la susnumitul, să ne fie trimisă o notă de sarcini - [etc] s-au discutat verbal.

Capitan de securitate,
Bica, N"

O altă N[ota] a B[iroului] de la fila 67 verso: „Petre Pandrea este lucrat prin acțiune. Vom întreba și pe agenții [...] care au fost de față.

Agentului i-am trasat sarcina ca în cazul unei noi întîlniri să încerce o discuție mai amplă cu Pandrea pe teme literare și politice.

Maior Albecu M."

La 8 iulie 1968 se stinge din viață scriitorul Petre Pandrea. Viața îi fusese sfărîmată în pușcăriile comuniste și în „libertatea” consfințită prin decretul din 1964. Forța creatoare, cu finalitatea unor lucrări arestate de Securitate, îi fusese încarcerată în hărțuirea perpetua comisă de abuzivii săi urmăritori instituționalizată. Viața, la limita dintre sănătate și boală, oprită, hărțuită, torturată fragment cu fragment. Cu toate astea, el rămîne eseistul și publicistul energic, afirmat cel puțin prin lucrări de valoare publicată înainte de 1947: *Ponul vieții* (1946) ce se dorea „o schiță de antropologie filozofică a momentului 1944”, *Portrete și controverse* (2 volume - 1945-1946) și nu în ultimul rînd, una dintre primele lucrări ce cuprinde eseuri politice de orientare antifascistă: *Germania hitleristă* (1933).

Ioana DIACONESCU

¹ Zarca - izolator pentru deținuți politici, lipsit de lumină și de căldură, hrana constă numai în piine și apă, adusă uneori la trei zile. Metodă de exterminare.

² Onescu Cornel (Corneliu) n. 28 ian. 1920-d.1993 - ministrul Afacerilor Interne 24 iul. 1965-24 apr.1972, fost adjunct al lui Leonte Răutu la Direcția de Propagandă a CC al PCR - 1947, apoi al lui Nicolae Ceaușescu la Secția organizatorică a CC al PMR în 1957.

care le are numitul Pandrea Petre în relațiile sale «de autor» cu conducerile unor reviste ca *Viața Românească*, secolul XX, deoarece acestea refuză să-i publice articolele sale (sic!) scrise pînă în 1944 (scrisorile au fost semnalate la adresele 884991/; 2 II 1965, 891410/11 III 1965; 906370/26 IV 1965, 900970/30 IV 1965.

În scrisoarea trimisă Editurii Militare, expeditorul îi propunea [editorului] să intervină la organele Ministerului Afacerilor Interne, ca să-i publice manuscrisul său (sic!) de 1000 de pagini, reținut în timpul detenției, deoarece, după cum scrie expeditorul, «cartea a fost confiscată pe nedrept» sau eventual, să i se facă, un microfilm după manuscris și să i se dea autorului. (Scrisoarea a fost semnalată de Direcția III/307 cu adresa nr. 883.556/25 I 1965, iar pe tabelul de document s-a menționat «scrisoarea se oprește»).

Un alt aspect ce rezultă din corespondența interceptată în numitul Pandrea Petre este următorul: în mai multe scrisori, acesta, pe motivul că vrea să-i publice cartea sa despre sculptorul Constantin Brâncuși în străinătate, ia legătura cu [...] și cu Emil Cioran, Mircea Eliade (prietenii săi, actualmente fugari). Criticului de artă american [...] a trimis un manuscris cu privire la «Paralele între Joyce și Brâncuși», respins de editurile noastre.

În conținutul scrisorilor adresate celor de mai sus, numitul Pandrea Petre le comunica următoarele: [...] «Am scris o serie de pagini pe timp de viscol țarist (stalinist) și sîntun; din drepturile mele de autor tradit, prigonit în R.P.R.»

De asemenea mai afirmă [în corespondența interceptată] că «Deține multe lucrări scrise pentru Occident și ar vrea să le publice întruct, la noi, nu poate (sic!) să apară datorită statutului său politic și după o absență îndelungată din viața literară.» [...]

Scrisorile cu citatele redade mai sus au fost semnalate, la urmare la Direcția III/307 cu adresele 980024/3 III 1965, 900.427 din 5 III 1965, 907.615/1 VI 1965 iar pe tabelul de documente se specifică: „se oprește (sic!) definitiv”. [...]

Șeful Secției a II-a
Locotenent colonel Ioneacu T."

Comentariile din rapoartele lucrătorilor operativi din cadrul Serviciului F - Ministerul Afacerilor Externe către Direcția a II-a a Securității/241 conțin delatațiuni ale unor afroameni. Operau nu numai cu fapta ci și cu cuvîntul.

La 7 iunie 1965 într-un astfel de raport de la fila 188 sîntim în final:

„Menționăm că (sic!) corespondența expeditorului a fost exploată de noi în mod sistematic și am putut stabili că acesta [Petre Pandrea] este un element dubios avînd relații cu diverse persoane din Occident, în special cu elemente rădătoare de patrie - fugari români - el însuși (sic!) a suferit o condamnare pentru activitate politică interzisă și a fost rățiat în 1964 după o detențiune de circa 10 ani. [...]

În sfârșit, aerul fals științifico-sistematic pe care-l arborează peranții lucrători ai Securității ascunde o judecată redusă și o inconștiență a cruzimii fapturii involuate care ucide sau cum respiră.

Nu este lipsit de interes să redau variante de adrese ale serviciului F către Direcția a III-a a Securității, în scopul interceptării sau opririi corespondenței lui Petre Pandrea:

„28 octombrie 1964

Ca urmare la adresa 924129 din 24 X 1964 vă trimitem trei scrisori cu probleme semnalate anterior. Anexă: 3 scrisori, notă - sau

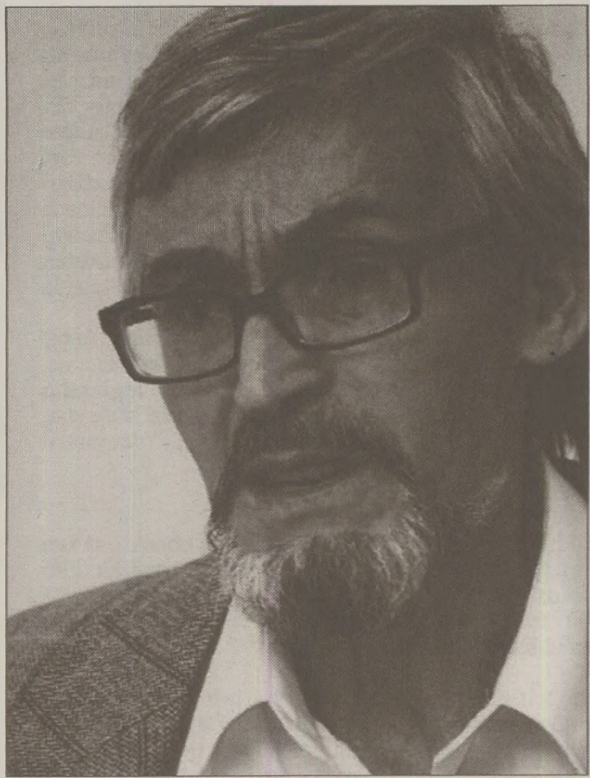
„24.10.1964

Vă trimitem alăturat opt scrisori. Expeditorul a fost arestat 10 ani. Cere publicarea unei cărți despre Brâncuși.

Vă rugăm să ne comunicați dacă scrisorile pot pleca la

interview

Vasile ANDRU

„Vedetele sunt mașini de făcut bani

clasamentele convenționale ale zgomotoșilor critici care fac piața literară? Este acel roman-eveniment pe care-l așteaptă un scriitor în cariera sa? Cum îl definiți?

- Este ceva nou în scrisul meu. Un critic l-a și inclus în genul utopie (Al. Cistelean). Este o utopie, prin idealismul său total, prin geografia sa carpatică dar trans-pământeană. „Atopos”, adică loc/țară imposibile ... Și totuși, ușor de recunoscut sursa inspirației: „lagărul socialist” estic, cu dictatura cea mai „perfectionată” din câte a cunoscut istoria. Parabola concentraționară și utopia se întâlnesc, se îngemanează. Căci și în istorie, comunismul începe ca o utopie, sfârșește ca o crimă; și din el mai supraviețuiesc cioburi psihice, emgrame mintale.

În al treilea rând, sau mai presus de planurile semnalate, este vorba de un roman sapiențial (să-i zicem: inițiatic), al unui autor care iubește *Ecleziastul* și considera *Ecleziastul* o culme a romanului sapiențial. Și un autor care iubește *Filocalia*, și considera *Filocalia* o culme a genului paideic. Aici romanul s-ar deschide spre revelatoriu, spre râvnita „întâlnire” cu Dumnezeu. Acel Dumnezeu care există cu adevărat, și care va exista chiar și după ce omenirea va fi atât de sus, atât de năzdrăvană încât se va iluziona că se poate lipsi de EL ...

Nu uit că m-ați întrebat ce loc are acest roman în scrisul meu. Deși are o factura aparte, *Grădinile ascunse* stă în continuitatea romanului *Muntele calvarului* (ducând mai departe teza precarității legii) și a romanului *Păsările cerului* (și acolo este vizibila parabola concentraționară).

Dar, mai ales, *Grădinile ascunse* are un loc aparte prin aceea că îl simt ca pe ultimul meu roman. Si având în vedere că a mijit prin 1973, se poate spune că este și primul, și ultimul ...

Așa, câte o proză scurtă voi mai publica. Voi publica și acel jurnal „Amintiri din jurul lumii”, care-i gata de tipar. Dar un alt roman-roman, coerent și filimonoz, nu cred că voi mai scrie. Mapele conținând minereul romanului indian *Jagat nitya* (adică „Parelnica lume”, sau „Bună ziua, iluzie”) va rămâne un conglomerat de nuclee narative și atât. *Grădinile ascunse* este ultimul, este un final de „carieră” literară.

- Cum apreciați poziția și locul pe care-l aveți în literatură? E vorba și de „imaginea” care s-a format despre dvs - după cărți, după apariții publice, după ureche, după ecou, uneori cu rezerve, alteori cu nuanțe chiar „legendare”. Pentru unii există ca prozator, autor al romanului istoric „Noaptea împăratului” sau al romanului postmodern *Tumul*; pentru alții ca redactor așezat pe viață la „Viața Românească”. Pentru alții ca îndrumător de școală sapiențială (ipostază în care mulți vă urmăresc scrierile, și mulți vă urmează; ipostază în care sunteți azi invitat la biblioteca „V.A. Urechia”, Galați). Sunt oameni care au citit din dv. doar cartea „Terapia destinului” sau cartea „Ishasmul”, și care ignoră că aveți și romane! Dar sunt alții, și mă refer în primul rând la critici, care vă iau în considerare doar romanele, doar proza. Așadar, sunteți mulțumit de LOC, sau de ROL? Când spun rol, mă refer la îndrumătorul de practici sapiențiale. Când spun loc, mă refer la poziția în planul literar. Sunteți mulțumit de acest „loc” în ierarhie?

- Nu știu exact ce loc am, dar sunt mulțumit de el. Joaca de-a numerotarea treptei pe care stai (joacă foarte serioasă în plan imediat), sau joaca de-a excelarea - țin de o solidă gândire arhaică, străveche, când era absolut vital să obții un loc de frunte în hoarda de primar: eventual la sediul „tatăl hoardei”.

Ce loc dețin eu în „hoarda literară”? Cred că, într-o vreme m-am lăsat și eu pradă ispitei de a fi în frunte ... La alegerile din 1990, am fost ales șeful secției de proză, București. Și m-am complăcut să fiu vreo trei mandate „tatăl” micro-hoardei prozatorilor din Asociația București (vreo 300 prozatori legitimați). În romanul *Tumul*, pe junii optzeciști îi numeam chiar „hoarda de aur a literaturii române”.

Dar, drept să spun, n-am grija competiției. Scriu elaborat, cu exigență, dar fără grija competiției. Mă bucur tare de performanțele altora, de parcă prin ele m-ar scuti pe mine de o trudă. Mă bucur că Svetoslav Basara (un sârb optzecist) a scris romanul subconștientului balcanic mai bine decât puteam s-o fac eu în *Păsările cerului*.

Și că Anton Donceev (bulgar șaptezecist) a scris *Cavalerul cărții de taină* - depozite din subconștientul creștin al Europei. Simt continuitate, nu competiție.

Știu bine, însă, ce loc am eu în ansamblul speței umane: un atom din cei șase miliarde. A-tom, pre grecește; in-dividus, pre latinește. Dotat cu (sau daruit cu) „gena mulțumirii”. Sunt o sumă de celule gânditoare; în continuitate bună cu alte celule gânditoare ale speței. Un episod (romănesc) din dorul materiei de a se povesti pe sine.

- Ce se întâmplă cu romanul românesc?

- Romanul românesc de azi este în formă. Se scrie prea lung, prea vălmașit, dar merge! Se scrie fluvial, dezgradit, dezlănat, mălos, - dar merge!

În fond, și ultimele succese internaționale: Naipaul (premiul Nobel) sau Arundhati Roy (premiul Booker) - sunt dezgradite, măloase, dar merg! (Nici o aluzie la faptul că, în latină, *mergere* înseamnă „a cufunda, a îneca” ...)

După ora poeziei, care se încheie cu Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Cartărescu, - vine ora prozei. Sau măcar minutul prozei. Vine cu Constantin Virgil Negoită, Mircea Săndulescu, Ardian-Christian Kuciuk, Dan Stanca, Marius Marian Șolea, Alexandru Ecovoiu, Marian Ilea, Cecilia Ștefănescu.

Și mai adaug doi autori, buni, dar nemediatizați, cvasiimolați: Indianista Oma Stănescu, prin romanul *Arșița Karmei* (1997) este la fel de frapantă ca belgianca „niponă” Amelie Nothomb, cu care are în comun o energie a demitizării Orientului.

Alexa Gavril Băle publica romanul etno-psihologic *America de dincolo de gard* (2003). Proza aceasta are un firesc, o acuratețe și o polifonie cum de la „Cuptorul de pâine” al lui Mircea Nedelciu eu n-am mai citit. Alexa Gavril Băle atestă și o mondializare a rurului carpatic - fără precedent în scrisul nostru, cred.

Uneori simt totuși o neadecvare (trecătoare?) între noi și veac, între noi și chemare. Nu-i vorba de diferența de viteză dintre plaivaz și computer (deja rezolvată de unii). Ci văd autori predestinați unei cărți mari care, însă, ard ca și „în trecut”, făcând în principal altceva, ca să subziste.

Oricum, „destinul de a fi scriitor”, sau de a da „the book of the century” are și un substrat tainic. Și, personal, singura certitudine pe care o am în privința rezultatului este bucuria lucrului la o carte. Restul se decide dincolo de noi.

- În încheiere, aș vrea să discutăm despre împlinire profesională. În ce constă împlinirea dvstră? În cărțile publicate (circa 25 de volume), sau în discipolii care urmează cercul dvstră de „stimulare mentală”? Sau în amândouă? Sunteți, evident, înainte de toate scriitorul Andru. Ați lasat cândva o catedră universitară - pentru a scrie, sau pentru o altă perspectivă de împlinire?

- Împlinirea profesională înseamnă pentru unii să devii bogat, pentru alții să devii vedetă. Este accepția populară a împlinirii, sau accepția sălbatică a împlinirii, după care suntem clasați, distribuiți în funcții, capatuiți ... Pentru mentalitatea sălbatică (generală azi) vedetele sunt mai grăitoare decât modelele. Vedetele sunt exhibate de masmedia, sunt mașini de făcut bani. Vedetismul se extinde, de la artiști la politicieni, pâna la clerici ... Am văzut un cleric care, foarte roditor în asceza lui, a fost împins ușurel pe panta vedetismului și a fost transformat într-o mașină de făcut bani la mănăstirea lui ... Marile vedete politice, mai ales, dar și artistice, fascinează mulțimile. Vedetele întorc spatele oamenilor, totuși oamenii le iubesc foarte tare, pentru că ele sunt un fel de reparator (iluzoriu) al frustrărilor imense, sunt o proiecție a setei universale de a țâșni din cenușul existenței ... Am lasat cândva catedra universitară pentru scris, dar mai ales pentru a trăi altfel. Să vorbim de împlinirea umană, - cea profesională fiind doar un aspect, un instrument de etapă. Adevărata împlinire o dă trecerea de la înrobitorii griji la eliberare; de la condiția nfericită la liniște; adică trecerea de la simțuri la duh; și aceasta este cu puțință chiar în vremea noastră.

- Domnule Vasile Andru, care este cartea care v-a chinut cel mai mult? Și care este cea pe care o iubiți cel mai mult?

- Scrierea unei cărți, oricât ar dura, oricâte înaripări sau înfrângeri ar presupune, nu te chinuie ci te înviază. Chiar când scrisul este un canon - adică devine ca un travaliu zilnic, ascetic, mortificator (văzut din afară) - eu îl resimt ca pe o șansă, ca pe o extatică mânăre dinlăuntru.

Dar înțeleg, bună doamnă Angela Băciu, ca ați vrut să întrebați: care-i cartea ce v-a chinuit dulce cel mai mult. Mult ca durată, mult ca intensitate.

Este romanul *Grădinile ascunse* (aparat recent). M-a chinuit dulce și mult: ca durată întâi. Romanul acesta are o vârstă notabilă. Are deja un curriculum! Intr-o formă embrionară, a fost schițat prin 1973, când eram asistent universitar la Suceava. Într-o formă structurată, capitولاتă, romanul s-a născut în 1984, la București: s-a născut în același an cu fiica mea, Tamara. De altfel, nașterea fiicei a dat un alt sens proiectului inițial. La început, această proză era un exercițiu de supraviețuire, în vremi siluitoare. După nașterea fiicei, s-a mai adăugat un sens: l-am simțit ca pe o poveste pentru ea, jucăria ei, zestrea ei.

Romanul acesta are subiect, intriga, are personaje, întâmplări. Este vorba de pașaniile unui om ajuns în „țara hazardului”, în țara dresajului total, în țara dictaturii perfecte, a dictaturii desăvârșite - la concurență cu Dumnezeu! aș zice.

În această „țară” (la început, un oraș: o Suceavă concentraționară; apoi extinsă la un continent, la o planetă!) - un om caută grădinile. Un om urmat de alți oameni. Un om cu statut antropologic enigmatic (ca noi toți) caută grădinile ascunse. Cititorul va vedea cum și unde le-ar găsi.

Am terminat cu regret acest roman. În sensul că scrisul la el devenise nu doar un „canon”, ci și „rația” de bucurie zilnică.

În 2004 am zis: Gata, îl public; și am angajat cu doua edituri apariția cărții. Dar am văzut ca nu-i gata; și l-am mai rescris de două ori, lucrând la el ceva mai intens în 2005. Dacă compar prima și ultima variantă, văd că, după decenii, din prima variantă au mai rămas circa 10 capitole (din cele 46 capitole ale cărții). Iar propozițiile rămase de atunci sunt parcă atavisme ... Cartea a apărut în aprilie 2006, la editura „Paralela 45”, chiar în săptămâna patimilor. Ziceam, având o oarecare tristețe că l-am terminat. Aș fi vrut să mai scriu la el, încă un an măcar ... Cred că scrisul la o carte nu are sfârșit. După cum omul nu este terminat, ci se află încă în lucru, în atelierul Creatorului. Dar, deși neterminat, omul „funcționează”. Cu toate suferințele lui, cu toate neroziile lui, cu toată cruzimea lui, cu toate dizabilitățile lui, omul „funcționează”. Dumnezeu îl lasă să funcționeze așa neterminat. Poate cu oarecare amuzare ... căci eu simt că Dumnezeu se amuza un pic de nevolnicia și infantilismul omului; dar El știe că a pus Legea în toți atomii omului și că Legea îl va îndrepta pe om, în timp ... Așa zicem și noi, când publicăm o carte: ar mai fi de lucru, dar s-o lăsăm să funcționeze așa neterminată și-n faza aceasta ... La, anu'ce vine, aș vrea să scriu o variantă restrânsă a „*Grădinilor*”. O variantă de circa 120 de pagini.

- „Grădinile ascunse” este alt gen decât romanul non-fiction, care s-a văzut că va este specific? Ce loc va avea acest roman în creația dvstră? Dar în peisajul literaturii de azi? Va răsturna

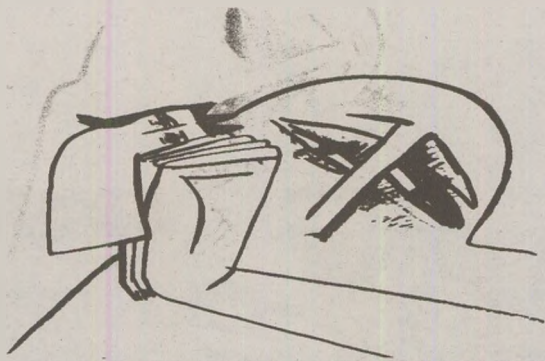

orange™

liniște! se caută Enescu

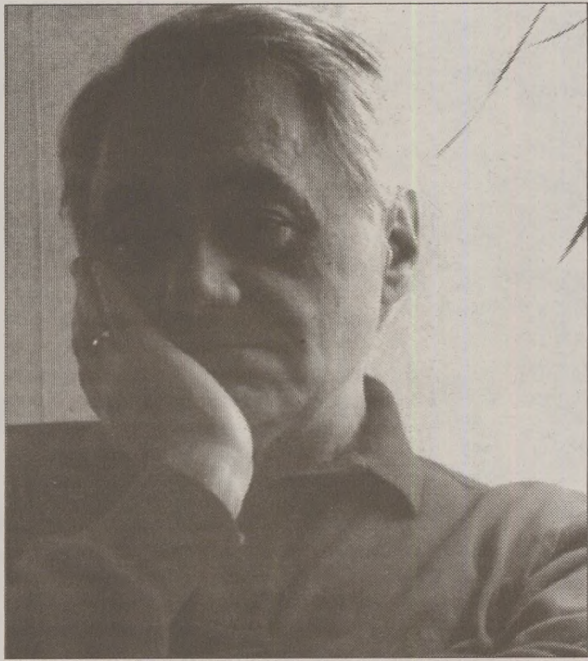
Dacă ești elev de liceu și ești virtuoz la un instrument de suflat, cu corzi sau la pian, participă la cea de-a doua ediție a concursului Se caută Enescu și poți câștiga unul dintre cele 3 premii de 5000 de euro.

Trimite demo-ul și formularul de înscriere la adresa Orange România, bd. Lascăr Catargiu, nr. 51-53, sector 1, București, cu mențiunea "pentru concursul Se caută Enescu", până la 30 aprilie. Finala va avea loc pe 20 octombrie, în Sibiu și se va încheia cu un concert de gală susținut de câștigători împreună cu Orchestra Filarmonicii din Sibiu. Pentru mai multe detalii intră pe www.auditie.ro.

... Răsfoiesc, citesc, recitesc volumele, subțiri, ale unor foști colegi de liceu. De pe ultima copertă mă privesc bărbați cărunți sau cu părul alb.

literatură

Paul Diaconescu

Din Carnetul unui Pierde-Tară

o doamnă blond vopsită care garează lângă Mercedes. Între 50-60, bine și cu gust îmbrăcată, n-are deloc aer de gitană/ magrebină, îi cunoaște pe toți și intră în casa de pe colț cu două etaje și magazine la parter, aflată în renovare de sus și până jos. Înțeleg că e vorba de o viitoare mustoasă afacere lansată în această clădire. „Spaniolul” salută și oprește toate mașinile scumpe care trec prin dreptul lui. Apoi intră și el în aceeași clădire. Simt că toți cei ce intră în piața se cunosc între ei. Și mă cuprinde o vagă neliniște și dorința de a pleca mai repede de aici.

De unde această suspiciune, această insidioasă teamă? Și, deodată, realizez că, după 30 de ani de viață trăită „afară”, am rămas, totuși, „înăuntru”.

maștera.

Și atunci... Poate de aceea scriu și vreau – din ce vanitate (sau disperare) a vârstei? – să public asemenea scurte și neînsemnate texte.

Băjenarii

BĂJENAR, bajenari s.m. Persoană care își parasea vremelnice casa, provincia sau patria din pricina invaziilor dușmane, a persecuțiilor politice sau a asupririi. / *Vă bejănar*, *bejenar* s.m./ Definiție din DEX, 1984.

Așadar, în 1984 *bajenarul* nu mai exista. Era doar o amintire, un termen atestat în hrisoave și cărți vechi. căci în „epoca de aur” nimeni nu mai era silit la bejenie.

...Mă aflu cu Carol la Perthus, ultima trecătoare din Pirinei înainte de plonjonul lor în Mediterana. La câțiva pași, frontiera: un soi de chioșc ridicol și obsolet prin care suflă vântul. Perthus: o stradă strivită între pereții muntelui, ticsită de magazine. E unul din puținele locuri din Europa în care se mai pot găsi țigări, cosmetice și băuturi la prețuri ceva mai ieftine. Printre zecile de magazine, „Sardana” e singurul care mai păstrează tradiția reclamei - „sufletul comerțului” – de odinioară: aperitivul e pe gustate! O feliuță de salată ori de afumătură, o fărâmă de *manchego*, brânză de capră și de oaie, o îmbucătură de *pită*, ca prin Ardeal, și un pahărel cât degetul din vinurile de pe ambii versanți ai Pirineiilor. Pe trei pereți, butoaie mari, pe suporturi înalte, cu canea metalică și etichetă cu litere de-o șchioapă: Malaga, Muscat, Porto, Madeira și alte, neștiute de noi, vinuri tari. E toamnă târzie, afară s-a întunecat și, deodată, ciulim urechea: *vorbă românească!* Un bărbat mai în vârstă, celălalt tânăr, șoferul și schimbul său, tată și fiu. Microbuzul așteaptă afară, plin cu „câșunari” veniți din Portugalia, după ultima recoltă. Când Carol află că cei doi sunt reșițeni, începe să pună întrebări, evocă amintiri, persoane, nume, fața i s-a luminat, ochii i strălucesc, e fericit. Într-un târziu, mă uit la ceas. O dată de două ori, de trei ori. Dar Carol, neamțul nostru bănățean devenit bavarez fără voie, povestește de una, întreabă de alta, cu voluptatea regăsită a suetei, și nu se mai poate despărți de reșițenii lui, care, din vorbă-n vorbă, au ajuns la al șaselea butoi.

Carol, din tată-n fiu trăitor la Anina, fost tehnician la Reșița, are o nepoțică, bavareză get-beget, pe care o cheamă Anina. ■

Păcatul

Citesc ultimul capitol din *Dunărea* lui Claudio Magris: Delta, ghiolurile, Sf. Gheorghe, Sulina... Și, deodată, mă simt chemat irezistibil! de acea plajă nesfârșită, în fața unei mări galbene, sub ultima dogoară a verii – era septembrie –, de buzele arse de dorință ale fetei preotului, de părul ei lung și negru ca smoala topită în cazanele ladului... ș.a.m.d. Dar „mai departe” n-a mai fost. Doar amintirea și regretul – și **păcatul** – neimplinirii.

Frica

La clinica din N., rezerva 275, Marie S. Pe culoar o soră ne spune că doarme, dar că putem intra. Deschidem ușa cu grija, fără zgomot. Ne întâmpină fata ei. Pe un pat scund, de campanie, doarme Pierre, soțul Mariei. Îi văd doar picioarele încălțate în pantofi de casă. Sus, în patul înalt, pe roți, Marie zace cu fața ușor înclinată spre fereastră, umărul și brațul peste plapumă. Slabă, un schelet cu gura deschisă. Re trăiesc ultimele zile, ultimele ore ale Mamei.

Dar... Nici ea, nici soțul ei nu vor să știe ori să înțeleagă ce li se întâmplă! Sunt convinși că, dacă nu mâine, atunci poimăine vor reveni acasă, că boala va da înapoi, că... Oare, într-adevăr, nu văd, nu înțeleg ceea ce se poate atât de ușor citi în ochii fiicei lor, pe fețele surorilor, ale medicilor?! Oare iluzia, minciuna pot fi mai puternice decât inteligența, rațiunea, logica; ba chiar mai tari decât cele cinci simțuri, decât suferința și durerea?! Nu cumva în spatele acestui mister se află Frica?

Ieșind din rezerva 275 mă gândesc la fostul meu prieten, Jean M., comunistul condamnat la moarte într-un lagăr nazist și salvat, ca prin minune, în ceasul al 12-lea. Poate că tot-o frică, frica de moartea spirituală, l-a împiedicat, până în ultima clipă a vieții, să vadă adevărul și să se desprindă de iluzia în care trăise. Comparația e șubredă, dar simt că o anume asemănare există între aceste mecanisme, aceste procese atât de complicate, de profunde și de subtile ale auto-misticării.

„Înăuntru”

Piața la Perpignan în cartierul vechi. Obor și talcioc la un loc. Un Mercedes negru, sport, ultimul tip, oprește pe pasajul zebraț. Coboară un brunet cu barbă stufoasă. Trei indivizi vin să-l salute. După câteva minute, în fața lui și în dublu fir, oprește un vechi, șifonat VW cu prefixul GE (Gerona), din care coboară un tip la fel de bine îmbrăcat, ochelari fără ramă, alură de intelectual. Intră în vorbă cu „mercedesul”, vin și ceilalți să-i strângă mâna. Noul venit pare să aibă cel puțin același grad ca primul. Apoi, un Renault nou-nouț oprește în dreptul lor, în triplu fir. Coboară un *costume-cravate*, stofă fină, bleumarin cu dungulițe albe, discrete. Scurt conclav. Toți poartă pantofi scumpi, italienesci. Enfin, apare și

Disperarea

Cum să stașânești disperarea? Prins de ea, ca în ochiul unui ciclon, în această circulară, răsucită angoasă a sfârșitului fără glorie, moarte subită înainte de termen, terminus absurd, înainte de minimul bilanț, înainte de cea mai neînsemnată reușită = *disperare absolută*. Ce poate fi mai crud, mai brutal, mai inuman? Și atunci?

...Răsfoiesc, citesc, recitesc volumele, subțiri, ale unor foști colegi de liceu. De pe ultima copertă mă privesc bărbați cărunți sau cu părul alb, din prezentarea de sub portret aflu că e prima lor carte tipărită. Și-mi amintesc: aveau notele cele mai bune la română, publicau versuri în gazeta de perete, ba chiar și în foaia județeană, erau micii noștri eroi, ai clasei, ai anului, ai școlii. Apoi, viața-neviața i-a trimis în locuri îndepărtate, i-a împins la margine, i-a obligat să facă meserii nedorite, să *trăiască*.

Citesc, recitesc cărțile lor și nu-i recunosc. În ele recunosc, însă, *disperarea*. Disperarea de a face, totuși, *ceva*. De a recupera, totuși, ceva din viața lor furată. De a lăsa ceva, în speranța că amintirea lor va rămâne, în ciuda tinereții și maturității anihilate de vremuri potrivnice. Din păcate, senectutea nu ne reușește întotdeauna. Senectutea cade, uneori, în derizoriu, în exces sau, chiar, în grotesc. Istoria nu ne iartă. Istoria e mai puternică, mai crudă, mai perfidă decât ne putem închipui. Trăim prea puțin pentru a ne măsura cu ea. Și-atunci... Disperarea ne face să încercăm imposibilul, să forțăm limitele, să vrem, să încercăm reabilitarea inteligenței, vocației, talentului detumate de o Istorie

Publicitate

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

Înainte de a vedea o țară sau un oraș străin, spre care merg pentru prima dată, am despre ele o imagine destul de precisă, de tipul reproducerii într-un album de artă.

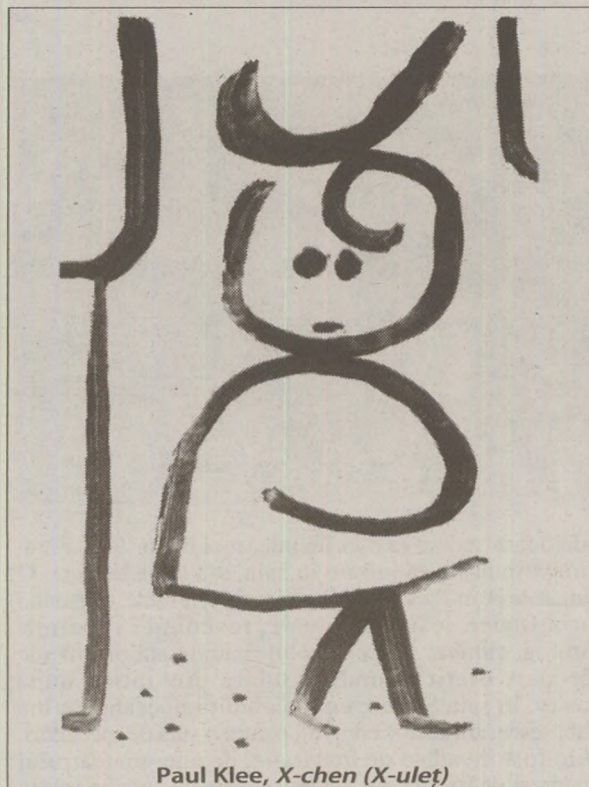
l i t e r a t u r ă

Ioana Părvulescu

CRONICA OPTIMISTEI

Țări în original

Paul Klee, X-chen (X-uleț)

Primul album de artă pe care l-am răsfoit, o istorie a picturii, se numea *From Giotto to Cézanne*, iar faptul că numele tablourilor erau în engleză n-avea importanță, din moment ce nu le citeam. Privirea era, la vârsta aceea, mai puternică decât imaginația și nu simțeam nevoia de cuvinte. Dacă tablourile se pot învăța pe dinafară, ca poeziile, tot privindu-le în albumul meu, de la chipurile lui Giotto, mai toate îndurerate, toate curate, până la „Jucătorii de cărți” ai lui Cézanne cu care, parcă, se încheia seria, atunci, eu una le învățasem ca pe apă. Tocmai din cauza asta când, la Musée d’Orsay, am văzut pe viu „Jucătorii de cărți”, împreună cu alte tablouri pe care credeam că le știu perfect și despre care aveam o imagine de-a gata, uimirea mea a fost maximă. Oricât de bune ar fi reproducerile, și chiar dacă, alături, ți se dau detalii mărite, când vezi tabloul privirile-ți tresar, atât de nou e spectacolul din rama. Începând de la dimensiune, pe care niciodată nu ți-o închipui corect, chiar dacă albumele o dau în cifre precise. Gioconda mi s-a părut, de pildă, mică, în comparație cu importanța pe care i-o dadusem și pe care, inconștient, o traduceam și în dimensiuni. Practic nici un tablou din copiile de album păstrate în memorie nu are, până la întâlnirea cu el în realitate, dimensiunile, culorile și aspectul pe care i le atribui, așa cum nici un scriitor nu prea seamănă cu imaginea pe care ți-o faci despre el citindu-i cărțile. Amănuntele din picturile lui Dali, care nu e dintre favoriții mei, sau cele din pictura lui Bruegel cel Bătrân, care e, dispar undeva în neantul paginii de album și ies la iveală ca-n scamatoriile iluzionistilor atunci când te afli față-n față cu tabloul. Picasso din albume nu mă entuziasma, dar în realitate m-a prins ca-ntr-o plasă. Și mai e un lucru important: nici măcar o singură dată reproducerea n-a câștigat în fața tabloului, deși, teoretic, cazul poate fi dat ca posibil.

Înainte de a vedea o țară sau un oraș străin, spre care merg pentru prima dată, am despre ele o imagine destul de precisă, de tipul reproducerii într-un album de artă. Știu culori, știu fundalul și mi s-au povestit atât de bine detalii de viață mărite, de parcă le-aș fi trait eu însămi. Totul completat cu clișee cinematografice. Și, exact ca-n cazul picturilor, întotdeauna realitatea a fost *altfel*, aproape de nerecunoscut și a avut de obicei câștig de cauză în fața albumului mental. Dar, cum descrierile de peisaje, fie ele și citadine, sunt mai degrabă plicticoase, deși ochiul se bucura de ele, prefer să povestesc câteva întâmplări *cu oameni* din călătoriile mele prin țări străine.

În fiecare an, primesc din Germania, în primele zile din ianuarie, o carte poștală-calendar, cu un coșar. Pe coșar îl cunosc. E un prieten. L-am întâlnit la începutul anilor '90, cu prilejul unei „săptămâni culturale” românești, ținută într-un târgușor de lângă München. Eram la o festivitate oficială, când a intrat în vorbă cu mine o pereche de tineri pe care, în sinea mea, am inclus-o imediat în categoria *studenți*. Erau nu numai educați și îmbrăcați cu gust, dar aveau și acea disponibilitate sufletească pe care, în genere, o au studenții occidentali. Din tot ce-am vorbit mi-am dat seama că erau bine informați în toate domeniile, că gândeau frumos și, mai ales, că erau extrem de calzi și de omenoși. Se purtau

ca niște rude draguțe. El, cu mult umor și bun ca pâinea caldă, ea, de o receptivitate rară, cu o limbă franceză bunicică și o engleză acceptabilă. Nu mică mi-a fost mirarea când, întrebându-i cu ce se ocupă, am aflat că el e *Kaminfeger*, coșar, iar ea casnică, și că au trei copii. Credeam că nu înțeleg bine (în copilăria mea termenul era *Kaminkehrer*) și am cerut lămuriri suplimentare în legătură cu meseria în cauză. E omul ăla pe care dacă pui mâna îți aduce noroc, m-a lămurit el. Am vorbit apoi, la ei acasă – o casă decentă – despre tot ce se poate: despre cărți și despre mituri fondatoare, despre naști și despre comuniști, cu întrebări incomode și răspunsuri deschise, despre viața de familie și despre meserii, despre prieteni și despre Germania, și despre România. (Am martori că nu exagerez: pe poeta Ioana Ieronim și pe istoricul Victor Neuman). Domnul și doamna coșar au început să lucreze la calculator înaintea mea și păstrăm legătura și prin e-mail. Mi-au vizitat familia, la Brașov. Am aflat de la alții că meseria asta e foarte respectată în Germania și concurența e mare. Mai nou, pe cartea poștală pe care o primesc de Anul Nou sunt trei coșari: tatăl și cei doi fii care, după examene la care se tocește serios, au izbutit să păstreze tradiția familiei. Uniformele lor nu sunt la fel: tatăl are două rânduri de nasturi și un joben, juniorii, un singur rând de nasturi și niște tichii. Și, nu știu de ce, deși am, între nemți, prieteni și cunoștințe din cele mai diverse medii, familia de coșari dintr-un târgușor oarecare, a rămas pentru mine tabloul original al Germaniei de azi.

Despre Italia, albumul meu interior păstra imagini din filmele cu mafioți sau măcar cu *ascalzoni*. Pe italienii care nu intră în aceste categorii, pe cei cumsecade, mi-i imaginam doar certăreți și uituci, ca toți sudicii. Singura imagine pe care n-am crezut-o, considerând-o clișeu, e a italianului care cântă pe stradă, în fața casei sau a prăvălioarei lui. Or, tocmai asta a fost cea pe care am

găsit-o confirmată întocmai. Iar italianul obișnuit mi s-a părut civilizată și corect, atât cel care merge cu autobuzul, cât și cel mai înstărit. Într-o excursie din 1999 de la Roma, un vânzător de ziare și de ilustrate m-a făcut să văd ceva din tabloul adevărat. Chioșcul lui se afla la vreo șapte-opt minute de Fontana di Trevi. L-am cerut 3 cartoline și l-am rugat să-mi dea restul în monede, ca să le arunc în fântână, în gestul ritual care, se zice, te aduce înapoi în cetatea eternă. N-a fost de acord să arunc 500 de lire, spunând că „e molto” și mi-a dat mai mărunț. Am plecat și, în apropierea fântânii, cineva îmi întinde niște cartonase. Părea să fie vreo reclamă. Nu, erau cartolinele pe care le uitasem pe tejghea. Vânzătorul a fugit în urma mea pe drumul ticsit de turiști, mi-a dat fără o vorbă ce cumpărasem și a dispărut. Dacă am apreciat gestul e pentru că era vorba de o sumă derizorie, una pentru care îți zici că nu merită să faci un efort sau că păgubașul se va întoarce și nu trebuie să lași în vremea asta chioșcul gol. M-am întrebat sincer dacă eu aș fi făcut așa ceva. Răspunsul – simplu – e: nu. Întorcându-mă în alt an la Roma (fiindcă gestul ritual a avut efect!), am uitat cadourile pe care le cumpărasem pentru colegii de la *România literară* într-o pizzerie și le-am găsit două ore mai târziu, neatinsse, supravegheate de ochiul vigilent al chelnerului. Mi le-a dat înapoi cu prietenoasă presupunere că aș fi îndrăgostită. Vânzătorul de la chioșc și băiatul de pizzerie au devenit talismanele mele romane.

În fine, o ultima întâmplare cu oameni de pe stradă din Elveția. Aici prima vizită, din 1997, a fost complet ratată, deși mă așteptam să dau de o țară ca un ceas elvețian. Toate mi-au mers pe dos, începând de la aeroport, când mi-am găsit bagajul deschis și risipit pe jos și până la restul care mi se dădea greșit în magazine sau la pachetul de ceai pe care l-am cumpărat, cu termenul de garanție tăiat discret cu foarfeca, de pe eticheta rămasă asimetrică. Dar o întâmplare cu deosebire neplăcută a fost când, întrebând o doamnă, pe stradă, cum se procedează cu un automat de timbre cu care nu mă descurcam, mi-a răspuns rece: „Scrie acolo!” și s-a îndepărtat fără alt comentariu. A trebuit să treacă timp ca să-i acord circumstanțe atenuante și să-mi zic că, poate, femeia nu trimitea scrisori și, din orgoliu, nu voia să recunoască față de o străină că nu știe nici ea. Însă la a doua vizită, după aproape zece ani, ca-ntr-o poveste pedagogică, întâmplările rele din prima au fost, rând pe rând, bifate în cheie pozitivă. În avion prima, apoi în magazine, apoi – și doar la asta mă opresc – în fața automatului de timbre. Nici de data asta nu m-am descurcat, deși, vorba doamnei, am citit cu atenție instrucțiunile. Am pus bănuțul, dar timbrul n-a vrut să se arate. Atunci s-a apropiat de mine un localnic – părea un funcționar aflat în pauza de masă – și mi-a cerut permisiunea să mă ajute. Și-a scos ochelarii, a citit, a apăsat pe butoane, n-a izbutit, a scos o monedă din propriul buzunar, a refăcut mișcările și, minune, au apărut două timbre. Mi le-a dat mie pe amândouă. Și mi-a plăcut: pe chip i se citea, pur și simplu, bucuria că a ajutat pe cineva.

Familia coșarului neamț, vânzătorul de ziare italian, băiatul de la pizzerie și omul cu timbrele sunt tablourile originale ale unor țări pe care le ținusem în albumul cu reproduceri și prejudecați, rămas, pentru multe locuri din lume, încă plin. Până la proba contrarie. ■

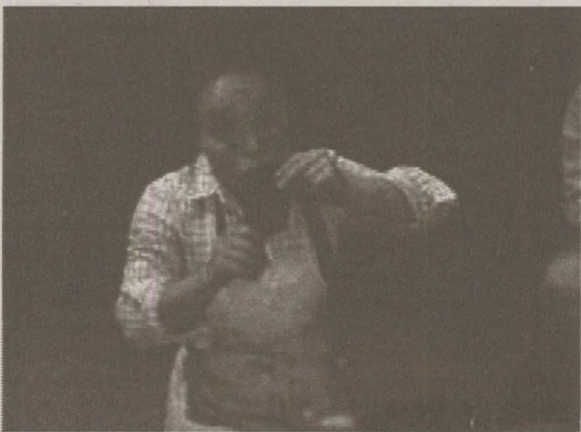

Am căutat casa unde tanti Elvira a învățat atâtea fete să aducă fericire bărbaților, am privit Dunărea de pe faleză și am simțit umbra Chirei Chiralina și foșnetul fustelor ei...

a r t e

Unsprezece povești

Si cu a mea, douăsprezece. Am plecat la Brăila ca să văd un spectacol de la Chișinău. Am plecat pe o ploaie apocaliptică. Înainte apă, înapoi, apă, peste mașina, apă, în creier apă, suflet intrat la apă, peste tot apă. O atracție, ce mai fărâș am descifrat-o, precum și promisiunea făcută m-au determinat să merg pînă la capăt. Adică, pînă la Brăila cea încărcată de iubire, amintiri magice. De plimbările cu prietenii mei pe strada Regală, unde am intuit aerul burghezii de altădată – a confirmat și Dimi – și am suferit teribil că, astăzi, casele cu arhitectura unică sînt parcă anume lasate să moară, la Biserica grecească unde am primit, miraculos, apa de la Izvorul Tămăduirii. Am căutat casa unde tanti Elvira a învățat atâtea fete să aducă fericire bărbaților, am privit Dunărea de pe faleză și am simțit umbra Chirei Chiralina și foșnetul fustelor ei, am rîs, ne-am privit în ochi și ne-am înțeles să nu ne pierdem speranța, ne-am bucurat de orele în care am știut să fim împreună. Frumos. Amintirile acestea m-au ridicat puțin deasupra potopului. Mi-au readus umorul, mi-au dat simțul detașării și m-au ajutat, știu sigur, să ajung cu bine la Brăila. Și la Teatrul „Maria Filotti”, fost Regal. Aici, am senzația, întotdeauna, că intru în vis, într-o poveste. Holul monumental, foaierele, scara impozantă, proporțiile și echilibrul lor, cupola- vitraliu, superb, care mă face, mereu, să-mi ridic capul, să privesc Înaltul. Și, deloc în ultimul rînd, tabloul, halucinant, al lui Ștefan Câlția, din biroul directoarei Veronica Dobrin. Un om de teatru cu totul special, pe care l-am descoperit în ani, cu discreție, de care m-am atașat. Cu discreție. Pentru că iubeste, necondiționat, acest loc, pentru că simte, adînc, nebulia teatrului, și face, pentru asta, orice.

Înainte să merg, seara, la spectacolul *Povești de familie* de Biljana Srbljanovic, am rătăcit prin oraș. Atmosfera unui mister omniprezent mă urmărește peste tot. Mă însoțește pe acolo pe unde încerc să văd nevăzutul, să înțeleg de neînțelesul, să-mi imaginez viermuiala de altădată, acel du-te vino de pe Dunăre, din port, din suflete, amestecul de aristocrație și negustorie, de gesturi mari, filantropice, de matrapazlicuri, de misterul pe care apa, însăși, îl proiectează în jur. De aceea, aproape că nu m-am mirat prea tare – deși, nu mi s-a mai întîmplat

niciodată așa ceva nici înainte, nici după '90 – cînd, pregătindu-ne să intrăm în sală, s-a stins lumina. O jumătate de oră am văzut siluete, umbre, liniștite, călătorind prin foaiere, ieșind în ploaie, revenind în spațiul-prolog, cumva, al spectacolului, unde am primit suc de mere oferit cu multă căldură. Am intrat, după aceea, în sala Studio, un loc gîndit impecabil de Ina Isbașescu, arhitect-scenograf, pentru o sută de spectatori. Am fost invadată de inspirație, de energia teatrului încărcat de har, de dar, de intimitatea pe care un spațiu îl are, îl oferă. Sau nu. Orice ai face. Înclinația amfiteatrului și dispunerea gradinelor adună, ab initio, vibrația unui act teatral.

Povești de familie, un text puternic al Biljanei Srbljanovic. O piesă care a stîmțit vîlvă, încă de cînd a fost scrisă în 1998, care a fost tradusă, montată, analizată, mai peste tot, premiată. Opțiunea regizorului Mihai Fusu să o pună în scenă la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău. Marea mea bucurie să văd acest spectacol aproape perfect. Mă gîndeam că, în același timp, în alt colț de lume, la Theatre du Soleil se juca același text, regizat de Myriam Azencot, una dintre actrițele-acompaniatoare ale Arianei Mnouchkine. Teatrul este dincolo de frontierele, strîmte, în care, de regulă, îl obligăm să se situeze. Iar dinamica lui trebuie studiată în raport cu libertatea circulației ideilor și nu doar în funcție de prea conjuncturale situații.

În fața noastră, un gard înalt, de sîrmă. Un gard care desparte realitatea de convenție, care îi ține prizonieri pe protagoniștii autoarei în societatea suprasaturată de violență, de ură, de gesturi limită, reprobabile, perverse, societatea lui Milosevic și a războiului aberant, lumea, de fapt, în care pendulam și noi, în orice colț de lume. Violenta a devenit o stare aproape ubicua, un dat, un fel de fatalitate. Dincolo de gard, un loc de joacă banal, cu elemente uitate parcă pe acolo. Un loc în prelungirea existenței și a trupurilor noastre rostuite pe gradene, un loc pe care aș putea să-l ating, dar o face el mai întîi. Un loc nicicum, cenușiu, în care cei patru copii – interpretați remarcabil – împrumută tot de la părinții lor. Pantofii cu tonul scandalurilor, nevoia continuă de a călca pe cap pe cineva, de a mînca, de a scuipa, de a rîni. O punere în pagină, vizual vorbind, cu miză ce-i aparține scenografului Victor Gruşevan. Tulburător este cum această autoare, născută la Belgrad, în 1970, care a trăit în plin epoca Milosevic, care s-a opus continuu și vehement, care n-a plecat din țara ei, deși a avut ocazia, nici pe perioada bombardamentelor, s-a salvat prin umor. Chiar și acela negru. Și *Trilogia belgradeană*, dar mai ales acest text, dur, au în scriitura cheia unui soi de umor care face, fie și pentru

cîteva minute, insuportabilul digerabil. Care are un ton uman consistent și care dă naștere unei distanțări, decisive și în artă, și în viață. În unsprezece povești, în unsprezece tablouri, patru copii imită ce văd. Imită viața de zi cu zi a părinților și felul în care o trăiesc. Batjocorind, batjocorindu-se, avînd o voluptate incredibilă pentru forme și forme ale violenței primare, primitive, de joasă speță, în care își înecă existența, relațiile, cuvîntul, condamnînd-o la orori și variate ipostaze ale agresiunii. „De-a mama și de-a tata”, de-a uritul și dezumanizantul, pătruns pînă în prăselele unui joc de puști din care inocența a fost dată afară.

Emoționant este să și vezi un spectacol puternic pe acest text (mai puțin finalul, nu foarte izbutit nici în piesă, nici pe scenă). Regizorul Mihai Fusu a lucrat cu actorii, tineri, la o intensitate și la un tip de tensiune cum rar găsești pe scene. Fără ostentații, fără demonstrații, fără ipocrizie. Sub semnul simplității și al profunzimilor. Sub acest semn descoperi cîteva actori remarcabili, provocați și modelați cu har de regizorul lor. Nu știu, mi s-a părut, însă, că ei toți formează o echipă, că se continuă, într-un fel, munca de laborator, de studiu din școală, acea relație profesor-student în care, dacă există încredere și nebulie, se merge, cu credința, pînă la capăt. Intuiesc asta, deși sînt la începutul unui drum atît de greu și de complicat. Moderni, flexibili, cu o energie bine dirijată, cu elemente de tehnică perfect însușite, cîteva dintre actorii fac, prin interpretarea lor, bijuterii miniaturale. Nu am văzut de mult disponibilitatea unei actrițe cum este Luminița Jăcu în Milena. Atîta modernitate, atîta școală, atîta ardere și măsură, totodată, tonuri diferite, mod de a rosti diferit în funcție de partener și de personajul acestuia, cum privește, cum tace, cum trece jocul ei prin orice fel de gard, de judecată sau prejudecată, mărturisesc că m-a atins foarte tare. În altă direcție, Snejana Puică-Nadejda, copilul-cîine din spectacol, cu o expresivitate accentuată, încărcată de zeci de sensuri, consistente, fixate numai în forța privirii, a atitudinilor, fără să rostească nici un cuvînt. Părînd că spune atîtea.

Povești de familie a lui Mihai Fusu de la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău vorbește sincer și emoționant despre performanța în teatru, despre implicare și modestie, despre ororile înfăptuite de om pretutindeni. Un spectacol vibrant, puternic, un spectacol cu miză, în care se simte o școală solidă de teatru, se simte smerenie și o neliniște tușantă a creatorilor. ■

Teatrul Național „Mihai Eminescu” Chișinău: *Povești de familie* de Biljana Srbljanovic. Traducere: Ioana Flora. Regia: Mihai Fusu. Scenografia: Victor Gruşevan. Concepția muzicală: Alexandru Târșu. Distribuția: Leo Rudenco, Luminița Jăcu, Ghenadie Gâlca, Snejana Puică.

ncercarea de a realiza o frescă a culiselor politice românești rămîne la jumătatea drumului, în cîteva momente și schițe regizorul a prins, totuși, esența democrației neaoșe, care aduce cu ceva între parfumul de mititei și cel de lupanar.

a r t e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

Ticăloșii și România „care este” ...

Există un soi de exuberanță a spectatorului scontată de regizor și care se bazează pe suprapunerea afectelor, ce se petrece în filmul lui Șerban Marinescu este de actualitatea TV, așa că spectatorul poate întinde mîna, să pipăie și să urle: România! (care este!).

Cu alte cuvinte, asistăm la un clasic șmen mioritic, Magnatul, Dandu Patricianu este jucat admirabil de Dorel Vișan specializat în roluri de senator (vezi *Senatorul melcilor*) sau polițist, categoria grea Bumbesti-Livezeni, Agnita-Botorca, anii '50, Stalin și cu Dej bagă spaima în burgheji etc. – vezi, *Cel mai iubit dintre pămînteni* (1992), unde face un rol excelent – și nicidecum în *stand-up comedy*-ul de Dabuleni al *Vacanței mari* cu Garcea pe post de Animal Plan(e)t. Cum spuneam, șmenarul *en titre* așteaptă de la senatorii, deputații aflați la putere și mai ales de la premier în partidul căruia a pompat bani în campania electorală să-i servească cu legea importurilor. Adică să-și scoată banii investiți ca în orice afacere capitalistă serioasă, fără iz de fiscalitate excesivă că nu ajută la digestie. Numai că, educat la școala vieții pe plaiul strămoșesc, magnatul cotizează și la partidul de opoziție, care la o adică, mă înțelegi, monșer, dacă vine la putere... Premierul, (Horațiu Mălăele), un tip care joacă tare, nu știe de glumă și-i reteză fondurile și în chip samavolnic îl trece scurt, vreo 24 de ore, și pe la pîmaie pe corupt, și ca să se dregă îl invită și la vînătoare. Aici vă puteți certa care-i care, Băsescu sau Năstase. Premierul are un contracandidat, se pare serios, în persoana Generalului (Răzvan Vasilescu). Generalul mi-a adus

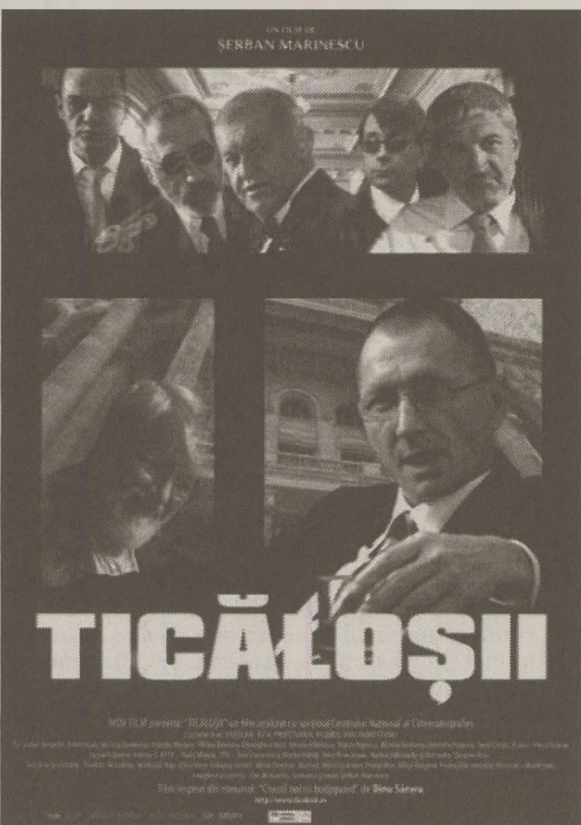
aminte de romanele sud-americane – și în particular de generalul Chelaru – cu dictatori obosiți, onctuoși, care-și prepara adversarii cu grijă asezându-le momițele cu picana (cleștele electric). În plus, purta în film niște ochelari cu lentile fumurii și o nebarbierire virilă à la ex-senatorul Bivolaru, încît am regretat că nu fuma trabucuri cubaneze. Generalul este decis să-l bage pe premier în opoziție, așa că premierul îl bagă-n mormînt cu pretextul unei vînători la care participă și victime și călăi, sau *in corpore* toți ticăloșii, de unde i se trage și generalului: o fereastră de la un castel de vînătoare. *C'est la vie*. În tot acest cuib de ticăloși se află unul mai moderat, pe numele lui fantasmagoric de roman al anilor '60, Didi Sfiosu (Ștefan Iordache) – dacă studiem puțin cognomenul iese de un Dan Iosif –, consilier prezidențial, un păcătos, dar cu suflet mare de român sau România Mare și pe care, aproape la fiecare replică ironică, Magnatul aruncă cite un pahar de vin. Asta am înțeles-o mai puțin, dat fiind că personajul, în final, pare să fie singurul cu ceva demnitate sau cel puțin afect. Finalul o dă cu oiștea în gard, melodramatic ca o curcă beată la barieră care deși vine trenul nu știe pe unde s-o ia. Didi, care a participat la revoluția din Decembrie, fără să știe că-i lovitură de stat – are și pistol, și o clipă, o clipă doar, am crezut că-i comisarul Moldovan –, care i-a făcut oameni pe toți, cătrănit rău pe rezolvarea singeroasă, în stil rusc, a diferendelor ideologice, de program de guvernare, face o înmormîntare Revoluției la groapa de gunoi Glina, precum Candiano Republicii de la Ploiești, în timp ce Nelu Ploieșteanu îi zice de inimă albastră: „Haida, haida de trei ori/ Să-i miroasă gura-flori”. Filmul se încheie cu o cruce pe o culme, un fel de crucea mamii lor... Doamne Iartă-mă!

În tot acest timp, filmul este cam așa: baronii, greii de partide și oneroși oameni de afaceri se înțîlnesc la fieful lor sau al altora, la restaurantul partidului unde sunt primiți nu cu pîine și sare, ci cu tradiționalul caviar și somon fumé, cu lăutari lelițo și cu folkști, noaptea veseli, ziua triști. Îi puteți asculta pe Nelu Ploieșteanu cu care Gheorghe Dinică a mai cîntat, precum Ștefan Iordache cu Sanda Ladoși, pe George Vintilă, ex Phoenix, care renaște din propria cenușă ca pasarea cu apetit pentru autodafe și între toate cele, la comandă un tango de corazon, cum ordonă nea Didi Sfiosu. Iar cînd e discuția mai aprinsă pe chestiune de doctrină financiară sau de finețuri ciocoiești, Vintilă o bagă pe-aia cu „Un' te duci tu mielule?” și unde se dovedește că mielul este infinit mai politicos decît țapii care stau la masă pentru că cîntecul se termină cu „Dumneavoastră Domnule”. În rest, luați un CD cu Nelu Ploieșteanu că pe Vintilă îl cunoașteți și veți vedea că repertoriul îl găsiți în film. Muzica face un contrapunct reușit cu treburile diplomaticești și politichia românească de centru comunal sau divizia D la fotbal, iar conclavul lui Ali Baba și cei patruzeci de ticăloși este delectat la maxim cu sugestivul „La Chilia-n port” al lui Nelu sau melodia „M-a făcut mama oltean”. Și ca totul să fie ca la carte, nu lipsesc balerinele și alte femei frumoase cărora li se aduc omagiile și li se prezintă în chip de spectacol de varieteu politic fuduliile bărbaților care și le cîntăresc voios între o înjurătură și o porcărie strecurată printre distinse limbi de linoleum. Am auzit în film fraze din repertoriul belcantoului nostru filipinez, care ar fi trebuit să mă cutremure și care m-au plictisit cu adevărurile lor revelate de pe vremea lui Burebista: „Nu-mi mai place democrația”, „Să ne ferească Dumnezeu să ne mîncăm între noi”, „Sunt cel mai curat om din România”, „legislație confuză și permisivă”, „Domnule președinte trebuie să oprim războiul”, „Sînt pentru arestarea celor care au jefuit țara”, „românului dacă nu-i dai picioare în cur, nu face un pas”,

„banul stă la temelia oricărui destin”, „dacă nu merge cu parul, încearcă cu funia de mătase”, „în politică toată lumea are la mîna pe toată lumea”, „cătusele astea sunt ale guvernului”, „sunt capitalist” etc. Regizorul mai încearcă și ceva de Reality Show din care iese din păcate (s)karaokele authon; pe ecran apar faimoșii Dan Diaconescu de la OTV și Radu Moraru, „Nașul” de la BITV, ce mai, lume bună. Se servește și DNA și Parchetul Național Anticorupție și la mulți ani etc. Există și locuri în care regizorul a avut fler, spre exemplu, distribuirea lui Horațiu Mălăele, un excelent actor de comedie – sper ca prin asta să nu-l jignesc –, în rolul eminenței cenușii, a premierului, fără faciesul crispat al lui Tăriceanu la care se face aluzie, cu net mai multă siguranță decît primul motociclist al țării și cu un machiavelism principal. Răzvan Vasilescu face un rol reușit de nevertebrată politică, iar Gheorghe Dinică, deși nu stă mult în cadru, e necurăția întruchipată, parcă s-a născut cu țigara Bucegi în colțul buzelor, gata aprinsă. Cu toate acestea, scenariul este slab, discursul șarjat lasă să se vadă tot mecanismul poveștii, mi se explică inutil atunci cînd sare în ochi că ticăloșii sunt ticăloși. Grotescul nu mai trebuie îngroșat, riscă altfel să transforme filmul în autoparodie. Încercarea de a realiza o frescă a culiselor politice românești rămîne la jumătatea drumului, în cîteva momente și schițe regizorul a prins, totuși, esența democrației neaoșe, care aduce cu ceva între parfumul de mititei și cel de lupanar. Mi-a plăcut întrucîtva culoarea mahalalei politice, însă regizorul tînde să-i confere și un romantic, cînd nu e venal, aer de boemă cu iz de *Șarpele roșu*, pentru cei care cunosc vechiul fief actoricesc bucureștean. Poate că aici se inspiră mai mult din opera maestrului Dinu, care în romanele dumisale mai vechi strecura și aburi decadenți, estetizanți, cam capitaliști pe care-i risipea grabnic cu o sfință și sănătoasă de ideologie. Și care, iată, se plasează bine în actualitate fie cu subiect rural, fie cu subiect (sub)urban, asemeni faimosului dramaturg, la fel de celebru, Paul Everac. Romanul lui Sararu, al cărui titlu, *Ciocoli noi cu bodiguard* (Editura Rao, 2004), evocă romanul lui Filimon, prezintă avaturile ciocoiești mai noi, ceea ce încearcă să transpună în film și Șerban Marinescu. Regizorul are la activ filme precum *Magnatul* (2004), *Turul din Pisa* (2002) din care am reținut o singură replică simpatică à la D.R. Popescu: „Ce Pisa măsii!” și aerul crepuscular, poetic al aceluiași; *Cel mai iubit dintre pămînteni* (1992), film ratat, din păcate, cu scene memorabile însă și *Cei care plătesc cu viața* (1991). Oricum, în ciuda actualității temei, personajele acestea rele, din care doar Didi a rămas sfios, – asta cînd nu pune mîna pe pistol să facă iar revoluție – mă duc cu gîndul departe în timp, la era ticăloșilor, cum o numea Marin Preda, care datorită Domnului Sararu și a ecranizării marinesciene nu s-a stins.

Actorii magnifici – una din cele mai bune distribuții: Ștefan Iordache, Mircea Albulescu, Mircea Diaconu, Gheorghe Dinică, Horațiu Mălăele, Dorel Vișan, Mitică Popescu, Răzvan Vasilescu, Valentin Popescu etc. – chiar dacă filmul este cam prost. Dar este românesc și ne place să vedem ceea ce deja știm și să ascultăm ceea ce deja am fumat. În plus, vă mărturisesc că mie îmi plac și filmele mai slabe, care vorba lui Pirgu din *Craii de Curtea-Veche* al lui Mateiu, – alt specialist în ticăloși –, au părțile lor, iar multe dintre ele mă relaxează, mai ales dacă cîntă Nelu Ploieșteanu cu Orchestra de la *Șarpele Roșu* și nu cine știe ce ferment manelist cu nevalgie duioasă pe coarde. Vă recomand acest film, pe actorii lui reali îi cunoașteți deja. ■

PS: Toate cacofoniile din această cronică au fost deliberate și mi-au plăcut.

Ticăloșii, (2007); Regia: Șerban Marinescu, Scenariul: Șerban Marinescu. Genul: Crimă/Dramă. În rolurile principale: Ștefan Iordache, Horațiu Mălăele, Monica Davidescu. Durata: 87 minute. Premiera în România: 16.03.2007. Produs de: MDV Film. Distribuit în România de: MDV Film.

Asemenea lui Narcis care se vede în apa izvorului, omul se vede pe sine în chipurile pe care le creează și pe care le asociază nenumăratelor sale aspirații.

a r t e

I. Oglindire...

Paralizat de frumusețea propriului său chip reflectat în oglinda apei, **Narcis** își pierde una câte una funcțiile umane și se transformă în floare. Excesiva iubire de sine, născută dintr-o contemplație superficială, ar echivala așadar, după cum lasă legenda să se înțeleagă, cu un regres, cu prăbușirea într-un regn inferior. Dar dincolo de această subînțeleasă amendare morală, oglindirea lui Narcis este prima formă de artă realistă, varianta absolută a mimesisului. Între model și imagine intervine un complex de factori mecanici care separă esența de aparență și investeste convenția cu o funcție de reprezentare. Oricâte subtilități ar interveni mai târziu și oricâte eforturi s-ar face pentru depășirea accidentalului și pentru accesul la tipic și la general, realitatea oglinirii nu va putea fi integral depășită. În centrul oricărei reprezentări se găsește invariabil individul, omul determinat, indiferent dacă el are o stare civilă anume sau este doar proiecția unei ficțiuni. Atletul, zeul, filosoful, poetul tragic, liric sau epic, oratorul, omul cetății și efebul, chiar dacă ilustrează un caz ori o categorie, sînt perfect individualizați ca natură umană și analizați în trăsăturile lor distincte.

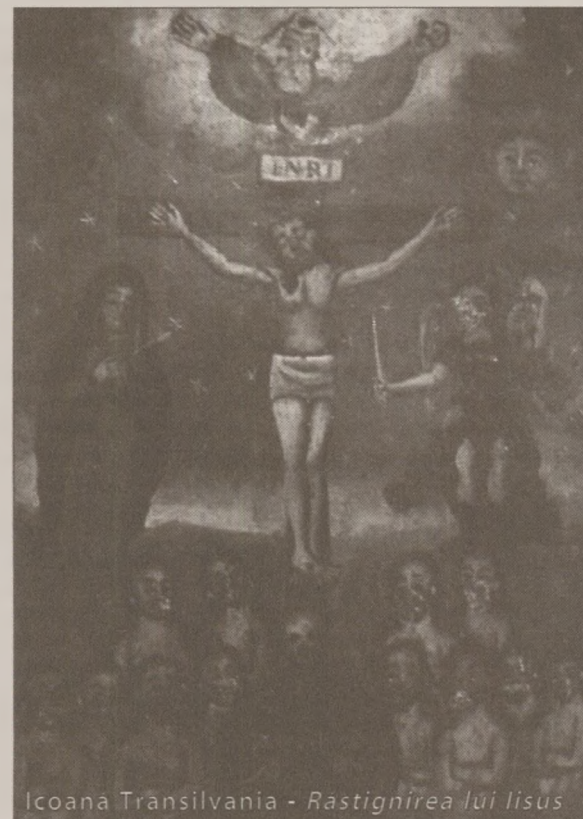
Ionel Ioanid - Plingerea lui Iisus

Mimesis și Transparență

Imaginea nu mai este purtătoarea de mesaj a unei realități transcendente, ci realitatea propriu-zisă, descrierea corporalității în toate determinările sale materiale. Asemenea lui Narcis care se vede în apa izvorului, omul se vede pe sine în chipurile pe care le creează și pe care le asociază nenumăratelor sale aspirații. Fie că este artă de for, mozaic, paviment sau statuie, artă de interior sau artă funerară, fenomenul oglinirii funcționează la aceiași parametri. Din antichitatea greco-romană, trecînd prin Renaștere și pînă în timpurile moderne cînd figurația și epica imaginii au intrat în declin, arta europeană a gravitat în jurul acestei autorefectări. Stilistica s-a schimbat deseori, centrele de interes au devenit și ele altele, zeilor le-a urmat firesc iconografia creștină, personajele din prim-planul istoriei s-au prîmenit și ele, iar elementele de recuzită de asemenea. Dar fascinația pentru natura umană, pentru frumusețea corpului și pentru viața individuală a rămas neschimbată. Această conversație îndelungată a omului cu propriul său trup, cu trăirile și cu gîndurile sale, cu timpul, cu lumea dinafară și cu cea dinlăuntru nu putea să rămîna fără consecințe. Dacă arta orientală-bizantină a găsit cele mai rafinate căi de aproximare a transcendenței, și-a codificat limbajul pînă la a-l face criptic și a construit adevărate silogisme plastice, arta occidentală s-a apropiat de ființa concretă și a împins cunoașterea acesteia dincolo de orice frontiere. Știința și miracolul anatomiei, arta de a da iluziei consistență materială și sondarea sufletului omenesc pînă la manifestările sale cele mai profunde sînt aici inegalabile. Grimasele fugare sau trăirile paradoxale, bucuria, suferința și disperarea și-au găsit în acest spațiu formele lor optime de concretizare în imagine. Narcis a părăsit oglinda lui statică, a ieșit din imobilitatea mortificatoare și s-a transformat într-o conștiință activă a lumii înseși. Contemplîndu-și chipul, el și-a descoperit, rînd pe rînd, abisurile și orbitoarea strălucire a cerului interior. Dragostea pentru sine a rămas, uimirea în fața propriei existențe este și ea neștirbită, dar aspirația de a-și înălța frumusețea pînă la aceea a Creatorului însuși îl mîntuie acum de căderea în vegetal și de eșuarea în orice alt regn inferior.

II. ...și Substanță Divină

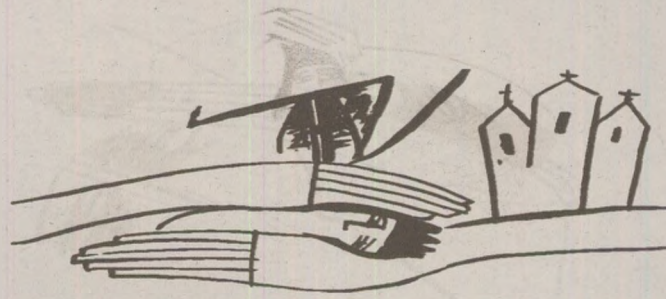
Au și calamitățile părțile lor bune. Din oarba dezlanțuire a acestora, care face uneori cît o iluminare, umanitatea își poate extrage reperele sale unice în drumul anevoios către credință și către Dumnezeu. Una dintre cele mai importante relicve ale creștinătății, **Giulgiul lui Cristos**, în care trupul Mîntuitorului a fost învelit la punerea în mormînt, s-a născut, a supraviețuit și s-a consacrat printr-un șir de catastrofe. Prima dintre ele a fost jertfa însăși, sacrificarea naturii umane a lui Iisus pentru mîntuirea omenirii de greul ei păcat originar. Ea a transformat o simplă pînză de in, perisabilă în principiu ca tot ce-i făcut de mîna omului, în substanță incoruptibilă și în purtătoare a unui miracol perpetuu. Cea de-a doua este inundația din secolul patru de la Edessa, în urma căreia sfînta învelitoare a fost redescoperită după ce timp de trei secole i se pierduse urma. După vreo alte șase veacuri, în jurul anului o mie, Giulgiul este adus la Constantinopol, iar de aici, prin secolul XIV, unul dintre cavalerii cruciați îl salvează din mîna păgînilor și îl duce în Franța. Către sfîrșitul anilor 1500 ajunge în Italia, la Torino, unde se păstrează pînă astăzi. Între timp, sfînta relicvă mai trece prin două devastatoare incendii, ultimul dintre ele petrecut chiar acum vreo doi ani, în perioada premergătoare Paștilor. Dar nici una dintre aceste încercări, care au însemnat trecerea prin

Icoana Transilvania - Rastignirea lui Iisus

apă, prin spadă și prin foc, nu i-a atins cu nimic materia și cu atît mai mult semnele prezentei lui Iisus. Dimpotrivă, autoritatea Giulgiului s-a consolidat, iar autenticitatea lui a fost scoasă de sub orice umbră de îndoială. Inșă nu istoria sa aventuroasă și suita de minuni care îi marchează destinul sînt aici importante, ci **funcția** lui, calitatea de **sursă** pentru o întreagă tipologie a unei **estetici sacre**. Pentru că în țesătura pînzei, în substanța intimă a fibrei, s-au imprimat semnele vagi ale chipului și ale trupului cristic. Inviat din morți și înălțat la ceruri, ieșit, cu alte cuvinte, din istorie și din lumea senzorială, Iisus a lăsat pe lințolii imaginea adevărată a fapturii sale. Studii aplicate, cu pretenții savante ori fundamentate doar pe intuițiile istoricului de artă, au încercat să demonstreze că toate marile reprezentări ale Mîntuitorului, de la cele medievale și pînă la cele strict legate de civilizația bizantină și de lumea ortodoxă, sînt preluări exacte ale modelului original. Chiar dacă ar fi adevărată această ipoteză a copierii nemijlocite, nu numai în spiritul, ci și în litera ei, faptul nu este, în sine, revelator. Pentru că nu modelul plastic, indiferent de natura lui, contează aici în primul rînd, ci identificarea în absolut a imaginii cu modelul său. Chipul lui Iisus, așa cum s-a imprimat el pe lințolii și, mai devreme, pe Drumul Crucii, pe năframa Sfintei Veronice, nu este consecința unui act mimetic, reflectare mecanică sau simplu rezultat al unei dexterități omenești, ci implicare directă și miraculoasă a chipului sfînt în propria sa imagine. Icoana lui Iisus care înseamnă, de fapt, Icoana însăși, adică arhetipul ei, este izvorită din substanța dumnezeiască a Mîntuitorului și mijlocită de natura sa materială și omenească. Reprezentarea schematică, atemporală și nemîșcată, fără detalii anatomice și fără capricioase sugestii psihologice, trimite fără dubii la spiritul hipostaziat. Care prin Giulgiu și prin Năframa a generat o întreagă lume de imagini, a întemeiat o estetică și a deschis un drum inconfundabil în istoria generală a artei. ■

ameni ai cărții și ai condeiului, care au alcătuit
minunata generație interbelică din șirul lung de peste
un sfert de mileniu al celor care au trudit la catedrele
acestor școli, adevărate «fântâni ale darurilor».

c u l t u r ă

Oamenii Blajului

ntre cei care au scris despre Blaj (și în 2004, am alcătuit o antologie, *Școlile Blajului în evocări memorialistice*), Ion Brad ocupă un loc proeminent, scriind probabil despre Blaj mai multe pagini decât toți cei care au evocat Mica Romă. Cartea *Printre oamenii Blajului* (Editura Buna Vestire, Blaj, 2006) vine în continuarea acestor statomice preocupări de alcătuire a unui corpus literar consacrat orașului luminilor ardeleni. *Oamenii Blajului* este o sintagmă folosită evident, în sens axiologic. Prin anii 1940-1943, profesorul și istoricul Nicolae Comșa a inițiat apariția unei colecții de micromonografii consacrate marilor ierarhi și dascăli ai Blajului: Inochentie Micu Klein, Petru Pavel Aron, Ioan Bob, Gh. Șincai. Așadar unor oameni de seamă, ca să preluăm titlul de mai târziu al altei colecții editoriale.

Evocarea oamenilor Blajului este încadrată semnificativ de prezentarea a doi ierarhi ai Blajului, cardinalul Alexandru Todea și Arhiepiscopul și Mitropolitul Lucian Mureșan. Alexandru Todea este numit Reîntemeietorul, pentru că, după savamolnică scoatere în afara legii a Bisericii Române Unite cu Roma Greco-Catolice, a luptat în clandestinitate apoi, în 1990, din scaunul mitropolitan al Blajului, pentru recunoașterea acestei Biserici. Lupta Mitropolitului și Cardinalului Alexandru Todea este așezată într-o sugestivă paralelă cu lupta lui Inochentie Micu Klein, primul mare ierarh al Bisericii Greco-Catolice, și întemeietorul adevărat al Blajului, cel care a început în Dieta Transilvaniei printr-o serie de petiții și memorii lupta pentru emanciparea oropsitei „plebs valachica”. După 1948, aceeași luptă o va duce episcopul de atunci Alexandru Todea, prin memorii și petiții adresate oficialităților comuniste. Acestea au fost publicate în anul 2004, la Editura Dacia de către Vasile Sav sub titlul *Un strigăt în pustiu*. „Glasul celui care strigă în pustiu” par și memoriile pe care le trimite Alexandru Todea, unele din acestea prin intermediul lui Ion Brad, mai marilor regimului comunist.

Din cei peste douăzeci de „oameni ai Blajului” – secțiunea cea mai consistentă este consacrată dascălilor. „Dascălii Blajului – dascălii mei” – scrie undeva Ion Brad. A avut norocul să aibă ca profesori la Liceul «Sfântul Vasile cel Mare» din Blaj, câțiva distinși cărturari, oameni ai cărții și ai condeiului, care au alcătuit minunata generație interbelică din șirul lung de peste un sfert de mileniu al celor care au trudit la catedrele acestor școli, adevărate «fântâni ale darurilor», cum au fost numite de către generosul lor ctitor: Petru Pavel Aron. Aceștia sunt istoricul și geograful Ștefan Manciulea, poetul Radu Brateș (numele literar al profesorului de română Gh.I.Biriș), istoricul Teodor Seiceanu, filosoful Ioan Miclea, profesorul de religie ș.a.

Dacă acești „oameni ai Blajului”, din dialogul epistolar cu Ion Brad, sunt din generația interbelică, aproape toți trecuți la cele veșnice, sunt poate și mai numeroși cei care dintr-o generație cu autorul sau mai tineri, unii, și dintre aceștia dispăruți prematur din viață, și-l iau un fel de îndrumător literar și, bineînțeles, cerând sprijinul pentru a patrunde în rândul scriitorilor contemporani. N-o să-i pomenesc pe toți, dar două nume sunt vrednice de zăbovit asupra lor pentru că propun în mod convingător „restituiri literare” și într-un fel chiar schițează aceste „portrete de scriitor”. Primul este Tudor Megieșan (1929-1988), coleg de clasă cu Ion Brad, după cum atestă cataloagele liceului. Elev eminent și studios, înzestrat artistic mai ales pentru pictură, dar măcinat de o curioasă boală psihică, prin care a ajuns un însingurat, un necunoscut Artur Enășescu al Blajului, acceptând temporar slujbe de profesor suplinitor la diferite licee din Transilvania, obositoare pentru el, în cele din urmă lucrând ca desenator tehnic la Combinatul de Prelucrare lemnului din orașul natal, de unde s-a pensionat, înainte de vreme, din cauza bolii, retrăgându-se în solitudine în casa familiei de pe strada Samuil Micu.

Evocarea lui Tudor Megieșan se încheie cu un îndemn la publicarea fie și parțială, fie cât de târzie, a operei unui scriitor încă necunoscut (subl. I.B.) din Blajul nostru, care „a dat atâtea nume literaturii și spiritualității naționale”. (p.268)

Monica Anton (1943-1991) este evocată în titlu, intenționat, ca un nume pregnant între „oamenii Blajului”: și totuși, Monica Anton a tăinuit multă vreme harul scrisului. Îndemnată statomic de colegi și prieteni s-a învoit, în cele din urmă, să trimită câteva povestiri la suplimentul cultural al ziarului „Unirea” și la volumul anual „Poarta inimii”. Cei care i-au citit aceste povestiri și-au dat seama de talentul Monicăi Anton. Cu vremea, a dobândit ea însăși încredere în talentul său și a propus Editurii Eminescu din București, volumul de povestiri *Sufletul locului*. Volumul a apărut în anul 1987 și s-a bucurat de o bună primire din partea criticii literare.

A avut vocația dialogului epistolar. În Monica Anton era o dorință neostoită de a comunica și de a se confesa. A purtat o vastă corespondență cu Ionel Pop, Petru Creția, Ion Brad, Mircea Tomuș ș.a. Corespondența cu Ion Brad a fost, așa cum am arătat, publicată de aceasta sub forma unui roman epistolar, *Ion Brad – Monica Anton – Dialoguri paralele*, Editura Cartea Veche, București, 1990. De altminteri, unele dintre evocări sunt completate în linii esențiale de portret prin fragmente din scrisorile Monicăi Anton, precum o sugestivă pagină despre înmormântarea lui Ștefan Manciulea. Scrisoarea din 15 iunie 1968 despre o bătrână și o stranie creșetore este o veritabilă povestire cu nimic mai prejos decât cele din volumul publicat de Monica Anton, poate chiar adăugând o notă de realism magic în genul prozei sud-americeane, lecturată cu asiduitate de autoare.

Între cărțile, nu puține, despre Blaj, aceasta este una aparte. Ea poate fi asociată cu *Evocări din viața Blajului* de Al. Lupeanu-Melin, *Caravanele Ardealului* de Septimiu Popa, *Aspecte din viața Blajului* de Radu Brateș, prin tonul unei evocări reverențioase de recunoștință

ION BRAD

PRINTRE OAMENII BLAJULUI

EDITURA
BUNA VESTIRE
BLAJ - 2006

și de prețuire, dar se diferențiază de acestea prin structură și caracterul documentar. Cartea lui Ion Brad se învecinează din acest punct de vedere și cu *Dascălii Blajului* de Nicolae Comșa și Teodor Seiceanu. Și între cărțile lui Ion Brad despre Blaj, ea este una deosebită: evocare portretistică și istorie literară, bazată pe un document autentic. De altfel, în monografia de acum trei decenii despre Emil Isac, dar și în ediții și prefețe (mai ales din opera lui Ion Agârbiceanu), Ion Brad a probat înzestrarea de istoric literar. Ca puțini alți scriitori, a păstrat într-o adevărată arhivă de istorie literară corespondența primită prin care acum reînvie epic și epistolar „oameni de ieri și de azi ai Blajului”.

Ion BUZAȘI

Primim

Invitație-apel către romancierii români

Colectivul de Istorie Literară din cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca pregătește în prezent continuarea *Dicționarului Cronologic al Romanului Românesc de la origini până la 1989* (carte apărută în 2004, la Editura Academiei), pentru intervalul 1990-2000. Ținând cont de faptul că adunarea informațiilor se dovedește extrem de dificilă datorită slabei circulații a cărților după 1989, a colecțiilor lacunare de publicații periodice și a fondurilor incomplete deținute de bibliotecile universitare, în interesul alcătuirii unei panorame cât mai complete a romanului românesc în primul deceniu postdecembrist, vă rugăm să binevoți a ne oferi următoarele informații:

Titlurile romanelor publicate de dvs. în intervalul 1990-2000, inclusiv reeditările (după modelul: ediția, locul apariției, editura, anul, numărul de pagini, colecția);

Traduceri ale romanelor, integrale sau fragmentare (după modelul: numele autorului, titlul românesc, titlul străin, numele traducătorului, locul apariției, editura, anul, numărul de pagini, colecția). Pentru fragmentele apărute în periodice vă rugăm să ne indicați și titlul fragmentului (alături de informațiile referitoare la publicația în care a apărut: an, număr, data apariției, pagini);

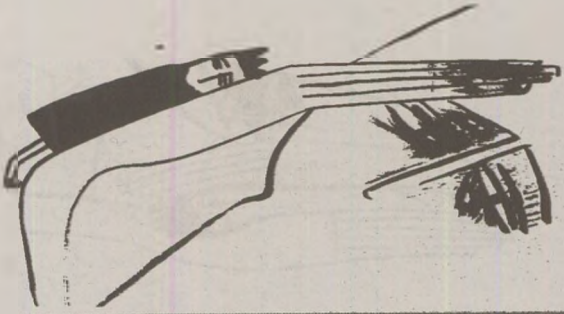
Referințele critice din periodice și volume despre romanele publicate în intervalul menționat (după modelul: în periodice – numele autorului, titlul articolului, publicația, anul, cu caractere romane și arabe, numărul, data apariției, paginile; în volume – numele autorului, titlul cărții, locul, editura, anul și paginile între care se găsește informația);

Premiile literare obținute.

Adresa noastră este:

Colectivul de istorie literară
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”
str. Emil Racoviță, 21
400165, Cluj-Napoca
Fax: 0264 432 440
eMail: ion.istrate@clujnapoca.ro

Mulțumindu-vă anticipat pentru ajutorul acordat la realizarea acestui proiect, vă adresăm gândurile noastre cele mai sincere.

urtam o pălărie cu boruri largi și țineam capul în pământ, auzeam pașii celor care treceau pe lângă mine și nu știam dacă sunt pași de bărbat, de femeie sau de copil..."

... P

meridiane

Jonathan Safran Foer s-a născut în 1977, la Washington, D.C. Studiază literatura și filozofia la Princeton University, unde ia mai multe premii de *creative writing* și este remarcat de scriitoarea Joyce Carol Oates, iar în 2000 i se acordă premiul Zoetrope. Publică povestiri în reviste prestigioase ca *Paris Review*, *Conjunctions*, *The New York Times* și *The New Yorker*. Este editorul antologiei de succes *A Convergence of Birds: Original Fiction and Poetry Inspired by the Works of Joseph Cornell*, un bestseller pe lista Boston Globe. În 1999 pleacă în Ucraina pentru a face cercetări asupra biografiei bunicului său, călătorie care îi inspiră romanul de debut, *Totul e iluminat* (*Everything is Illuminated*, 2002, în curând la Editura Humanitas), premiat cu Guardian First Book Prize, National Jewish Book Award și ecranizat în 2005, în regia lui Liev Schreiber, cu Elijah Wood în rolul principal. Al doilea roman al său, *Extrem de tare și incredibil de aproape* (*Extremely Loud and Incredibly Close*, 2005), se bucură de același succes, fiind tradus în peste treizeci de limbi și urmând să apară pe marile ecrane (drepturile aparțin deja companiei Warner Brothers). Publicăm în aceste pagini un fragment din acest roman, în curs de apariție în colecția „Raftul Denisei” de la Editura Humanitas.

Avanpremieră editorială

Jonathan Safran Foer

Extrem de tare și incredibil de aproape

Nu vă supărați, cât e ceasul?

Fata aceea frumoasă nu știa cât e ceasul, se grăbea, a spus: „Noroc”, eu am zâmbit, ea a grăbit pasul, cu fusta înfoidu-se în timp ce alerga, uneori îmi aud oasele trosnind sub greutatea tuturor vieților pe care nu le trăiesc. În viața asta, stau pe un aeroport, încercând să mă explic fiului meu nenăscut, așa umplu pagini întregi, ultimul meu caiet, mă gândesc la o pâine neagră pe care am lăsat-o afară într-o noapte, a doua zi dimineată am văzut tunelul pe care îl săpase soarele, rozând din ea, am tăiat pâinea felii și în fiecare clipă am văzut conturul șoarecelui, m-am gândit la Anna, aș da orice să nu mă mai gândesc niciodată la ea, nu mă agăț decât de lucrurile pe care vreau să le pierd, mă gândesc la ziua în care ne-am cunoscut, își însoțea tatăl la întâlnirea cu tatăl meu, erau prieteni, vorbeau despre artă și literatură, înainte de război, dar odată ce a-nceput războiul, n-au mai vorbit decât despre război, am văzut-o venind încă de când era foarte departe, aveam cincisprezece ani, ea, șaptesprezece, am stat împreună pe iarbă cât timp tații noștri au stat de vorbă înăuntru, nu puteam fi mai tineri de-atât. N-am vorbit despre ceva anume, dar m-am simțit ca și când am fi vorbit despre cele mai importante lucruri, amândoi rupeam mănunchiuri de iarbă, eu am întregat-o dacă-i plăcea să citească, ea a zis: „Nu, dar sunt cărți care-mi plac mult, mult, mult de tot”, așa a spus, de trei ori, „Îți place să dansezi?” m-a întrebat ea, „Îți place să înoți?” am întrebat-o eu, ne-am uitat unul la altul până când am simțit că luăm foc, „Îți plac animalele?” „Îți place vremea rea?” „Îți plac prietenii tăi?” I-am povestit despre sculpturile mele, ea a spus: „Sunt sigură că vei fi un mare artist”. „Cum poți fi sigură?” „Pur și simplu.” I-am spus că eram deja un mare artist, pentru că eram atât de nesigur, ea a spus: „Voiam să zic celebru”, i-am spus că nu asta conta pentru mine, m-a întrebat ce conta pentru mine, i-am spus că o făceam doar de dragul de-a o face, ea a râs și a spus: „Nu te înțelegi pe tine însuși”, eu am spus: „Ba bineînțeles că mă înțeleg”, ea a spus: „Bineînțeles”, eu am spus: „Chiar așa!” Ea a spus: „Nu-i nimic în neregulă dacă nu te înțelegi pe tine însuși”, vedea prin cochilie până în miezul meu, „Îți place muzica?” Tații noștri au ieșit din casă și stăteau în ușă, unul dintre ei a întrebat: „Ce facem?” Știam că timpul nostru aproape se sfârșise, am întrebat-o dacă îi place sportul, ea m-a întrebat dacă îmi place șahul, am întrebat-o dacă îi plac copacii căzuți, ea a plecat acasă cu tatăl ei, miezul meu a urmat-o, iar eu am rămas cu cochilia,

trebuia să-o văd din nou, nu-mi puteam explica această nevoie și tocmai de-asta era o nevoie atât de frumoasă, nu e nimic în neregulă dacă nu te înțelegi pe tine însuși. În ziua următoare, am mers pe jos jumătate de oră până la ea acasă, temându-mă să nu mă vadă cineva pe drum, prea multe lucruri de explicat pe care nu le puteam explica, purtam o pălărie cu boruri largi și țineam capul în pământ, auzeam pașii celor care treceau pe lângă mine și nu știam dacă sunt pași de bărbat, de femeie sau de copil, mă simțeam ca și când aș fi pașit pe treptele unei scări întinse pe pământ, eram prea rușinat sau timid ca să mă las văzut, cum să-i fi explicat asta, oare urcam sau coboram scara? M-am ascuns în spatele unei movile, fusese săpat un mormânt pentru cărți vechi, literatura era singura religie pe care tatal ei o practica, dacă aluneca vreo carte pe podea, el o săruta, când termina o carte, încerca să o dea mai departe cuiva cărui i-ar fi plăcut foarte mult, iar dacă nu găsea vreun destinatar pe măsură, o îngropa, m-am uitat toată ziua după ea, dar n-am văzut-o, nici în curte, nici la fereastră, mi-am promis că voi sta până o voi găsi, dar începuse să se înnopteze, știam că trebuie să plec acasă, m-am urât pentru asta, de ce nu eram genul de om care rămâne? Am pornit înapoi, cu capul în pământ, mă gândeam la ea tot timpul, deși abia o cunoșteam, nu știam ce putea să iasă dacă-aș fi mers să-o văd, dar știam că trebuie să fiu lângă ea, mi-a trecut prin minte, a doua zi când mergeam spre casa ei, cu capul în pământ, că ea s-ar putea să nu se gândească la mine. Cărțile fuseseră îngropate, așa că de data asta m-am ascuns în spatele unor copaci, îmi imaginam cum rădăcinile lor se încolăcesc în jurul cărților, hranindu-se din paginile lor, îmi imaginam inele de litere în trunchiurile lor, am așteptat ore-n șir, am zărit-o pe mama ta la o fereastră de la etajul al doilea, era o fetișcană, s-a uitat și ea la mine, dar pe Anna nu am văzut-o. A căzut o frunză, era galbenă ca hârtia, trebuia să merg acasă și apoi, în ziua următoare, trebuia să mă întorc la ea. Am chiulit de la ore, drumul a durat atât de puțin, cu gâtul încordat din cauză că-mi ascundeam fața, brațul meu a șters brațul unui trecător – un braț solid, puternic – și am încercat să-mi imaginez cui îi aparținea, unui fermier, unui pietrar, unui tâmplar, unui zidar. Când am ajuns la casa ei, m-am ascuns sub una din ferestrele din spate, un tren hurducaia în departare, oamenii veneau, oamenii plecau, soldați, copiii, fereastra vibra ca un timpan, am așteptat toată ziua, să fi plecat într-o excursie sau să facă vreun comision, se ascundea, oare, de mine? Când am ajuns acasă, tata mi-a spus că tatăl ei îi făcuse o vizită, l-am întrebat de ce găfăie, el a spus: „Lucrurile merg din ce în ce mai rău”, mi-am dat seama că probabil trecusem pe lângă tatăl ei în dimineața aia. „Care lucruri?” Să fi fost al lui brațul acela puternic pe care îl atinsesem în trecut? „Totul. Lumea.” Să mă fi văzut sau mă ascuseseră pălăria și capul plecat? „De când?” Poate că și el mergea cu capul în jos. „De la

început.” Cu cât încercam să nu mă gândesc la ea, cu atât mă gândeam mai mult, cu atât îmi era mai greu să explic, m-am întors la ea acasă, am străbătut drumul cu capul plecat, tot nu era acolo, am vrut să-o strig, dar nu voiam să-mi audă vocea, toată dorința mea izvoră din acele câteva clipe, în palma întâlnirii noastre de jumătate de oră stăteau milioane de argumente, de acceptări imposibile și de tăceri. Aveam atât de multe lucruri să-o întreb: „Îți place să stai întinsă pe burtă și să cauți chestii sub gheață?” „Îți plac piesele de teatru?” „Îți place când auzi ceva înainte să vezi?” M-am dus din nou în ziua următoare, plimbarea a fost epuizantă, cu fiecare pas mă convingeam singur că ea își făcuse o părere proastă despre mine sau, mai rău, că nici măcar nu se gândea la mine, mergeam cu capul plecat, cu pălăria cu boruri largi trasă pe ochi, când îți ascunzi fața de lume, nu ai cum să vezi lumea și de aceea, în mijlocul tinereții mele, în mijlocul Europei, între două sate, pe punctul de a pierde totul, m-am izbit de ceva și m-am prăvălit. A trebuit să respir adânc ca să m-adun, la început am crezut că m-am izbit de un copac, apoi copacul s-a transformat în om, care se ridică și el de pe jos, după care am văzut că era ea, iar ea a văzut că eram eu, „Salut”, am spus, scuturându-mă de praf, „Salut”, a spus ea. „Ce ciudat.” „Da.” Care putea fi explicația? „Unde mergi?” am întrebat. „Să mă plimb”, a spus ea, „tu?” „Să mă plimb.” Ne-am ajutat unul pe altul să ne ridicăm, ea mi-a scuturat frunzele din par, am vrut să-i ating părul, „Nu-i adevărat”, am spus, neștiind care vor fi următoarele cuvinte ce-mi vor ieși pe gură, dar voiam să fie ale mele, voiam, mai mult ca niciodată, să-mi exprim miezul și să fiu înțeles. „Veneam să te văd”, i-am spus, „vin la tine acasă de șase zile-ncoace. Nu știu de ce, dar trebuie să te văd”. Ea tăcea, mă facusem de râs, nu-i nimic în neregulă să nu te înțelegi pe tine însuși și ea a-nceput să râdă, să râdă mai tare decât auzisem vreodată pe cineva râzând, râsul a adus cu el lacrimi, lacrimile au adus mai multe lacrimi și apoi am început și eu să râd, profund rușinat, „Veneam spre tine”, am spus din nou, ca și când aș fi vrut să mă afund și mai mult în propriul rahat, „pentru că voiam să te mai văd”, ea râdea și râdea, „Acum înțeleg”, a spus când a fost în stare să vorbească. „Ce?” „De ce, în ultimele șase zile, nu ai fost acasă.” Ne-am oprit din râs, am tras lumea înăuntru, am rearanjat-o și am exprimat-o sub forma unei întrebări: „Îți place de mine?”

Cât e ceasul?

F l mi-a spus că e 9:38, seama așa de mult cu mine, mi-am dat seama că și el a observat, am schimbat un zâmbet recunoscându-ne unul în celălalt, oare câte sosii am? Facem toate aceleași greșeli sau o fi vreuna care-a nimerit-o sau măcar a greșit

meridiane

Calendar

- 25.04.1909 - s-a născut Aurel Marin (m. 1944)
- 25.04.1912 - s-a născut I.Ch.Severeanu (m. 1972)
- 25.04.1929 - s-a născut Andrei Benedek
- 25.04.1953 - s-a născut Liviu Antonesei
- 25.04.1954 - s-a născut Mioara Caragea
- 25.04.1991 - a murit Dumitru Alexandru (n.1929)
- 25.04.1993 - a murit Valentin Deșliu (n. 1927)

- 26.04.1908 - s-a născut Cristian Păncescu (m. 1982)
- 26.04.1920 - s-a născut Al. Husar
- 26.04.1922 - s-a născut Ștefan Aug. Doinaș (m. 2002)
- 26.04.1926 - s-a născut Adriana Lăzărescu
- 26.04.1921 - s-a născut Ala Cupcea
- 26.04.1938 - s-a născut Dan Claudiu Tănăsescu
- 26.04.1963 - a murit Vasile Voiculescu (n. 1884)
- 26.04.1969 - a murit Mihail Axente (n. 1898)

- 27.04.1872 - a murit Ion Heliade Rădulescu (n. 1802)
- 27.04.1893 - s-a născut Endre Karoly (m. 1988)
- 27.04.1948 - s-a născut Iolanda Malamen
- 27.04.1950 - a murit H. Bonciu (n. 1893)
- 27.04.1954 - s-a născut Adi Cristi
- 27.04.1977 - a murit Camil Baltazar (n. 1902)

- 28.04.1764 - s-a născut Paul Iorgovici (m. 1808)
- 28.04.1911 - s-a născut Mariana Crainic (m. 1989)
- 28.04.1931 - s-a născut Traian Reu
- 28.04.1942 - s-a născut Galfalvi György
- 28.04.1953 - s-a născut Ion Minăscuță
- 28.04.1996 - a murit Alexandru Jebeleanu (n. 1923)
- 28.04.2000 - a murit Ov.S.Crohălniceanu (n. 1921)

- 29.04.1887 - s-a născut A. de Hertz (m. 1936)
- 29.04.1918 - a murit Barbu Ștefănescu Delavrancea (n. 1858)
- 29.04.1927 - s-a născut Virgil Căndea (m. 2007)
- 29.04.1931 - s-a născut Ilie Tănăsache
- 29.04.1935 - s-a născut Vasile Vetișanu
- 29.04.1936 - s-a născut Gheorghe Tomozei (m. 1997)
- 29.04.1951 - s-a născut Bogdan Urmu
- 29.04.1975 - a murit Radu Gyr (n. 1905)
- 29.04.1993 - a murit Traian Bălăceanu (n. 1924)

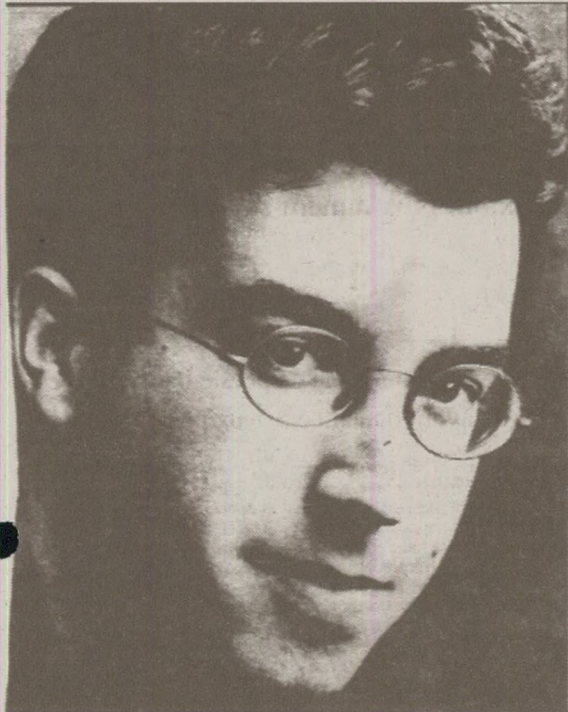
- 30.04.1906 - s-a născut Matei Alexandrescu (m. 1979)
- 30.04.1945 - s-a născut Alexandru Dan Popescu
- 30.04.1946 - s-a născut Passionaria Stoicescu
- 30.04.1955 - s-a născut Radu Călin Cristea
- 30.04.1979 - a murit Pan Halippa (n. 1883)
- 30.04.1985 - a murit Mihai Murgu (n. 1928)

- 1.05.1895 - s-a născut Ury Benador (m. 1971)
- 1.05.1896 - s-a născut Mihail Ralea (m. 1964)
- 1.05.1904 - s-a născut Paul Sterian (m. 1984)
- 1.05.1921 - s-a născut Vladimir Colin (m. 1991)
- 1.05.1927 - s-a născut Annie Bentoiu
- 1.05.1928 - s-a născut Ion Ianoși
- 1.05.1931 - s-a născut Janki Bela
- 1.05.1932 - s-a născut Bucur Chiriac
- 1.05.1933 - s-a născut Miron Scorobete
- 1.05.1934 - a murit Paul Zarifopol (n. 1874)
- 1.05.1935 - s-a născut Dona Roșu
- 1.05.1936 - s-a născut Anatol Codru
- 1.05.1937 - s-a născut Ion Vatamanu (m. 1993)

- 2.05.1893 - a murit George Barițiu (n. 1812)
- 2.05.1928 - a murit George Ranetti (n. 1875)
- 2.05.1936 - s-a născut Valentin Tudor
- 2.05.1937 - s-a născut Rodica Dumitrescu
- 2.05.1940 - s-a născut Ion Lotreanu (m. 1985)
- 2.05.1951 - s-a născut Mihai Antonescu
- 2.05.1954 - s-a născut Dora Scarlat (m. 2001)
- 2.05.1979 - a murit Letiția Papu (n. 1912)
- 2.05.1987 - a murit Elvira Bogdan (n. 1904)
- 2.05.1991 - a murit Virgiliu Monda (n. 1898)
- 2.05.2003 - a murit George Târnea (n.1945)

- 3.05.1906 - s-a născut Paul B.Marian (m. 1998)
- 3.05.1907 - s-a născut Eugenia Cioculescu (m. 1988)
- 3.05.1915 - s-a născut Corneliu Bărbulescu
- 3.05.1921 - s-a născut Simion Alterescu
- 3.05.1942 - s-a născut Ana Delea
- 3.05.1954 - s-a născut Silvia Chițimia
- 3.05.1971 - a murit Sidonia Drăgușanu (n. 1908)
- 3.05.1992 - a murit Emil Giurgiucă (n. 1906)

- 4.05.1902 - s-a născut Elena Iordache-Streinu (m. 1995)
- 4.05.1922 - s-a născut Vlad Mușatescu (m. 1999)
- 4.05.1925 - s-a născut Cristea Inna
- 4.05.1928 - s-a născut Leon Baconsky
- 4.05.1940 - s-a născut Anton Cosma (m. 1991)
- 4.05.1950 - s-a născut Ada D. Cruceanu
- 4.05.1977 - a murit Dragoș Vrânceanu (n. 1907)
- 4.05.1981 - a murit Iosif Cassian-Mătășaru (n. 1896)

dat teancul din stânga și a spus: „Viața mea”. „Poftim?” Am întrebat ridicând din umeri, ea a pus degetul pe prima pagină, „Viața mea”, a spus din nou, am răsfoit paginile, cred că erau vreo mie, am pus teancul jos, „Ce-i asta?” am întrebat, așezându-i palmele pe dosul mâinilor mele, după care mi-am întors palmele, lipindu-le de ale ei, „Viața mea”, a spus ea, atât de mândră, „Am scris-o până în momentul de față. Până acum. M-am ajuns din urmă. Ultimul lucru pe care l-am scris a fost «Mă duc să-i arăt ce-am scris. Sper să-i placă»”. Am luat foile și m-am uitat prin ele, încercând să găsesc ziua în care se născuse, prima ei dragoste, când își văzuse ultima oară părinții și o căutam și pe Anna, am căutat și-am tot căutat, m-am tăiat într-o margine de hârtie la degetul arătător și am sângerat o floare pe pagina pe care ar fi trebuit s-o văd sărutând pe cineva, dar nu vedeam decât:

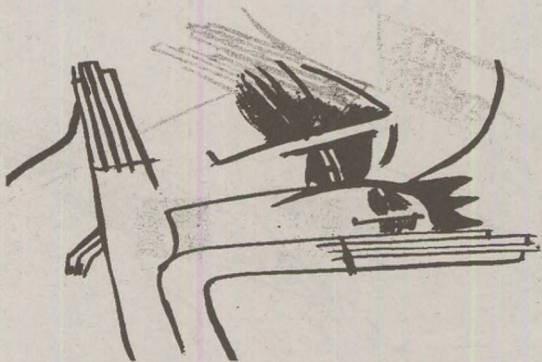
Am vrut să plâng, dar n-am plâns, probabil că ar fi trebuit să plâng, ar fi trebuit să ne înecăm amândoi în camera aia, să pun capăt suferințelor noastre, ne-ar fi găsit plutind cu fața-n jos în două mii de pagini albe sau îngropați în sarea lacrimilor mele evaporate, mi-am amintit, chiar în momentul ăla, mult prea târziu, ca, în urmă cu ani buni, smulsesem panglica din mașina de scris, fusese un act de răzbunare împotriva mașinii de scris și împotriva mea, o scosesem pe toată, desfășurându-i negativul – casele viitoare pe care le creasem pentru Anna, scrisorile pe care le scrisesem fără să primesc răspuns – ca și când m-ar fi putut proteja de viața reală. Dar mai rău – dacă e de negrăit, scri-o! –, mi-am dat seama că mama ta pur și simplu nu vedea golul, nu vedea nimic. Știam că îi e greu, simțeam cum mă apuca de braț când pășea. O auzisem spunând: „Am vederea slabă”, dar credeam că e un fel de a mă sensibiliza, o figura de stil, de ce nu mi-a cerut ajutorul, de ce, în loc de asta, cerea toate revistele și ziarele-alea, dacă nu le putea citi, oare în felul ăsta cerea ea ajutor? De-asta se ținea ea de balustradă, de-asta nu mă lăsa s-o privesc când gâtea sau când se schimba? Oare avea mereu ceva de citit în față ca să nu fie nevoie să se uite în altă direcție? Toate cuvintele pe care i le scrisesem în toți acești ani, oare nu-i spuseseșem niciodată nimic? „Minunat”, i-am spus, mângâind-o pe umăr într-un fel anume, un gest al nostru, „e minunat”. „Continuă”, a spus, „vreau să știu ce crezi”. I-am pus mâna pe fața mea, mi-am plecat capul spre umăr, în contextul în care ea credea că se desfășoară conversația, asta însemna „Nu pot s-o citesc așa, aici. O iau cu mine-n dormitor, o s-o citesc încet, atent, o să-i dau poveștii vieții tale ceea ce merită”. Dar în ceea ce știam eu că este contextul conversației noastre, însemna „Te-am dezamăgit”.

Cât e ceasul?

Prima oară când Anna și cu mine am făcut dragoste a fost în spatele magaziei tatălui ei, fostul proprietar fusese fermier, dar Dresda începuse să înghită satele din jur și ferma era împărțită în nouă loturi de pământ, familia Annei îl deținea pe cel mai mare. Pereții magaziei s-au prăbușit într-o după-amiază de toamnă – „prea multe frunze pe acoperiș”, glumea tatăl ei – și, în ziua următoare, a făcut pereți noi din rafturi, pentru ca înșeși cărțile să separe înăuntrul de înafară. (Acoperișul nou, în consolă, ferea cărțile de ploaie, dar în timpul iernii paginile înghețau, iar la venirea primăverii începeau să lăcrimeze.) A făcut acolo un mic salon, cu covoare, două canapele mici, îi plăcea să stea acolo seara, cu paharul de whisky și pipa, dădea jos câteva cărți și se uita prin perete la centrul orașului. Era un intelectual, deși nu unul important, poate că, dacă ar fi trăit mai mult, ar fi ajuns important, poate că mari cărți încolțeau în el ca niște vlăstare, cărți care ar fi putut separa înăuntrul de înafară.

În românește de
Andra MATZAL

mai puțin, dar dacă sunt eu impostorul? Tocmai mi-am spus mie însumi cât e ceasul și mă gândesc la mama ta, cât de tânără și de bătrână e, cum își ține banii într-un plic, cum mă pune să-mi dau cu loțiune de protecție solară indiferent de vreme, cum strănută și-și spune: „Noroc”, noroc să aibă. Acum e acasă, scriindu-și povestea vieții, în timp ce eu plec, ea bate la mașină, fără să știe care vor fi următoarele capitole. A fost ideea mea și pe moment mi s-a părut o idee foarte bună, m-am gândit că, dacă s-ar exprima, în loc să se urască, dacă ar avea un mijloc prin care să se elibereze de povară, trăia doar ca să trăiască, fără să o inspire ceva, fără să-i pese de ceva, fără nimic al ei, mă ajuta la magazin, după care venea acasă și se așeza în scaunul ei mare și se holba la revistele ei, nu la ele, ci prin ele, lăsând să i se așeze praful pe umeri. Mi-am scos din dulap vechea mașină de scris și am instalat-o în camera de oaspeți, cu tot ce avea nevoie, o măsuță pe post de birou, un scaun, hârtie, pahare, o sticlă de apă, un reșou, flori, biscuiți, nu era un birou adevărat, dar era de-ajuns, a spus: „Dar e un Loc al Nimicului”, eu am scris: „Ce loc mai bun pentru a-ți scrie povestea vieții?” Ea a spus: „Am vederea slabă”, i-am spus că vede destul de bine, ea a spus: „Abia dacă mai zăresc”, acoperindu-și ochii cu degetele, dar știam că era doar rușinată de atenția ce i se acorda, a spus: „Nu știu să scriu”, i-am spus că nu-i nimic de știut, trebuie doar să-și dea drumul, a pipăit cu degetele mașina de scris, ca un orb care pipăie fața cuiva, și a spus: „N-am mai bătut niciodată la mașină”, i-am spus: „Trebuie doar să apeși tastele”, a spus că o să încerce și, deși știu să bat la mașină de când eram copil, era mai mult decât făcuser eu vreodată. Luni de zile a fost la fel, se trezea la patru dimineața și se ducea în camera de oaspeți, animalele o urmau, eu veneam aici, n-o vedeam decât la micul dejun și apoi, după orele de muncă, ne vedeam fiecare de treburile lui și nu ne întâlneam decât când venea ora de somn, îmi făceam, oare, griji pentru ea, fiindcă-și punea toată viața într-o poveste de viață, nu, eram foarte fericit pentru ea, îmi amintesc sentimentul pe care-l avea, bucuria de a reconstrui lumea, auzeam din spatele ușii sunetele creației, literele strivite de hârtie, paginile trase din mașină, totul fiind, pentru prima oară, mai bine decât era și cât de bine se putea, totul plin de sens și apoi, într-o dimineață, primăvara asta, după ani de muncă în singurătate. A spus: „Vreau să-ți arăt ceva”. Am urmat-o în camera de oaspeți, mi-a făcut semn spre măsuța din colț, pe care stătea mașina de scris, flancată de două teancuri de hârtie, cam de aceeași înălțime, ne-am îndreptat amândoi spre mașina de scris, a pipăit toate lucrurile de pe masă, după care mi-a

meridiane

Marc Chagall - portret de Ernst Hansing (1983)

Născut în cătunul Liozno din prejma Vitebskului (Belarus). Tatăl său era vânzător într-o prăvălie de scrumbie. Între 1900-1905, frecventează școala primară, apoi studiază artele plastice în clasa pictorului I. Pen, de unde ia calea spre Petersburg. La plecare, oarecum nedumerit de decizia fiului, tatăl îi „aruncă sub masă 27 ruble”. Unul din pedagogi, E. Zvanțev, renunță de-a mai da lecții „...tânărului talentat, dar neglijent, care nu merge pe calea care trebuie”. Trăiește sărac, lucrează ca retușor. Tot la Petersburg îl întâlnește pe primul său admirator, cunoscut avocat, deputat în Dumă, Maksim Vinaver care îi procură două pânze și îi oferă o bursă nu prea mare pentru a putea studia la Paris.

În ceea ce îl privește pe Chagall-poetul, a scris atât în limba rusă cât și în idiș. Pentru el versurile constituiau ceva foarte personal, ca niște note de jurnal lirico-filosofic. Textele respective au fost publicate sporadic, în special la insistența prietenilor. Primele experiențe prozodice sunt date cu anul 1900, încercări pe care ar fi dorit să i le arate lui Aleksandr Blok, însă nu avu suficient curaj să o facă.

De o certă originalitate, pătrunse de înțelepciune biblică, versurile oferă cifrul pentru mai multe tablouri ale lui Chagall. Unul din exegeți, D. Simanovici, considera că: „Nimeni altul nu a apropiat atât de firesc pictura de poezie, precum Chagall. Deoarece nimeni nu a apelat atât de temerar la hiperbolă și metaforă, spre a înfățișa, încălcând legitatea gravitației terestre, aspirațiile sufletului uman, calitățile și particularitățile sale. El a creat propriul limbaj poetic, propriul sistem de simboluri, semne, lumea sa – în lumea tuturor, în propria sa biografie”. Aidoma picturilor, și versurile lui Chagall abundă în enigme, rebusuri, alegorii, iluzii, aspirații... La timpul respectiv, această poezie s-a bucurat de înaltele aprecieri ale lui Esenin, Ahmatova, Maiakovski, acesta din urmă fiind cunoscut și ca un critic tranșant al creației altor confrăți. Autorul *Misteriumului Buf* avea să spună: „Marc Chagall e un poet al picturii și graficii, poet care pictează cu culorile inimii sale poeme...”

Prin creația sa poetică, Chagall este interesant, bineînțeles, și în contextul celorlalți avangardiști ai penelului care au scris versuri: Malevici, Kandinski, Rozanova, Guro, Larionov, Filonov ș. a.

TABLOUL

Noaptea de mi le-ar lumina soarele!
Dorm – learcă de vopsele, în patul meu
În așternutul meu din tablouri
și tu cu piciorul gura închizându-mi

Din poezia avangardei ruse

Marc CHAGALL

(1887 - 1985)

nu mă lași să respir, mă înăbuș.
Mă trezesc – în suferințele
zilei ce se deșteaptă și în speranțe
încă nedesenate
încă ne-nfăptuite în culoare. Alerg
sus, spre penelurile uscate
acolo
sunt răstignit dis-de-dimineață, precum Hristos
acolo mă țintuiesc de șevalet.
Dar tabloul încă nu e terminat
în el totul mai e doar fulgurație, sclipire
revărsătoare...
Ici – o tușă! Albastră. Ici – una verde.
Roșie. Culorile se potolesc
vine tihna...
Dar ascultă odată și tu, mortul meu pat
uscata mea iarbă
iubire ce m-ai părăsit
și iar revenit-ai
ascultă ce am a-ți spune.
Mă înfățișai sufletului tău
eu beau restul anilor ce ți-au mai rămas.
Până-n gât sunt satul și de luna ta
și de a te păzi, precum o făcusem cândva.

SPRE PORȚILE ÎNĂLȚIMILOR

Doar acea țară este a mea –
care în inima mea se află
în care intru ca unul de-al casei
fără nici o viză și semnalmamente de gen.
Ea, țara mea
îmi va ocroti somnul, acoperindu-mă
cu piatra-i aromitoare.

În mine înfloresc verzile grădini
închippuite flori divine.
În firea mea se gârbovesc străzile, doar că
fără case pe ele. În jur ruinele mai dănuiesc –
cele de demult, din copilăria mea.
Iar locatarii – rătăcesc prin naltele văzduhuri
căutându-și vreun acoperiș și vremelnice
mi se adăpostesc în suflet.
Iată de ce eu surâd tihnit
sub împalidatul soare
sau plâng
ca o piatră-n fapt de noapte.
Țin minte timpurile când
eram bicefal. Ambele capete
se terminau sub același val de duioșie –
și ambele s-au evaporat, precum
a trandafirului aromă purpurie.

Și-mi zic, și mă gândesc – acum
chiar de-o fi s-o iau îndărăt – totuna
aș merge înainte, încolo, spre înaltele, montanele
porți cu dărâmate ziduri în urma lor
unde înnoptează tunetele care deja au detunat
și fulgerele frânte...

ORAȘUL ÎNDEPĂRTAT

În firea mea răsuna
acel oraș îndepărtat
albe bisericuțe –
albe precum creta –
îndepărtate bisericuțe și sinagogi. Ușile
deschise li-s, vraște-primitoare.
În grădina-n floare – spre zenit

se-nalță viața
din aripi gălăgioase fremătând.
În firea mea tânjesc
strâmtele ulicioare
dolmene cenușii – pe pante, unde dorm
în amarul lumii evreii cuvioși.
În vopsele, tușe de penel
în umbră sau lumină,
o, sufletul de-ai putea să-mi îmbrățișezi!
Drumul meu de flăcări e cuprins. În foc
anii strălucesc.
De câte ori în visul meu
acea lume aievea-mi apăru,
iar eu – unde-aș fi eu? Dumnezeu mai știe
unde-a fost să mă pierd.
Nu mă mai căutați. Nici eu
pe mine însumi nu mă voi afla.
A fost viața să mi-o părăsesc,
am plecat...
Eu însumi mi-oi săpa mormântul și
voi coborî în el
adânc înlăcrimat.

SCARA LUI IACOV

Eu umblu prin lume ca prin pădure –
pe mâini și picioare.
Frunza din pom, iată, cade
în suflet frică trezindu-mi.
Pictesz toate astea, învaluite de vis
ninsoarea acoperă codrul – tabloul meu
priveștiștea din cealaltă parte
unde
mă aflu deja de ani îndelungați.
Și aștept să fiu îmbrățișat de minuni nepământene
ce mi-ar încălzi inima, spaima mi-ar goni.
Tu înfățișează-Te, eu Te aștept – de pretutindeni.
Și ținându-ne de mâini, ah,
vom zbura împreună, urcând scara lui Iacov.

* * *

Am zugrăvit tavanul și pereții –
dansatori, scripcari de scenă
un taur verde, un cocoș neastâmpărat...
Spiritul Creației
vi l-am dăruit
necuvântătorii mei frați.

De-acum încolo, în meleaguri supraastrale
unde noaptea-i luminoasă, nu-ntunecată.

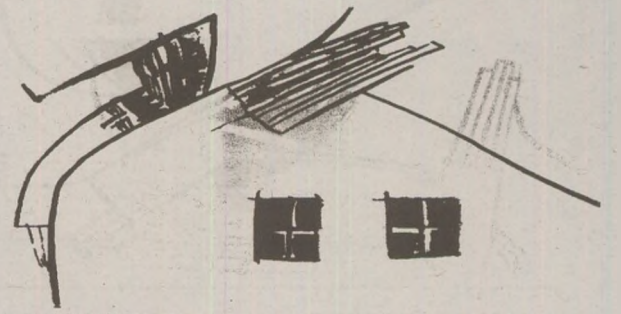
... Și cântecele noastre din nou minunate
auzi-le-vor pământuri substelare
și semințeniile țărilor celeste.

* * *

Sunt feciorul Tău, venit
a se târi pe pământ.
mi-ai dat vopsele-n mână, penelul mi l-ai dat
dar cum ar fi să Te pictez – nu știu...
Acest pământ? Cerul? Inima Ta?
Ruinele orașelor? Frații arzând în flăcări?
Ochii mi se umplu de lacrimi, nu văd –
încotro să fug, spre cine să zbor?
Căci există cineva care ne năruie viața.
Căci există cineva care ne dă soroc de moarte
și el anume ar putea să mă ajute
ca tabloul ce-l pictez să lumineze-a bucurie.

Prezentare și traducere de

Leo BUTNARIU

Flaubert în campanie

● În plină campanie electorală pentru alegerile de la 22 aprilie, doi editori francezi au avut aceeași idee ironică: reeditarea piesei lui Flaubert din 1873, *Candidatul*, care se poate citi ca un avatar politic al mult mai cunoscutei *Bouvard și Pécuchet*. Eroul piesei (care la apariție a fost un eșec), e un burghez pe nume Rousselin, pornit să cucerească electoratul pentru a obține un loc de deputat și care nu da înapoi din fața nici unei stratageme de seducție politicianistă. Fără să știe una de alta, editurile „Le Castor astral” și „Le Mot et le Rest”, au scos pe piață în același timp textul piesei, prima însoțindu-l cu o prefață de Eric Deup și un studiu de Yvan Leclerc, ce subliniază actualitatea textului, cea de a doua reproducând în postfață un document de epocă – o lungă analiză a *Candidatului* semnată de Villiers de L'Isle-Adam.

Memoriile lui Montesquiou

● Memoriile lui Robert de Montesquiou (1855-1921), întinse pe aproape 1000 de pagini sub titlul *Les Pas effacés*, n-au mai fost reeditate din 1923. Scriitor, dandy, om politic, colecționar și homosexual, Robert, conte de

Montesquiou-Fezensac a fost figura cea mai caracteristică a Decadenței, un aristocrat cultivat, fantasc și original, rafinat și prețios, care a servit drept model multor personaje literare celebre. El e Charlus al lui Proust, Des Esseintes al lui Huysmans, Serpigny al lui Régner, contele de Muzarett al lui Jean Lorrain și chiar păunul din *Chantecler* de Edmond Rostand. Obişnuit al saloanelor pariziene și al evenimentelor mondene, bun cunoscător al lumii literare, memorialistul uitat va fi reeditat luna aceasta la Éditions du Sandre.

„The Little Magazine”

● Considerând că publicațiile indiene nu reflectă îndeajuns viața intelectuală a țării, un grup de tineri jurnaliști a înființat acum șapte ani un bimensual, „The Little Magazin”. Contrar numelui, revista e destul de groasă încât să încapă în ea multă literatură – nuvele, fragmente de roman, grupaje de poeme, scenarii – dar și dezbateri teoretice, exegeze, eseuri. Conduasă de Antara Dev Sen, fost membru în conducerea ziarului „Hindustan Times”, și de Pratik Kanjilal, fost redactor la „The Indian Express”, revista literară se distribuie în 160 de librării, are 2500 de abonați și e disponibilă și pe Internet, unde e accesată de vreo 60.000 de persoane, care și comentează pe *site* cele citite. „The Little Magazine” e dovada că există destui oameni interesați de literatura indiană și că a oferi un spațiu scriitorilor care nu aveau unde să se exprime a fost o idee benefică.

Noul roman al lui Pynchon

● Anul acesta, Thomas Pynchon va implini 70 de ani. Maniac al solitudinii, refuzând orice apariție publică, interviu sau declarație, despre el se cunosc prea puține lucruri și, în afara câtorva fotografii din prima tinerețe (între care și aceasta), nici nu se știe cum arată (în 1974, la decernarea faimosului National Book Award pentru capodopera *Curcubeul gravitației*, și-a delegat un prieten să-i ridice premiul). Despre viața lui au ajuns la cunoștința admiratorilor puține date: a fost studentul lui Nabokov la Universitatea Cornell (Vera Nabokov își amintea despre el doar că scria urît), s-a însurat în 1990 cu agenta lui literară, Melanie Jackson, cu care are un băiat născut în 1991 și trăiesc toți trei, probabil, la New York. Ceea ce se știe cu certitudine e că cele patru mari romane ale lui: *V* (1963), *Strigarea lotului 49* (1966), *Curcubeul gravitației* (1973) și *Mason & Dixon* (1977), cu structuri deliberat caleidoscopice și haotice, de o complexitate uluitoare, reprezintă o culme a literaturii americane din a doua jumătate a sec. XX. Cărările care străbat haosul contemporan în cărțile lui Pynchon sint jalonate cu mai multe obsesii: complot, colonialism, rasism, paranoia, entropie, sincronie plus toate felurile de ironie. Într-o corespondență din New York pentru „Le Monde des livres”, Lila Azam Zanganez vorbește despre noul roman (și cel mai lung de pînă acum: 1085 de pagini) al lui Pynchon, *Against the Day*, publicat la sfîrșitul anului trecut la Penguin Press și primit cu mai puțin entuziasm decît celelalte. E vorba și aici de o „istorie paralelă” a lumii moderne. Intriga propriuzisă e relativ simplă: pe la 1900, un miner devenit anarhist e asasinat de doi ucigași profesioniști, plătiți de un bogat *tycoon*. Copiii minerului jură să-l răzbune. Restul cărții e alcătuit din uimitoare digresiuni despre textura timpului, progresul matematicii la început de secol XX, furia capitalistă, marile lupte geopolitice, misticismul factice, puterile paranormale ș.a. Pe scurt, ideea e că, la 1900, totul pare încă posibil, iar romanul se citește ca o arheologie a imaginarului colectiv dintr-o epocă fremătînd de speranțe mistico-tehnice. Se întîlnesc în paginile lui anarhiste, spioni, vînzători de arme, teroriști, alchimiști, magicieni, dansatoare din buric, travestiți, experți în maioneză, dar și arhiducele Franz-Ferdinand Groucho Marx și Henry James. Geografia e și ea la fel de variată ca și mulțimea de personaje, iar postmodernismul se manifestă prin numeroase parodii, pastișe, jocuri de cuvinte. Pe coperta

a IV-a, parcă prevenind eticheta de satiră colosală a Americii contemporane, Pynchon scrie ironic: „Orice referire la prezent nu e intenționată. Să spunem că, dacă aceasta nu e lumea, e ceea ce ea ar fi putut să fie, cu câteva retușuri minore. După unii, aceasta ar fi unul din scopurile principale ale ficțiunii...” Corespondența din New York adaugă însă că jocul postmodern nu prea mai prinde, iar scriitura suprasaturată, hipermodernitățile, epuizării pare să-și fi trăit traiul.

Insolența libertății

● S-a scris mult despre Marcel Duchamp (1887-1968), despre care André Breton credea că e „cel mai inteligent om din secolul XX”. S-a scris despre opera lui, despre influența acesteia asupra artei contemporane, resimțită pînă în zilele noastre, dar s-a

dat o mai mică atenție biografiei celui care își considera cea mai reușită operă felul în care își folosea vremea. Și iată că acum au apărut în același timp în Franța două biografii: *Marcel Duchamp* de Judith Housez (Ed. Grasset, carte distinsă cu premiul revistei „Le Point”) și *Marcel Duchamp. La vie à crédit* de Bernard Marcadé (Ed. Flammarion). Prima reprezintă debutul unei tinere scriitoare care povestește romanesc viața „anarhistului” cu o personalitate enigmatică, făcînd în același timp o veritabilă radiografie culturală a secolului trecut. Ea reușește să reinvie, dincolo de anecdote și scandaluri, omul generos, liber, cu mare succes la femei, cu un umor acid, care l-a ținut departe de ideologie, unul din marii jucători de șah ai Franței și un răbdător artizan, în stare să lucreze și 20 de ani la o „instalație” precum *Etant donnés*, daruita postum muzeului din Philadelphia cu instrucțiuni precise de montare. Toți cei pentru care numele lui Duchamp nu evocă decît Gioconda cu mustați și *Ready made* vor descoperi în cartea lui Judith Housez un om fascinant, „antisocial” radical, total indiferent la politică dar de o luciditate excepțională în toate privințele: societate, artiști, mecena, femei etc. La rîndul lui, Bernard Marcadé, într-un stil mai puțin fluid, reușește în 50 de capitole, cu un excelent aparat critic, să lumineze paradoxul și enigma Duchamp, aducînd multe informații inedite pentru a demonstra locul lui în arta secolului XX și posteritatea lui bogată. În imagine, Marcel Duchamp în atelier, în anii '50.

Constanța Buzea

POST-RESTANT

Dineînțeles că și numai din două poezii și un mic text în proză îți poți face o idee. Cred că merită să insistăm. Fiți convinsă că dacă totuși aveți „ceva talent”, o bună bucată de vreme ar fi suficient să vă adresați dumneavoastră înșivă, cu tot interesul și cu tot optimismul de care sunteți în stare. Iar la întrebarea pe care v-o puneți: „Ce aș putea să fac pentru a-mi dezvolta eventualul talent?”, răspunsul este, fără doar și poate, să scrieți în fiecare zi. *Domnul cu pălărie* (în colaborare cu Rene Magritte), *Sufiu andaluz* și *Natură moartă cu suită pentru violoncel* sunt mostre interesante de deschidere spre drumul pe care doriți să-l parcurgeți. Notații care anunță calități și defecte ale acestui moment, aerul impetuos al problemelor ce vă frământă. Este multă poezie mai ales în bucata în proză, în finalul cu măștișorul de sticlă găsit în copilărie într-un sertar. (*Delia Gheorghiu*, 23 de ani) ☒ Este limpede că sunteți un înțelept, un meditativ, un tip sensibil, dar în materie de artă literară, mijloacele prin care să vă transmiteți emoția firesc sunt neputincioase. Deocamdată. Și vă lasați dus de un fix insistent ce vă descalifică, forma aceasta rudimentară care-l înțepenește pe cititorul incapabil să vă creadă pe cuvânt și să vă ierte: *Gătu-ți, chipu-ți, gându-ți, noua-mi, buzele-ți, mintea-ți*. Notez totuși cu plus poemul *În gară*. „Noaptea, întunericul, tăcerea, frigul, tristetea./ În gară, noaptea este întuneric și frig./ Tăcerea te îngrozește. / i se pare că a fost un război./ Îți umple inima de tristețe când îți amintești (de) ce frumoasă era gara./ Frigul te face să incremenesci./ Când vine un copil neajutorat la tine, nu poți să nu îi dai un ban./ Seara vine Expressul, trebuie să plec./ Mă urc în tren, dar nu pot să uit gara.”, chiar dacă pare uscat sacadându-și enunțurile. Există o trăire autentică exprimată direct, simplu, convingător. Aceasta în flagrant contrast cu stilul expirat din *Primăvara*: „Peste griul cel etern/ Flori de iarnă se aștern./ Recî și efemere/

Dispar de sub vedere./ Cu albul lor cel de crin/ În gaura din asfalt se anin’...” (*Tiberiu Protopopescu*, 18 ani) ☒ Trezește interes dar și nedumerire fiecare din textele pe care ni le-ați trimis. Iată, de pildă, poemul *viața de oriunde*, care are ca supratitlu o metaforă, sau ce-o fi, *dincolo de vene o fracție roșie*: „noaptea a venit/ cu pași subțiri tăioși/ cu umbrele grămadă pe cocoșă// mă privea de sus vulturul/ îmi indesa în buzunare pene/ își lua elan// singur// o definiție cu haine lungi/ și repetate/ dă sens unic lesei mele de piele// mai strâns vreau oricine ești/ să curga sânge și din paharul meu cu apă// pe fiecare tarabă orele mele la halbă dublă/ sunt sorbite cu ochii închiși/ de chiar părțile mele/ cele mai depărtate// au fost zile când în ger/ puneam hainele în șifonierul de la nord// te înfriguram// acum cântecele mai mult ca niciodată/ le scuip/ mai bine ca oricând”. Primele trei terține sunt aproape normale. Cu puțină aplicație și experiență, cititorul se descurcă, înțelege și gustă adaptându-se la straniețea imaginilor care definesc o stare poetică autentică. Dar de la sensul unic al lesei de piele și cântecele scuipate din final, zările se închid, stările deraiază într-un absurd cu totul și cu totul gratuit, inutil, de neînțeles. Regretul de a nu pricepe citind, nici banui sensul poemului se repetă în așa a fost, cu subtitlul *în urma ta multă umbră*. „aleea era doldora de copaci// păsări reci se loveau de mâinile noastre/ somnambulele/ dădeau din aripi a zbor/ erau mai flămânde în vis// căutam și noi precum ceilalți// ei veniseră cu tîmăcoape și lopoți/ nu au făcut decât să sângereze tăcuți/ găsiseră îngropați niște oameni/ i-au luat repede și i-au târât acasă// să-i fi văzut cum îi târau spre casă// nenascuții lumii se mușcau de glezne/ și ploaia ne umplea sticlețele cu amoniac// eram străinii iubito// să-i fi văzut cum ne târau spre casă”. Iată și poemul cu titlul lui dublu *pe drum/ uite acolo*: „nu cicatriza acum/ plec// pe drum e frig// luna se apleacă/ să îmi lege șireturile lungi// umele mă îngalbenesc// de când mă știu/ în ele ciugulește lumina// galbenul invață să fie culoare/ odată cu mine/ mă întrebă ce haine să poarte/ stă cu toți genunchii în fața mea// vreau să îi vorbesc/ dar/ pe umărul meu au venit/ păsări/ și/ își scot aripile/ cu pliscul de aur/ pe asfalt”. Universul literar de care dispuneți ar trebui, cred, clarificat. Dincolo de originalitatea imaginilor, povestea se destramă, își pierde noima, stupefiază, se refugiază în absurd, în lucru visat în somn, în gest de profanare. Transcriu în final poemul *e timpul și locul să vină inorogul/ nu va fi ca niciodată*: „pe marginea drumului/ iarba își caută verdele în sân// au început aștia să îmi lege/ coase de glezne/ cică/ să se vadă pe unde merg// mă simt domnitor la fântâna/ scuip în apă/ după ce reflexia/ m-a

mușcat de nas// undeva departe mama aplaudă/ în aluatul pâinii/ să crească să doapească// parcă am linia orizontului/ elastic la pantaloni/ sau/ parcă ea tocmai s-a dat/ de trei ori peste cap/ și au căzut toate merele/ din copaci// iubito hai să mâncăm jăratic/ și să nechezăm la lună.” (*Ștefan Ciobanu*, 27 de ani) ☒ Sunteți, am impresia, dintre aceia care nu ne citesc revista, dar ne cunosc adresa și ne trimit poezii, cu dorința expresă de a apărea în paginile ei. Nici în așteptarea acestui eveniment nu catadicesc să cumpere *România Literară*, ci vin cu rugămintea ce li se pare normală într-o relație redactor/collaborator, aceea de a fi anunțați la publicare „printr-un e-mail în ce număr al revistei vor apărea”, semnând, culmea!, cititor fidel, student Litere UBB Cluj Napoca”. Cele două texte poetice fac parte dintr-un ciclu mai larg și cu bataie lungă, *Versuri pentru mai târziu*. Le transcriem împreună, așa cum ați dorit, dar numai în acest spațiu de atelier de care dispunem. 1. „M-am decis să iau cuvintele lumii/ și să le inec./ Apoi./ Mă voi arunca și eu în același pahar cu apă/ Și am să asist în modul cel mai plauzibil/ La moartea celor mai neînsemnate lucruri din această lume.../ Eu mă voi ineca alături de cuvinte.../ fără să se supere căci sunt ale mele/ numai eu a(l) lui D-zeu./ Voiu muri pentru mine, / iar pentru D-zeu./ Cuvintele vor dispărea.../ dar faptele mele?/ Vor muri odată cu mine/ Sau se vor transforma în alte cuvinte./ Pe care trebuia să le inec din nou?” și 2. *Nemurire*: „Încă o noapte.../ De ce s-au transformat răurile în pete de sânge/ Iar îngerii au coborât cu scara pe pământ?/ Nu cumva s-au deschis cerurile?... sau.../ Toamna închide natura cu lacate de oțel?/ Simți: timpul s-a oprit.../ E invizibil... nu mai soviaie, nu mai curge.../ Ascultă: de ce nu mai plîng copiii/ Iar mama de ce nu mai suspină ușor?/ Eu, mi-am aruncat cu pietre în suflet/ Fără să știu că mi-am pierdut copilăria.../ Dar poate așa e mai bine.../ Așa și luna/ și-a întors a ei caldă privire./ Crezuse până azi în nemurire...” V-am îndeplinit dorința, aceea de a vă vedea publicat cu cele două poeme, pe aceeași pagină, pentru, cum spuneți, „o mai bună înțelegere și armonie a textului poetic”. Părerea mea că pentru o mai bună înțelegere și armonie, textul acesta poetic ar trebui îmbunătățit, fie și numai cu salvarea lui dintre atâtea și atâtea inutile puncte de suspensie. E de mirare, totuși, că nu vă ați învrednicit să nu prescurtați numele lui Dumnezeu. S-ar fi văzut pe pagină mai mult respect pentru Divinitate, lângă atât de multa grijă a autorului față de sine însuși și lucrurile sale. Și dumneavoastră sunteți un creator, dar El este Creatorul a toate și merită să-I fie scris Numele neprescurtat. (*Silviu Mihailă*, student Litere UBB, Cluj-Napoca) ■

Prin anticariate

Orașe care au fost

ntre a păstra amintiri și a păstra distanță e deosebirea dintre trecutul tău și trecutul unuia care ai fost. De pildă, un june *dandy*, cultivînd și cochetăria, și afrontul, și sordidul, și subțirimea, are de-mpărțit cu un bătrîn *Scarface* al zilelor noastre cel mult criticile care li se aruncă și unuia, și altuia, din pricini, de bună seamă, diferite. Primul e Bucureștiul anilor '35, dintr-o carte cu numele orașului, scoasă de Mircea Damian la Fundații. Unul pe care îl vizitezi ca să-l uiți pe-al doilea, sau ca să-i mai poți ghici, în riduri, netezimile fostei frumuseți.

Bucureștiul e azimutul speranțelor provinciale, de care cu-afta superbă neîngăduință își bate joc: „București! București!... Câte visuri se sting, flămânde, pe străzile tale; câte bucurii mor în lacrimi, la sânul tău; câte tragedii se zvârcolesc, mute, în mijlocul veseliei tale. În fiecare zi, la fiecare ceas, provincia îți trimite cereriri. Vin flăcări câmpiilor și ai munților, cu soarele în ochi și cu brazda pe talpă; vin băieții orașelor, fugiți de la școală sau alungați de toamnele monotone și nostalgice ale mahalalei. Și unii și alții vin cu pumnii strânși, cu dinții încheștați, cu sufletele pline...”. Rînduri de melodramă ironică, din vremea cînd „la Bulivar!” însemna *la asalt!*

Cartea lui Mircea Damian, un album povestit, în care vorbele refac marginea zimțată a fotografiei (sînt și poze, vreo două-trei grupaje), e o mică enciclopedie de moravuri în răspăr, dintr-o lume care avea geniul ripostei. De pildă, birfă între antiteze: „Lumea de la mese se uită la lumea de pe stradă; iar lumea de pe stradă se uită la lumea de la mese. Și comentează. Unii: – Nu li s-o fi urînd, domnule, plimbându-se atîta?! Alții: – Nu li s-o fi urînd, domnule, stînd atîta?!”. Coeziuni spontane, pe poziție, comparabile, în lumea noastră mult mai... individualistă, doar cu sinergia cozii, cînd unul se bagă în față.

Fapt e că în București cei vechi exista o viață a restaurantului, a hotelului de margine, unde trăgeau vizitatorii de-o săptămîna, ostoite astăzi fie sub luxul șablonard, de nemestecată imitație occidentală, fie sub insalubrități de toate soiurile, care numai la glumă și la șarjă nu te trag. O mică scenetă, demnă de orașul cu Mitici și cu dame venite să caute procopsirea, se petrece într-o „camera de dormit” (luată cu chirie, de mai mulți, într-o pensiune nu tocmai onorabilă – varianta cu poantă, verde, a cloroticeilor asemenea așezăminte din Bonciu și Fântăneru): „A văzut el unul, – uite, ală dela perete, care se face că doarme, – cum îl pîndea pe furis, cînd scotea portofelul din buzunar... Se scoală și aprinde lumina, să-l vadă mai bine. – Ce faci, domnule? – strigă unul. – Nu pot să dorm. – Serios?! Nu vrei să-ți dau un jurnal?... Fă bine și stinge. Omul nu vrea. Celălalt, se scoală și stinge el. – Eu am plătit aici! – strigă cel dintăi. – Ai fost un prost... Uite, eu n'am plătit. Că mă cunoaște madama... Ai văzut-o? Aia grasă. Rîd cu toții. – Da, aialaltă cine era, mă? – se informează altul. – O cucoană... Nu vrei mă, ala cu lumina, să te culci cu ea?... Nepricopsitul...”

Felul în care-și fac reclamă, în ochii mușterilor bine-trăitori ai interbelicului tîrziu, cînd lipseau doar cîțiva ani pentru ca stilul lor de viață – cel puțin la scara întregii capitale –, să dispară definitiv, crîșmele unui București de cheflii hoinari, e prins și el în catalog, cu nelipsita răutate dintre paranteze: „Unele localuri au și câte-o grădiniță cu grătar la poartă, unde stă unul cu cleștele în mîna și strigă de topește pămîntul: – Arde și frige, arde și frige, amrrdeee... (Domnul

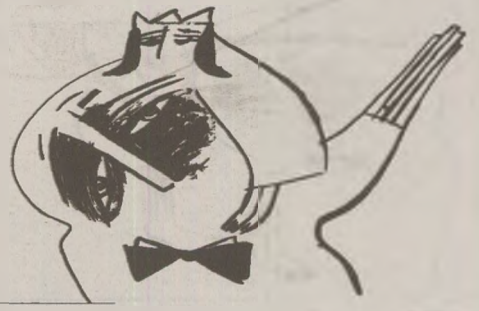
cititor trebuie să știe că negustorul ține cleștele ca să atragă clienții, clăpăindu-l. Că fleica o întoarce cu deștele.

Acesta e Bucureștiul pîntecului, borta cu mirosuri îmbietoare și cu oameni care trăiesc ca să „se respecte”. Celălalt, cu încurcate cărări ale spiritului, e cîntat pe altă coardă. Una care amestecă o ironie tare, dublu distilată, cu tandrețea de peisagist. Bunăoară: „La București, nu se iubeste în două locuri la fel. Altfel se iubeste în Cîșmigi, altfel în Parcul Carol, altfel în Parcul Ioanid.” Implicit, altfel se iubeste viața. Cîșmigiul conduce detașat la sinucideri, pe cînd în Parcul Ioanid nu se omoară nimeni... Sau „Capșa știe tot, vede tot, hotărăște tot.” Dar, în ciuda oracolelor lui intelectuale, administrația bucureșteană e de-a pururi neștiutoare de nimic: „De cele mai multe ori, iarna vine în București noaptea, și prin surprindere.” Subscriem, doar că nu ne mai amuză.

Săptămîna cărții, tradiție bucureșteană din anul '33 care se-înțelege, n-a mai trăit mult, face din scriitori, fără a-i obliga, ca mai încolo, la nici o concesie, vedete de stand. Minulescu își vinde propriile cărți, admonestîndu-i pe cititorii... la fața locului, niciodată cumpărători: „Nu răsfoi cartea, domnule! C-o murdărești!”. Poete de ocazie și maeștri hîrșiți ies, în preajma sărbătorii Sfințului Constantin, la balul cu mășți tipărite. În rest, vremea lor se duce prin cenacluri, trei la număr: al *Vieții Literare*, al *Literelor*, al *Sburătorului*. Primele două, conduse de I. Valerian și Matei Alexandrescu, nu importa. Centrul e salonul domnului Lovinescu, față de care Damian nu risipește amabilități. Nici Bebs, nici Mia Frollo nu ies bine, date jos de pe divan, iar spini pe care calcă, vrînd să lingusească, un vizitator imprudent, dezvelesc sursele complexelor pe care le putea avea, în anii cîfericiți ai literaturii, un șef de școală: „dumnealui are două antipatii mari: titlul de profesor și numele de Eugen.”

Dumnealui, Bucureștiul, în schimb, nu respinge nimic. Primește și servește, după puteri și trebuinți, pe toată lumea. Diferența dintre el, beizadeaua unui imperiu est-vest, și bunicul de azi al zbîntuitului care era, e-aceea dintre un fluture peștriț (fie și de lampă...), și-o muscă apteră.

Simona VASILACHE

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Cum îl dăm jos pe Băsescu

Și dea demisia, cu o condiție – să nu mai candideze. În jocul probabilităților și dorințelor stimate de anunțul președintelui că demisionează dacă va fi suspendat, totul ar fi în regulă dacă acesta nu ar încerca să se întorcă la Cotroceni.

Când Băsescu încerca să le schimbe intențiile cu binișorul celor care voiau să-l suspende din funcție, i s-a spus că recurge la diversiuni. După ce a anunțat că-și dă demisia, dacă va fi suspendat, a fost acuzat de o nouă diversiune, cu întrebarea de ce demisionează, dacă vrea să candideze din nou. Adică noi ne luptăm cu tine pe căi parlamentare, Traiane, și tu vii să strici jocul?

Or, Băsescu a avut grijă să precizeze cât a putut de apăsător că demisionează numai dacă va fi suspendat din funcție. Cu alte cuvinte, că nu acceptă acest joc. E adevărat că același Băsescu le-a trecut bățul prin gard celor care voiau să-l suspende, cu afirmația lui că nu există încălcări grave sau mai puțin grave ale Constituției, ca și cum ar fi vrut să-i întărească și să continue demersurile, în ciuda Curții Constituționale care a apreciat că faptele președintelui nu încălcă legea fundamentală a țării, chiar dacă prin vorbe a cam luxat-o.

Logica marinarului e simplă. Dacă tot e să fie dat pe mâna poporului, prin referendum, atunci să vedem dacă nu cumva există altul mai potrivit, ca să nu mai pierdem vremea cu Băsescu la Cotroceni încă doi ani, în eventualitatea că va câștiga referendumul.

Mi se pare înduioșătoare grija celor ce se tem că dacă va deveni un candidat printre alții la președinție, Băsescu ar putea să nu mai câștige. Dar printr-o armă, când ultimele sondaje arată clar că el e, de la mare distanță de următorul clasat în fruntea preferințelor alegătorilor? Principalul său urmasor, Gigi Becali, a declarat că dacă va câștiga alegerile îl va lua pe Băsescu în funcția de general – fără a preciza de care, militar sau civil, dar orișicât – pentru a continua lupta împotriva corupției. Adică un fel de a spune că nu are chef să se lupte cu Băsescu.

Cel mai atins de această provocare electorală e însă Călin Popescu Tăriceanu, premier și președinte de partid, ale cărui declarații par a veni de la adevăratul președinte al țării, supărat pe un premier prea neliniștit, care provoacă alegeri anticipate pentru președinție.

Sîntem în plină construcție probabilistică, în care nu știm dacă președintele va fi suspendat, dar alcătuim scenariul ca și cum asta ar urma să se întâmple. Iar unii comentatori îl acuză pe Băsescu de încercarea de a șantaja Parlamentul.

„Mă suspendați? Eu îmi dau demisia!” Unde e șantajul totuși? Când suspenzi un președinte, o faci cu gândul de a-l da jos, cu ajutorul referendumului. Altfel ce rost mai are să-l suspenzi. Doar ca să-l tăvălești puțin în ochii opiniei publice și sperînd că poate la referendum ar putea să piardă? Alte voci, la fel de apăsătoare, îl acuză pe Băsescu de intenția de a risipi banul public, prin organizarea alegerilor anticipate, ca și cum referendumul s-ar face pe gratis. Dacă ar fi vrut să organizeze anticipate cu orice preț, marinarul putea juca la sînge. Adică să anunțe că demisionează chiar în ședința din Parlament în care ar urma să se decidă suspendarea lui. S-ar putea spune că dacă ar fi făcut astfel Băsescu ar fi transmis opiniei publice semnalul că se simte vinovat. Mă îndoiesc. De-abia atunci el le-ar fi dat o lovitură neașteptată celor care vor să-l suspende și i-ar fi lăsat fără aer. Or, marinarul le-a dat mutarea sa în plic deschis adversarilor înainte ca ei să o facă pe a lor. Dacă asta e șantaj, atunci nu ne mai rămîne decît să credem că președintele României poate fi suspendat prin combinațiile din Parlament, în pofida Curții Constituționale, numai pentru că, la un moment dat, aceste combinații devin majoritare. PSD-ul, împreună cu sprijinitorii și chibiții săi din Parlament, vrea să-l dea puțin jos pe Băsescu, din cauză că n-are pe nimeni să-l înfrunte la prezidențiale. După demisia pusă de el în joc, disputa nu mai are loc între schimbările cantitative din Parlament, care îl dezavantajează, ci la nivelul liderilor, care nu sînt în stare să-l dea jos nici măcar cu ajutorul soldaților pe care i-au aruncat în luptă. ■

Corespondență din Stockholm

Mătușa povestitoare

Ș-a spus despre scriitoarea pentru copii, Astrid Lindgren, că este o „mătușă povestitoare”, dar acum se descoperă că ea a fost cu mult mai mult decât asta.

Literatura pentru copii deține un rang înalt în Suedia, cărțile scriitorilor pentru copii sunt recenzate în marile cotidiene și desenele însoțitoare sunt reproduse și comentate.

Astrid Lindgren, fetișcana de la țară, n-a vrut niciodată să fie o „mătușă povestitoare” sau un „monument național” și nici să dobîndească Premiul Nobel sau alte premii, știind că tot ce strălucește, părăsește repede, așa cum n-a disperat nici când prima ei carte, scrisă despre „Pippi Ciorap Lung”, i-a fost refuzată de marea editura Bonnier.

Într-o carte nou-apărută și o expoziție de la Casa de cultura din Stockholm se arată publicului o mulțime de fotografii necunoscute până azi, dezvăluind multe feluri de a fi ale scriitoarei Astrid Lindgren, care ar fi implinit o sută de ani în acest an, în 14 noiembrie, și va fi sărbătorită în Suedia și în întreaga lume. În Africa Centrală, de exemplu, unde se va combina sărbătorirea cu strîngerea de fonduri pentru copiii orfani.

Laureații Premiului Alma vor participa la Centenarul Astrid Lindgren la Tîrgul de Carte de la Leipzig și Bologna. O expoziție Astrid Lindgren se va deschide la Biblioteca Regală din Stockholm. Va avea loc o conferință despre studiile dedicate scriitoarei la Institutul suedez al copilului. Se va dezveli o statuie a sărbătoritei de ziua nașterii ei. În aceeași zi se va anunța și numele câștigătorului concursului de povestiri de către Editura Raben și Sjögren.

Mulți s-au întrebat despre ce e vorba în expoziția actuală Astrid Lindgren.

Este vorba despre secretul ei, sau despre secretele ei de femeie profundă, cu multă imaginație, avînd puterea de a comunica cu copiii, de a se juca pur și simplu și la o vîrstă înaintată.

Fotografiile ne arată o adolescentă îndrăzneată pozînd în fața aparatului de fotografiat îmbrăcată în haine băiețești, apoi un pașaport plin de ștampile dînd marturie despre singurătatea unei mame foarte tinere care călătorea des ca să-și vadă fiul, căci la nouăsprezece ani născuse un băiat, Lasse. Primii trei ani, copilul și-i petrecuse într-o familie care se îngrijea de el, în Danemarca, pînă în primăvara anului 1930 când Astrid, mama lui, poate, în fine, să-l ia acasă, în cămaruța ei cu chirie din Stockholm.

Astfel a debutat Astrid Lindgren în viață – cu o durere profundă care i-a pus la încercare puterea de a iubi. Era vorba despre cea mai puternică dintre iubiri: cea maternă.

Fotografiile Jacob Forsell și Johan Erseus sunt autorii unei cărți de 271 de pagini cu fotografii uluitoare despre viața scriitoarei pentru copii. Sunt dezvăluite acolo niște secrete pe care familia scriitoarei niciodată nu le-a cunoscut, fotografiile aparținînd arhivei uitate din Småland, unde Astrid Lindgren s-a născut. Întîlnim acolo imaginea unei fete pline de vitalitate, cu probleme grele înfruntate cu mult curaj de-a lungul unei vieți foarte lungi. Mai apare imaginea căsătoriei fetei a părinților ei care i-a inspirat multe cărți scriitoarei, apoi imaginea unei copilării ca un paradis în mijlocul naturii, copilărie care se intrerupe abrupt în 1926, când Astrid, la 18 ani, e gravidă cu șeful ei, Reinhold Blomberg.

Jacob Forsell povestește în carte ca a găsit scrisoarea redactorului-șef de la ziarul local din Vimmerby, care a fost tatăl copilului lui Astrid. O scrisoare de recomandare în care îi urează lui Astrid fericire în viitor – el știind prea bine motivul pentru care ea nu mai putea să lucreze în redacție. Cu toate că în acel timp era o rușine să fii mamă necăsătorită, Astrid

Astrid Lindgren

a refuzat să se căsătorească cu Blomberg și a decis să plece singură la Stockholm, pentru a deveni secretara, și apoi la Copenhaga unde își naște copilul pe care îl dă în grija unei familii. Timp de trei ani ea își vizitează fiul de paisprezece ori, cu toate că era foarte scumpă călătoria și tînăra funcționară era de multe ori în situația de a muri de foame. Se va căsători cu șeful de birou, Sture Lindgren, care admite să-și ia acasă copilul născut în afara căsătoriei.

Scriitoarea s-a format în acel timp al încercărilor – în toate cărțile ei este vorba de copii fără părinți, care trebuiau adoptați, toți tînjind după un cămin cu părinți, toate cărțile fiind inspirate din realitate și din basmele lumii, avînd o aură poetică unică.

Acum vedem și chipurile de odinioară ale tinerei mame, corpul subțire de elf, așa cum va rămîne Astrid Lindgren pînă la bătrînețe. Și acel chip obsedant din fotografia cu prietenele ei din sat, toate îmbrăcate în haine bărbățești, Astrid cu șapcă și gât de lebădă amintind de un Gavroche din bătațiile de stradă, totul fiind în ea: mîndrie și nesupunere autentică. Se spune că a fost o fată-băiat expunîndu-și feminitatea foarte rar, o fată de la țară pentru care n-au existat interdicții și roluri ca pentru fetele burghize, căci fetele de la țară au fost mereu obișnuite să aibă tot timpul vieții aceleași calități ca și băieții: rezistența, încăpățănare, putere și forța mușchilor.

Cine a citit măcar trei din cărțile extraordinare ale lui Astrid Lindgren, de exemplu: „Pippi Ciorap Lung”, „Mio Mio” sau „Karlsson pe acoperiș”, a cunoscut o Suedie cu clase sociale bine distincte care au supraviețuit pînă astăzi mental, cu copii singuri și cu nevoia lor de a fi iubiți și nu discriminați.

Mulți iubitori ai cărților lui Astrid Lindgren au așteptat în zadar ca scriitoarea să-și scrie gândurile intime și trăirile sufletești. Dar numai acum, cu ocazia cercetărilor arhivelor din Småland s-au găsit notații de jurnal, în locurile cele mai neașteptate: pe partea interioară a ușii unui garderob și sub bancile de pe balcon. Este vorba de notații spontane despre vreme, mișcarea norilor, zăpadă și ploaie, care aduceau multă liniște și fericire poetului contemporativ din ființa povestitoare pentru copii.

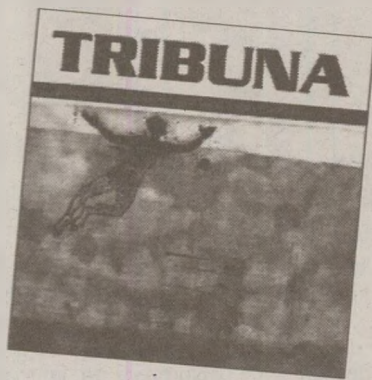
Astrid Lindgren a ales de la început Copilul, încă din timpul când ea nu se desprinsese de copilărie, înfruntînd blamul de a nu fi ca toată lumea, conștientă că poartă în ea un copil etern cu toate jocurile și suferințele lui, un copil care trebuia povestit, un copil despre care Brîncuși, desenîndu-l ca pe un mugur ceresc, spusese adresîndu-se tuturor: „Cînd nu mai suntem copii, suntem deja morți.”

Gabriela MELINESCU

actualitatea

ochiul magic

Ubicuitate

TIME OUT e o revistă cu informații și recomandări pentru petrecerea timpului liber: spectacole, concerte, filme, expoziții, noutăți editoriale și discografice, cafenele, restaurante, cluburi... Adresate tineretului bucureștean „brânșat”, recomandările făcute de (mai mult sau mai puțin) avizați se vor amicale, vii-simpatice, îmbietoare. Tonul e probabil impus de firma internațională, dar limbajul versiunii române, excesiv „globalizat”, ajunge adesea un ghiveci snob, de prețioși ridicoli cu vocabular „de fițe” și gramatică în suferință. Mostră din nr. 26: „Chiar dacă nu mai ai răbdare până la concertul de vinerea viitoare, shopping-ul l-ai bifat, blogul l-ai updatat deja, totuși trebuie

să faci cumva să treci peste weekend. Mettez-vous les lunettes chiar dacă stă să plouă și, cu aparatul foto pe umăr, pornești în cucerirea Bucureștiului. Ca un artsy hoidy toidy ce ești...” • Asta nu mai e o perlă, ci o bilă neagră: în același număr din *Time Out*, Mihai Iovănel publică o recenzie improvizată la romanul lui Serghei Dovlatov, *Rezervația Pușkin*, recent apărut în colecția „Cartea de pe noptieră”. Cu fix același text își îndeplinește și obligația de la rubrica sa, „Cartea săptămânii” din ziarul *Gândul* (12 aprilie). Probabil că altceva nu mai citise Mihai Iovănel în decurs de o lună.

Adevăruri abisalizate

Revista de cultură *TRIBUNA* din Cluj ne-a obișnuit cu o alură sobră și atent îngrijită, mai toate articolele pe care le găzduiește fiind de o impecabilă consistență gazetărească. Bunăoară, din numărul din 1-15 aprilie 2007, ne-au atras atenția studiul lui Cornel Ungureanu, intitulat „Ion Agârbiceanu între îngeri, demoni și ființe fragmentare”, precum și interviul („Între priorități și urgențe”) pe care distinsul intelectual timișorean îl dă la p. 12 domnului I. Maxim Danciu. Dar cu toată impresia de lucru bine făcut, *Tribuna* mai cuprinde mici insule de brambureală verbală. E ca atunci când, delectându-te sincer cu paginile unei reviste pe care o citim pagină cu pagină, tresărim uneori pe nepusă masă, neplăcut surprinși de lovitură unor măciuci verbale. Este cazul articolului „Despre noi...”, semnat de Ioana Cistelean, ce se vrea probabil o recenzie la cartea Alexandrei Târziu, *Libertatea pentru captivi*. Din păcate, recenzia e afit de clara că cititorul nu înțelege nici măcar despre ce e vorba în carte, darmită ce vrea să spună recenzenta pe marginea ei. Iată o mostră de claritate și concizie a exprimării: „Rețeta formal-structurală a Alexandrei Târziu este cea a fabulei, dorită a se sustrage canonului prin revelarea unui uman aruncat în paradigma ridicolului colportat de regnul animal și vegetal, dezvoltând un discurs patetizat, ale cărui mărci veninoase și sarcastice sînt obvioase, irizînd senzații acutizate de pueril prin practicarea cu bună știință a unui limbaj ce compilează sintagme de lemn, pseudo-moralizatoare, clișee oarecum răsturnate, contradicții în termeni, maxime cvasi-disimulan(t)e, adevăruri abisalizate ludic ce respira un absurd ubicuu, iritant, secat de sens și pildă: [...]”. După un asemenea șir de „adevăruri abisalizate ludic”, parcă simți nevoia să te răcorești cu lectura lui Hegel, a cărui frazeologie rebarbativă e floare la ureche pe lângă eșantionul de mai sus.

Cronicar

Ghilimele peste ghilimele

La un moment dat Umberto Eco atrăgea atenția asupra excesului de puncte de suspensie în publicistica italiană. Acestea au un rost când autorul urmărește o pauză de efect, dar nu poți face mai mult de o pauză de efect într-un articol și nu poți pune puncte de suspensie în toate titlurile unui ziar. La fel se întâmplă în presa românească de azi, cu ghilimelele. Inși care scriu de ieri-alaltăieri și simt nevoia unei mărci în plus la sensul figurat sau la accentul ironic pus pe cuvinte, au căzut în bulimia ghilimelelor, fără să știe că nuanțele rezultă cel mai bine din context. Fraza pe care tocmai am scris-o ar fi putut primi multe rânduri de ghilimele, de pildă la „ieri-alaltăieri” (metaforă: de scurt timp), „au căzut” (sens figurat, ca să înțelegi că nu de căderea fizică e vorba), „bulimia” (metaforă, ca să înțelegi că nu mănâncă semnele de punctuație pe pâine – aici, la „mănâncă” și la „pâine”, iar ghilimele) sau chiar cuvântul „scriu” (posibilă ironie). Excesul nu e valabil numai în scris: și în discuții, pe model american, când ți-e lumea mai dragă, vorbitorul își ridică ambele mâini, cam în dreptul urechilor, ca un om amenințat cu pistolul, și gădilă sau scarpină aerul zămbind cu înțeleș.

Cel mai mult mi-a plăcut o frază dintr-un program TV, mai precis *Pro TV Magazin*: „Discuția l-a «uns» pe suflet”. Dacă autorul sau autoarea își închipuie ca sufletul poate fi uns și la propriu, înseamnă că are niște certitudini metafizice de invidiat, pentru că de milenii filozofii și teologii încearcă să stabilească ce e sufletul, dacă el există sau nu, iar dacă există, în ce fel și unde. Dacă a vrut pur și simplu să dea un sens ironic frazei, ar fi trebuit să pună toată locuțiunea între ghilimele, „uns pe suflet”, deși atunci ar fi căzut în echivoc, pentru că e greu să-ți închipui exact care este opusul ungerii pe suflet. Presimt că într-un viitor publicistic de utopie neagră vom fi obligați să scriem: *I-a „dat” bună ziua*. Fiindcă altfel cititorii ar înțelege că cineva are un depozit de zile și le face cadou. Posibilitate pentru care mulți „și-ar vinde sufletul”. (I.P.)

● Un film, o gafă. Un copil de la fermă îi zice bunică-sii, care-i așează masa, *Gran'ma*. Firesc. Numai că r-ul prea înmuiat, pesemne, a pus din nou traducerea la încercare. Așa că pe bunică o cheamă într-un fel nou: *Gamma*. Da, ca pe litera grecească. O fi fost micul școlar un pasionat al formulălor, dar chiar și-așa, nu-i prea de tot?

● Yahoo! s-a reformat. Acum nu doar că te poți conversa instantaneu cu amicii direct din căsuța de e-mail, dar răstimpurile dintre întrebarea ta și răspunsul lor pot fi umplute, cred „inginerii” acestor schimbări, cu niște *passe-temps*-uri agreabile. De pildă, dacă andrisantul trudește la un *reply*, n-o să mai vezi, în josul ferestrei de dialog, *X is typing a message*, ci o poezie de genul „o mie de maimuțe au sărit pe tastatura lui X în vreme ce își scrie”, sau: „acum X se gîndește ce să-ți mai scrie etc.” Grea boală, imaginația... (S.V.)

Abonament la revista România Literară

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding SRL, Piața Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, București.
- plătiind cu mandat poștal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Țiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat și o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, București, cu mențiunea, “Talon de abonament Romania Literară”.

- la oficiile poștale,
- la sucursalele Rodipet,
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate până la data de 20 a lunii vor fi livrate începând cu data de 1 a lunii următoare.

Informații despre abonamente:

Telefon 021-407.54.64; 021-407.54.65

E-mail: abonamente@adevarulholding.ro

www.adevarul.ro

Cititori din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piața Presei Libere nr.1, sector 1, București

Telefon: (004021) 3187060, Fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro

Nume Prenume

Compania* Cod Fiscal*

(*completați numai dacă plătitorul este o firmă)

Str. nr bloc scara etaj ap localitate

Județ/sector cod poștal telefon e-mail

Perioada de abonare 3 luni 6 luni 12 luni

Număr de abonamente contractate începând din luna

Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de lei cu mandatul poștal /OP nr.

din data în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Țiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prețul unui abonament:

- 3 luni -28,40 lei

- 6 luni -56,80 lei

- 12 luni -111,50 lei

Director distribuție Dana Zamfir
Tel: 021.407.54.57, 021-407.54.58
Fax: (004021) 318.22.04
E-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert Schorr
Tel: 021-407.54.23
Mobil: 0722-266.339
E-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro
Director Abonamente: Carmen Dinca
Tel.: 021-407.54.68, Fax: 021-407.54.67
E-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro